

DOKUMENTACJA GEOGRAFICZNA

ZESZYT 4

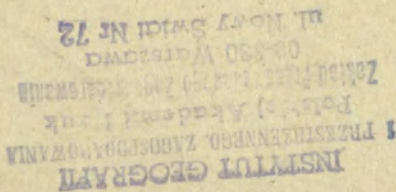
**POLSKIE MAPY ROZMIESZCZENIA
LUDNOŚCI**

Charakterystyka i przegląd bibliograficzny

Opracował: M. Jerczyński

**ZASIĘG WPŁYWÓW SZKÓŁ ŚREDNICH
W REJONIE PIŁY**

Opracowała: K. Palonka

Warszawa

1965

za ostatnie lata

1961

- 1 Zagadnienia wodne, 6 art., s. 249, zł 10.—
- 2 Nowe kierunki badań osadnictwa wiejskiego, 7 art., s. 149, zł 10.—
- 3 Problemy współczesnej biogeografii, 9 art. — Część I, zł 10.—
- 4 Problemy współczesnej biogeografii, 8 art. — Część II, zł 10.—

1962

- 1 Geografia stosowana — 10 art. — Część I, zł 10.—
- 2 „ „ — 10 art. — Część II, zł 10.—
- 3 „ „ regionalna, 8 art., s. 219, zł 10.—
- 4 Zagadnienia teoretyczne geografii, 4 art., s. 180, zł 10.—

1963

- 1 Teoria ośrodków centralnych, art. 5, s. 180, zł 10.—
- 2 Metody statystyczno-matematyczne w geografii ekonomicznej, (w druku).
- 3/4 Wybrane zagadnienia z oceanografii fizycznej, art. 12, s. 204, zł 10.—

1964

- 1 Założenia teoretyczne geografii zaludnienia, art. 15, s. 140, zł 21.—
- 2 Zadania i metody współczesnej klimatologii, art. 10, s. 196 zł 24.—
- 3 Wybrane zagadnienia krasu s. 164 + ryc. nlb., zł 24.—
- 4 Zagadnienia z problematyki limnologicznej, s. 180, zł 21.—

1965

- 1 Zagadnienia kartografii ogólnej, s. 138 + ryc. nlb., zł 21.—

WYDAWNICTWA BIBLIOGRAFICZNE IG PAN

- S. LESZCZYCKI, B. WINID — Bibliografia Geografii Polskiej 1945—1951, 1956, s. 219, zł 29.—
- S. LESZCZYCKI, J. PIASECKA, H. TUSZYŃSKA-REKAWKOWA, B. WINID — Bibliografia Geografii Polskiej 1952—1953, 1957, s. 90, zł 24.—
- S. LESZCZYCKI, H. TUSZYŃSKA-REKAWKOWA, B. WINID — Bibliografia Geografii Polskiej, 1954, s. 67, zł 15.—
- Red. J. KOBENDZINA — Polska Bibliografia Analityczna. Geografia. Poz. 1—168, 1956, s. 88, zł 13.50
- Red. J. KOBENDZINA — Polska Bibliografia Analityczna. Geografia. Poz. 169—468, 1956, s. 105, zł 16.—
- Red. J. KOBENDZINA — Polska Bibliografia Analityczna. Geografia. Poz. 469—876, s. 127, zł 24.—
- Z. KACZOROWSKA — Zestaw zagranicznych czasopism i wydawnictw seryjnych z zakresu nauk o Ziemi, znajdujących się w bibliotekach polskich, 1958, s. 400, zł 100.—
- S. LESZCZYCKI, J. PIASECKA, B. WINID — Bibliografia Geografii Polskiej 1936—1954, 1959, s. 315, zł 78.—
- Red. J. KOBENDZINA — Polska Bibliografia Analityczna. Geografia. Poz. 877—1209, s. 94, zł 20.—
- Red. J. KOBENDZINA — Polska Bibliografia Analityczna. Geografia. Poz. 1210—1686, s. 151, zł 20.—
- Red. S. LESZCZYCKI — Bibliografia Geografii Polskiej — 1960, s. 320, zł 7. — (3 zes. Dokumentacji Geograficznej).

DOKUMENTACJA GEOGRAFICZNA

ZESZYT 4

POLSKIE MAPY ROZMIESZCZENIA
LUDNOŚCI

Charakterystyka i przegląd bibliograficzny

Opracował: M. Jerczyński

ZASIĘG WPŁYWÓW SZKÓŁ ŚREDNICH
W REJONIE PIŁY

Opracowała: K. Palonka

INSTITUT GEOGRAFII
I PRZESTRZENNA ORGANIZACJA LUDNOŚCI
Polskiej Akademii Nauk
Zakład Przemysłu Geograficznego
00-880 Warszawa
ul. Nowy Świat Nr 72

Warszawa

1965

KOMITET REDAKCYJNY:

Redaktor Naczelny: K. Dziewoński
Członkowie Redakcji: J. Kobendzina, L. Ratajski, Fr. Uhorczak
Sekretarz Redakcji: Ł. Górecka
Rada Redakcyjna: J. Barbag, J. Czyżewski, K. Dziewoński, J. Dylík, R. Galon, M. Klimaszewski, M. Kielczewska-Zaleska, S. Leszczycki, A. Malicki, B. Olszewicz, A. Zierhoffer

---

Redaktor techniczny: W. Spryszyńska

Nakład 500 egz.

Adres Redakcji: Instytut Geografii PAN, Warszawa,
Krakowskie Przedmieście 30

Okładkę wydrukowano w Warszawskiej Druk. Naukowej
Zam. 670/65

POLSKIE MAPY ROZMIESZCZENIA LUDNOŚCI

Charakterystyka i przegląd bibliograficzny

I Sposób opracowania bibliografii

Analiza rozmieszczenia ludności stanowi jeden z podstawowych problemów badawczych geografii zaludnienia. Punktem wyjścia i podstawą tej analizy są mapy rozmieszczenia ludności. W systemie map ludnościowych posiadają one pierwszorzędą rolę i to zarówno ze względu na dominujący udział jak i na bogactwo stosowanych metod. Mimo, że problemem rozmieszczenia ludności w tym lub innym aspekcie zajmuje się wiele dyscyplin naukowych i że stanowi on dość częsty temat badań, mapy rozmieszczenia ludności nie doczekały się jednak do tej pory odrębnego, pełnego opracowania. Nie podjęto dotychczas próby ich zestawienia i oceny krytycznej. Dotychczasowe opracowania posiadają charakter fragmentaryczny, dotyczą zazwyczaj krótszego okresu czasu lub pojedynczych map. Jeżeli nawet omawiają je szerzej to jedynie ze względu na nowe, oryginalne metody jakie stosowano przy ich opracowaniu.

Pragnę w tym miejscu podziękować Doc. dr L. Kosińskiemu za spostrzeżenia i uwagi jakich mi udzielił w trakcie opracowania bibliografii.

1 Dotychczasowe opracowania

Ogólną charakterystykę map wcześniejszych dał St.Pietkiewicz w 1927 roku¹. Charakterystyką tą zostały objęte jedynie mapy typu etnograficznego, a przede wszystkim licznie wówczas wydawane mapy narodowościowe. Szerzej omówione zostały mapy opracowane przez J. Wąsowicza, St.Pawłowskiego i B.Zaborskiego. Inne, z wymienionych pozycji, nie są opatrzone komentarzem. Podane informacje wskazują tylko na autora i zasięg terytorialny mapy.

Szersze i bardziej szczegółowe opracowanie dał B.Zaborski, który w związku z wykonaniem wyznaniowej mapy części województwa lwowskiego dokonał przeglądu i oceny metod jakimi zostały opracowane ówczesne mapy narodowościowe, wyznaniowe i językowe². Podobny charakter, zawężony terytorialnie do obszaru Pomorza, posiadała inna praca tegoż autora dotycząca problemów narodowościowych³.

W późniejszych pracach zainteresowanie zwraca się niemal wyłącznie na metodyczną stronę map ludnościowych. Ukazuje się znaczna ilość artykułów i notatek,

---

¹ St.Pietkiewicz, O polskich mapach ludnościowych. "Wiad.Służby Geogr." 1, 1927, 3, s.306-309.

² B.Zaborski, Uwagi metodyczne o mapach wyznaniowych z mapą części województwa lwowskiego. Warszawa 1928 s.25. Odbitka z t.8 Przeglądu Geograficznego.

³ B.Zaborski, Przegląd szczegółowych map narodowościowych Pomorza oraz uwagi dotyczące metod ich sporządzania. "Problem narodowościowy na Pomorzu". Toruń 1931, s.103-112.

w których ocenia się przydatność tej lub innej metody do przedstawiania wybranych zjawisk demograficznych.

W okresie powojennym metodyka opracowania map ludnościowych była również najbardziej powszechną formą dokonywanych charakterystyk. Na uwagę zasługuje tutaj praca L. Ratajskiego i B. Winida - "Kartografia ekonomiczna"⁴. Autorzy omawiając w niej rodzaje map gospodarczych i społecznych wydzielają osobną grupę map ludnościowych a wśród nich jako jedne z najważniejszych mapy rozmieszczenia ludności. Określają zakres tematyczny tego typu map oraz przedstawiają metody jakimi są opracowane, zwracając szczególną uwagę na metodę punktową i kartogram. Temat ten został następnie rozwinięty i uzupełniony bardziej szczegółową klasyfikacją map ludnościowych w drugim wydaniu tej książki. W innej ostatnio wydanej książce L. Ratajski⁵ podsumowując polski dorobek w zakresie kartografii ekonomicznej, często wskazuje i omawia metody, których użyto do opracowania map ludnościowych. Przy ocenie map według ich rodzajów pomija jednak mapy społeczne dokonując charakterystyki tylko w odniesieniu do map gospodarczych. Do opracowania dołączona jest bogata literatura przedmiotu wśród której poczesne miejsce zajmują pozycje demograficzne.

K. Dziewoński i L. Kosiński⁶ w pracy poświęconej rozmieszczeniu ludności w XX wieku, dokonali na wstę-

---

⁴ L. Ratajski, B. Winid, Kartografia ekonomiczna I wyd. 1960, s. 248, II wyd. 1963, PPWK, Warszawa s. 273.

⁵ L. Ratajski, Polska kartografia ekonomiczna XX wieku. Prace geogr. nr 49, PWN, Warszawa 1965, s. 142.

⁶ K. Dziewoński, L. Kosiński, Rozmieszczenie ludności w Polsce w XX wieku. "Przegl. geogr." 36, 1964, 1, s. 3-36.

pie przeglądu dotychczasowych opracowań map tego typu. W przeprowadzonej ogólnej charakterystyce przedstawiono z jednej strony przykłady polskich map rozmieszczenia ludności i gęstości zaludnienia opracowanych na podstawie danych statystycznych pochodzących z różnych okresów czasu, zarówno spisowych jak i między spisowych. Z drugiej strony, i w tym wypadku znacznie szerzej, zwrócono uwagę na podstawowe, stosowane w tych mapach metody.

Najpełniejsze opracowanie polskich map ludnościowych /nieopublikowane/ jest dziełem L. Barwińskiej⁷. Również i w tej pracy główny nacisk położono na stronę metodyczną. Autorka prześledziła rozwój poszczególnych metod w przekroju historycznym, przedstawiła pierwsze próby ich zastosowania do map ludnościowych, udoskonalenia tych metod i ich modyfikacje. Przeprowadzona analiza ograniczyła się do map stanowiących pewnego rodzaju novum w dziedzinie metodyki ich sporządzania, nie ujęła natomiast ich całości.

2 Cel, zakres tematyczny i sposób gromadzenia materiałów

Duża ilość opracowanych i wciąż wychodzących map ludnościowych, ich bogata tematyka i różnorodność stosowanych metod oraz szerokie zainteresowanie jakie przejawia tym tematem wiele nauk, powodują konieczność ich zestawienia, systematyzacji i oceny krytycznej. Opracowanie takie, zawierające zestaw sporządzonych różnorodnymi metodami map dla dłuższego okresu czasu

---

⁷ L. Barwińska., Metodyka sporządzania map ludnościowych na przykładzie Polski. Katedra Geografii Ekonomicznej U.M.C.S. w Lublinie 1964. Praca doktorska /maszynopis/.

może posiadać również znaczenie dla oceny stanu kartografii demograficznej z jednej a geografii ludności z drugiej strony.

Wychodząc z tego założenia podjęto w Zakładzie Geografii Zaludnienia i Osadnictwa IG PAN pracę nad bibliografią polskich map ludnościowych. W pierwszym etapie przystąpiono do ich wyszukiwania i gromadzenia. Istotną trudność sprawiał fakt, że mapy ludnościowe będące najbardziej rozwiniętym a w związku z tym i najliczniejszym rodzajem map społecznych rozsiane są po najrozmaitszych wydawnictwach. Pewną pomocą w ich wyszukiwaniu okazały się: "Bibliografia geografii polskiej", "Polska bibliografia analityczna" oraz "Bibliografia polskiego piśmiennictwa demograficznego za okres 1945 - 1960". Bardziej szczegółowa charakterystyka wymagała jednak dotarcia do każdej z takich map z osobna. Przejrzano w ten sposób znaczną ilość pozycji książkowych, czasopism, atlasów i pojedynczych map^x. W trakcie gromadzenia zbiór ich zaczął się szybko rozrastać. Z obawy więc, że w ten sposób szereg dosyć ważnych pozycji może ulec przeoczeniu, ograniczono tematycznie ich zakres tylko do map rozmieszczenia ludności. Za takie przyjęto: a/ mapy przedstawiające rozmieszczenie ludności w liczbach bezwzględnych, b/ mapy gęstości zaludnienia, c/ mapy przedstawiające równocześnie i rozmieszczenie ludności i gęstość zaludnienia.

W opracowaniu nie zamieszczano map przedstawiających rozmieszczenie ludności według pewnych grup jak np. grupy narodowościowe, językowe, wyznaniowe, ludności zatrudnionej w gałęziach gospodarki narodo-

---

^x Mgr A. Piotrowskiemu z Działu Kartografii Biblioteki IG PAN i IG UW dziękuję za pomoc w wyszukaniu odpowiednich materiałów.

wej itd. Wyeliminowano także opracowania polskie dotyczące innych krajów i kontynentów. Uwzględniono natomiast mapy Polski lub jej części w każdorazowych granicach. Opracowaniem objęto jedynie mapy opublikowane. Ramy chronologiczne bibliografii obejmują w zasadzie okres od początku XX wieku do chwili obecnej /1965/.

3 Układ notki bibliograficznej, systematyzacja

Każdą z zebranych map opatrzone wyczerpującą notką bibliograficzną na którą złożyły się następujące elementy:

1. Nazwa mapy
2. Autor /redaktor/
3. Zasięg terytorialny opracowania
4. Podziątka
W przypadku gdy podziątka nie była podana, określenie:
wielkoskalowa: równa i większa od 1 : 200 000
średnioskalowa: od 1 : 200 000 do 1 : 1 000 000
małoskalowa : mniejsza od 1 : 1 000 000
5. Rozmiar /przybliżona wielkość w milimetrach/
6. Data danych statystycznych na podstawie których opracowano mapę
7. Metoda opracowania mapy
8. Charakterystyka ilościowa i jakościowa zjawisk
9. Język wydania /objaśnienia/.
10. Praca w której mapa jest zamieszczona, wydawca, miejsce i rok wydania, na której stronie mapa jest publikowana, jej właściwości techniczne, uwagi.

Przy ustalaniu notki bibliograficznej wzorowano się na układzie zastosowanym do bibliografii map ludnościowych, wydanej z okazji XIX Międzynarodowego Kongresu Geograficznego w Sztokholmie w 1960 roku jak również na układzie przyjętym przez O.A. Jewtiejewa dla radzieckich map ludnościowych^{8,9}. W stosunku jednakże do nich wprowadzono pewne modyfikacje, zmieniając także kolejność punktów.

Dodatkowych wyjaśnień wymagają jeszcze niektóre z elementów notki.

Przy analizie punktu 7 "metoda opracowania" napotkano na pewne trudności, bowiem szereg map zostało opracowanych kilkoma metodami lub ich pochodnymi. Problem polegał na przyjęciu jednoznacznej terminologii. Ponieważ zagadnienia te normują w pewien sposób cytowane już pozycje L.Ratajskiego, w zasadzie przyjąłem terminy proponowane przez tego autora. Od zasady tej odstąpiono jedynie w kilku przypadkach.

Przez zasięg terytorialny opracowania /punkt 3/ rozumiano obszar jaki obejmuje analizowana mapa. Jeżeli mapa dotyczyła terytorium Polski przed 1939 r., które leżało całkowicie lub częściowo poza granicami Polski współczesnej, oznaczano ją odpowiednim znakiem /x/.

W punkcie 8 notki: "Charakterystyka ilościowa i jakościowa zjawisk" podano wartości liczbowe stosowa-

---

⁸ Population maps exhibited at the XIX th IGU Conference, Stockholm August 1960.

⁹ O.A.Jewtiejew., Karty nasielienija w sowietyckich kartograficznych izdanijach i geografczieskoj litieraturie za 20 lat /1940-1960/. Geografija nasielienija SSSR "Woprosy geografii" nr 56, 1962 s.209-228.

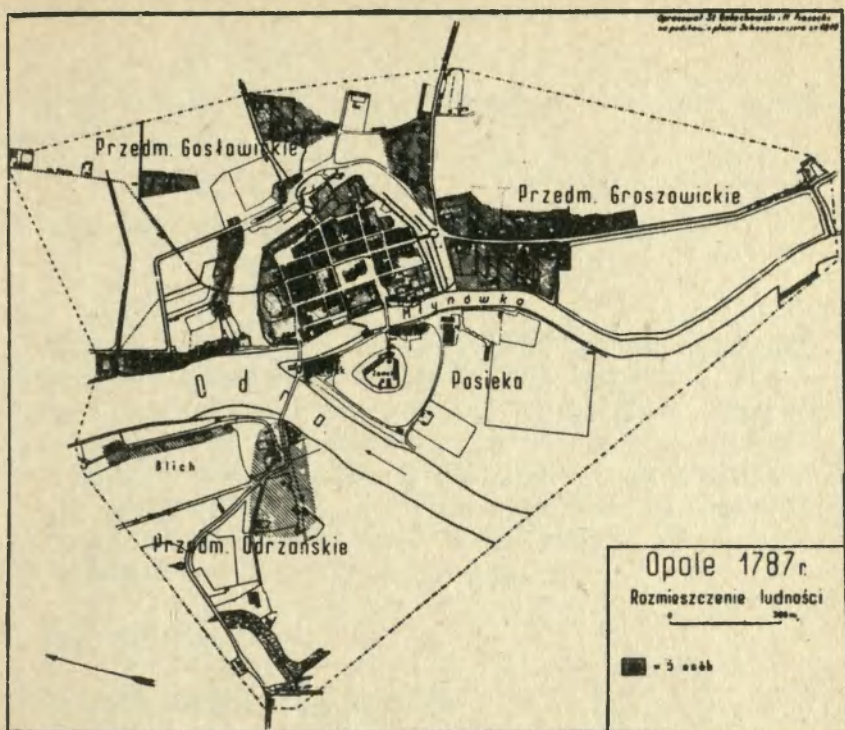
nych punktów, sygnatur i przedziałów klasowych. Objas-
niono także jakiego kształtu są sygnatury i czy wpro-
wadzono barwną technikę. Jeżeli nie potrafią dać od-
powiedzi na któryś z punktów, wprowadzono znak zapyta-
nia. Określenia : "na s.115", "po s.20" itd. oznaczają
na której stronie należy szukać cytowanej mapy.

Wszystkie wreszcie mapy opracowane według przed-
stawionych zasad, klasyfikowano następnie do odpowied-
niej grupy /rozmięszczenie, gęstość, rozmięszczenie i
gęstość/ w porządku chronologicznym. Za kryterium przy-
jęto tu jednak nie rok wydania mapy, ale datę danych
statystycznych będących podstawą jej opracowania.

Jeżeli szereg map opracowanych dla różnych prze-
krojów czasu a opublikowanych w jednej książce było
dziełem jednego autora, przy tym metoda jaką zastoso-
wano była analogiczna, zamiast powtarzającej się cha-
rakterystryki wprowadzono formę zapisu skróconego powo-
lując się na pierwszą pozycję. Dla prac o charakterze
czasopism przyjęto za "Bibliografią geografii Polskiej"
również zapis skrócony. Pozycje książkowe cytowano w
całości. Do bibliografii dołączono indeks autorów oraz
wykaz stosowanych w notce bibliograficznej skrótów. W
formie uzupełnienia dołączono także kilka map, które w
wyszukano już po całkowitym opracowaniu bibliografii.

Powstała w ten sposób bibliografia obejmuje ponad
200 map i stanowi część dokumentacyjną opracowania.
Autor zdaje sobie sprawę, że zestawienie to być może
nie ujęło wielu jeszcze map, ma jednak nadzieję iż
uwzględniono w niej wszystkie opublikowane metodycznie
ważniejsze pozycje.

Tak bogaty materiał faktograficzny zebrany dla
dłuższego okresu czasu posłużył autorowi do podjęcia
próby kompleksowej charakterystyki polskich map roz-
mięszczenia ludności. Bardziej szczegółowo prześledzo-
no zagadnienia metodyczne. Tę część pracy wzbogaca
aneks kartograficzny. Zamieszczone w nim mapy obrazują

Ryc.1. Mapa rozmieszczenia ludności w Opolu w 1787 roku opracowana przy pomocy metody punktowej /2/.

Przykłady różnorodnych, zastosowanych do ich opracowania metod.

II Charakterystyka polskich map rozmieszczenia ludności

Mapa, w zależności od celu jaki sobie stawiamy, stopnia szczegółowości w jakim dane zjawisko chcemy przedstawić, wreszcie od szeregu czynników natury technicznej, może być opracowana za pomocą jednej lub kilku metod jednocześnie. W dalszym ciągu charakterystyki będziemy je odpowiednio nazywali metodami "prostymi" lub "jednolitymi" w pierwszym oraz metodami "złożonymi" w drugim przypadku.

1 Przegląd metod

a. Mapy rozmieszczenia ludności

Pod tym określeniem będziemy rozumieli mapy przedstawiające rozmieszczenie ludności w wartościach bezwzględnych. Ponieważ na mapach tych otrzymuje się obraz rzeczywistego rozmieszczenia ludności, bywają one również nazywane mapami geograficznego rozmieszczenia ludności.

Jedną z bardziej powszechnych metod jakie stosuje się do przedstawienia tego rodzaju zjawisk jest metoda punktowa.

Prostą metodą punktową posłużyli się między innymi F. Golachowski i H. Piasecki przy opracowaniu mapy rozmieszczenia ludności w Opolu w 1787 roku /2/^x. Każdy punkt na mapie równy jest sobie co do wielkości

^x Cyfra w nawiasie odpowiada numerowi notki bibliograficznej.

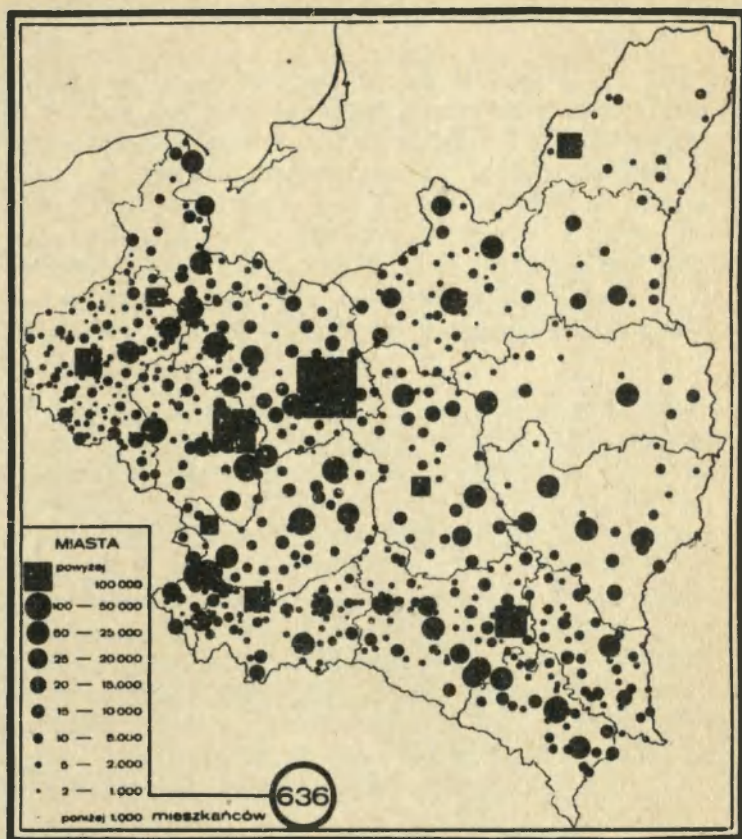
ci i reprezentuje 5 mieszkańców. Punkty umiejscowione na wielkoskalowej mapie w miejscach rzeczywistego /przybliżonego/ występowania ludności obrazują obszar y mniej i bardziej zaludnione /ryc.1/.

Metody tej użył również Wł. Kubijowicz, przedstawiając za jej pomocą rozmieszczenie ludności pasterkiej w Beskidach Huculskich /8, 9/.

Map opracowanych tylko prostą metodą punktową jest niewiele. Trudności bowiem przy stosowaniu tej metody powstają wówczas gdy ludność na danym obszarze tworzy większe skupiska. Umiejscowienie punktów równych co do wielkości i kształtu w miejscu faktycznego występowania ludności, jeden przy drugim, tworzy w efekcie czarną plamę czyniąc mapę zupełnie nieczytelną. Dlatego też metoda ta w swej prostej formie przyjęła się i jest stosowana jedynie do przedstawiania ludności wiejskiej, która w przestrzeni geograficznej występuje w sposób bardziej równomierny. Dla oznaczenia natomiast większych skupisk ludności wprowadzono inne metody: sygnaturową i kartodiagram.

Wśród zebranych w bibliografii pozycji, ujmujących rozmieszczenie ludności w wartościach bezwzględnych, metodą sygnaturową opracowano największą ilość map. W odróżnieniu od metody punktowej, mapa opracowana metodą sygnaturową daje obraz bardziej zgeneralizowany. Sygnatury, co prawda, również przedstawiają wierne rozmieszczenie zjawiska, wartość jednak tego zjawiska pokazana jest w przedziałach klasowych. W metodzie punktowej punkty były sobie równe co do wielkości a każdy z nich reprezentował określoną, indywidualną wartość statystyczną. W metodzie sygnaturowej wielkość znaków jest różna a wartości liczbowe jakie im odpowiadają kształtują się w granicach, od do, w zależności od skali przyjętego przedziału.

Ryc.2. Mapa miast w Polsce według liczby ludności /1931 r./ opracowana przy pomocy metody sygnaturowej /11/.

Przykładem mapy sporządzonej tą metodą jest opracowanie J.Winklewskiego dotyczące rozmieszczenia ludności na Pomorzu Gdańskim w XVIII wieku /1/. Na mapie tej przedstawiono dwa rodzaje znaków. Ludność większą oznaczono punktami rozmieszczonymi topograficznie, w dwóch klasach wielkości. Dla ludności w miastach przyjęto natomiast sygnaturę kuli w trzech przedziałach klasowych. Tej samej metody w odniesieniu do ludności miejskiej użył autor przy opracowaniu innej mapy /3/.

Jak już poprzednio wspomniano metodę sygnaturową oraz kartodiagram zastosowano do oznaczenia większych skupisk ludnościowych, przede wszystkim miast. Powstaje w związku z tym pytanie czy mapa opracowana tą metodą a przedstawiająca rozmieszczenie ludności w miastach nie jest mapą osadnictwa. Daje ona bowiem równocześnie rozmieszczenie samych miast a więc układ miejskiej sieci osadniczej. Wydaje się, że w tym przypadku mapę taką można uważać zarówno za mapę sieci miejskiej /osadnictwa/ jak również za mapę rozmieszczenia ludności miejskiej. Nie będzie więc chyba błędem, jeżeli ten typ mapy włączymy do naszych rozważań mając na uwadze to ostatnie jej znaczenie.

Wielkość miast a więc liczbę ludności miejskiej przedstawia się sygnaturami o różnych kształtach, najczęściej sygnaturami kolistymi. W ten właśnie sposób B.Wełpa zobrazował rozmieszczenie ludności na Ziemiach Zachodnich i Północnych wykonując cykl mapek w czterech przekrojach czasu: w 1939, 1946, 1950 i 1956 roku /15, 16, 20, 24/. W mapach dla całej Polski sygnatur tych użył J.Kostrowicki /22/ a dla powiatu nowosądeckiego W.Czarkowska i W.Leszczycka /31/.

Za pomocą sygnatur kolistych opracowano także kilka map województw. Tak dla woj.białostockiego zastosował ją L.Kosiński /26/, gdańskiego - J.Moniak /27/, katowickiego - M.Grabania /29/, rzeszowskiego - M.Chilczuk /33/, łódzkiego - St.Berezowski /200/.

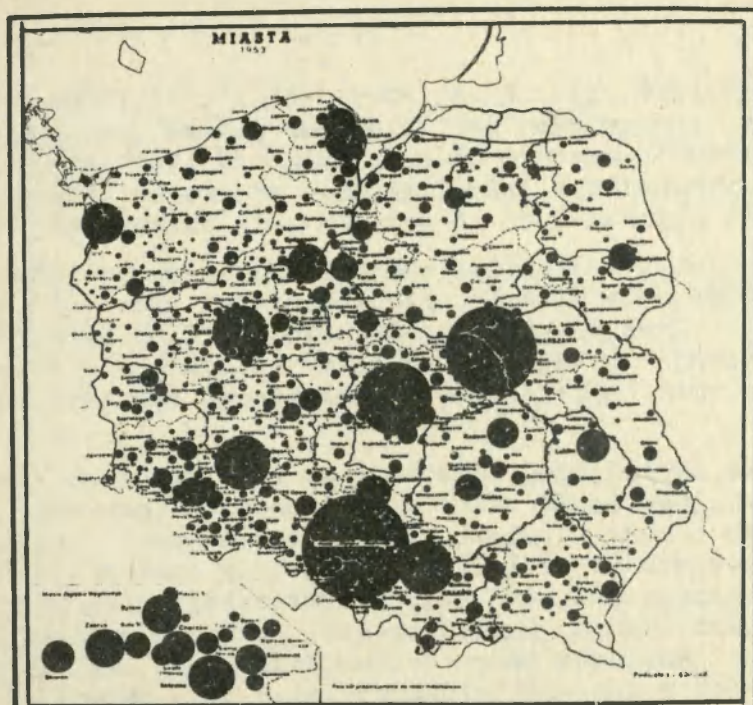

Sygnatury kwadratowe spotykamy na mapie St.Len-cewicza, obrazującej ludność miejską w Polsce w 1931 roku /10/ i na mapie L.Chmielewskiego /13/ rozmiesz-czenia szlachty zagrodowej w woj. stanisławowskim w 1938 roku.

Na niektórych wreszcie opracowaniach występują równocześnie sygnatury kolistę i kwadratowe. Tak przedstawili: ludność miejską w Polsce pod zaborami I.Dzierżyński /6/, ludność miejską w Polsce w 1931 ro-ku - F.Uhorczak /11, ryc.2/ a w województwie opolskim obecnie - L.Straszewicz /30/. St.Pawłowski dla ozna-czenia ludności wiejskiej używa sygnatur kolistych, dla ludności miejskiej - sygnatury kwadratowej /7/. Należy zaznaczyć, że szczegółowość metody sygnaturo-wej jest tym większa im większa jest ilość przedzia-łów klasowych. Przy odpowiednio dużej ilości prze-działów liczbowych mapa opracowana tą metodą upodab-nia się w pewnym sensie do k a r t o d i a g r a -m u.

Zasadnicza różnica jaka występuje między tymi metodami polega na tym, że w kartodiagramie wartości liczbowe diagramów /sygnatur/ wzrastają nie w sposób skokowy /przedziały klasowe/ lecz ciągły. Każdemu dia-gramowi odpowiada jedna tylko, bezwzględna wartość statystyczna. Gdy wartość liczbową zjawiska wzrasta, odpowiednio wzrasta również wielkość znaku ujmującego to zjawisko. Wielkość zjawiska pokazywana jest zazwy-czaj powierzchnią lub objętością co pozostaje w związ-ku z przyjętą figurą geometryczną /kwadrat, koło czy kula/. W zależności od tego co przyjmujemy za jednost-kę odniesienia, pojedynczy obiekt /miejsowość/ czy większy obszar /np. powiat, województwo/ mamy do czy-nienia z kartodiagramem punktowym oraz kartodiagramem powierzchniowym.

Za pomocą kartodiagramu punktowego kolistego /syg-natura o kształcie koła/ M.Litterer opracowała cykl mapek obrazujących ludność miejską województwa wrocław

Ryc.3. Mapa miast w Polsce w 1953 roku opracowana przy pomocy metody kartodiagramu /23/.

skiego w 1828, 1895 i 1939 roku /4, 5, 14/. Dla tego samego obszaru, według danych z 1946 roku wykonał mapę A.Wrzosek /19/. W odniesieniu do obszaru Polski współczesnej, metodą tą posłużyli się: K.Dziewoński /17/, M.Janiszewski /18, 23, ryc.3/ oraz B.Wełpa /32/.

Kartodiagram powierzchniowy zastosował A.Jelonek do przedstawienia rozmieszczenia ludności w województwie krakowskim /25/. Jako jednostki odniesienia dla umiejscowienia diagramu kolistego przyjął on powiat. Wielkość diagramu wyraża bezwzględną liczbę ludności w powiecie.

Przy opracowywaniu map metodami jednolitymi uzyskiwano zazwyczaj rozmieszczenie tylko określonej grupy ludności. Prace syntetyczne, ujmujące ludność ogółem a więc zarówno wiejską jak i miejską wykorzystywały kombinację metod jednolitych, przy czym najczęściej łączono metodę punktową /topograficzną/ z kartodiagramem punktowym. Takim połączeniem metod wykonana jest przez W.Borejkę mapa rozmieszczenia ludności w województwie zielonogórskim w 1957 roku /28/. Każdy punkt odpowiada 100 mieszkańcom ludności wiejskiej, lokalizację ich oparto o podkład topograficzny. Kartodiagramem punktowym kolistym oznaczono ludność miejską.

Tym samym połączeniem metod, z zastąpieniem sygnatury koła sygnaturą kuli wykonano parę prac dla obszaru całej Polski. Przed wojną, mapę w małej podziałce opracowaną tą właśnie metodą, na podstawie danych z 1931 roku, zamieszczono w Roczniku Statystycznym GUS 1939 /12/. Wartość jednego punktu równa była 1000 mieszkańcom, punkty rozmieszczono topograficznie. Sygnaturę kuli zastosowano do oznaczenia miast. - W Atlasie Geograficznym PPWK wydanym w 1964 roku zamieszczona jest natomiast mapa rozmieszczenia ludności w Polsce w roku 1960 /34/. Także i ta mapa opracowana jest w małej podziałce. Wartość jednego punktu obrazującego ludność wiejską jest na niej większa, wynosi 2000 osób. Punkty rozmieszczone są topograficznie. Sygnatu-

rą kuli przedstawiono liczbę ludności w miastach powyżej 20 tysięcy mieszkańców.

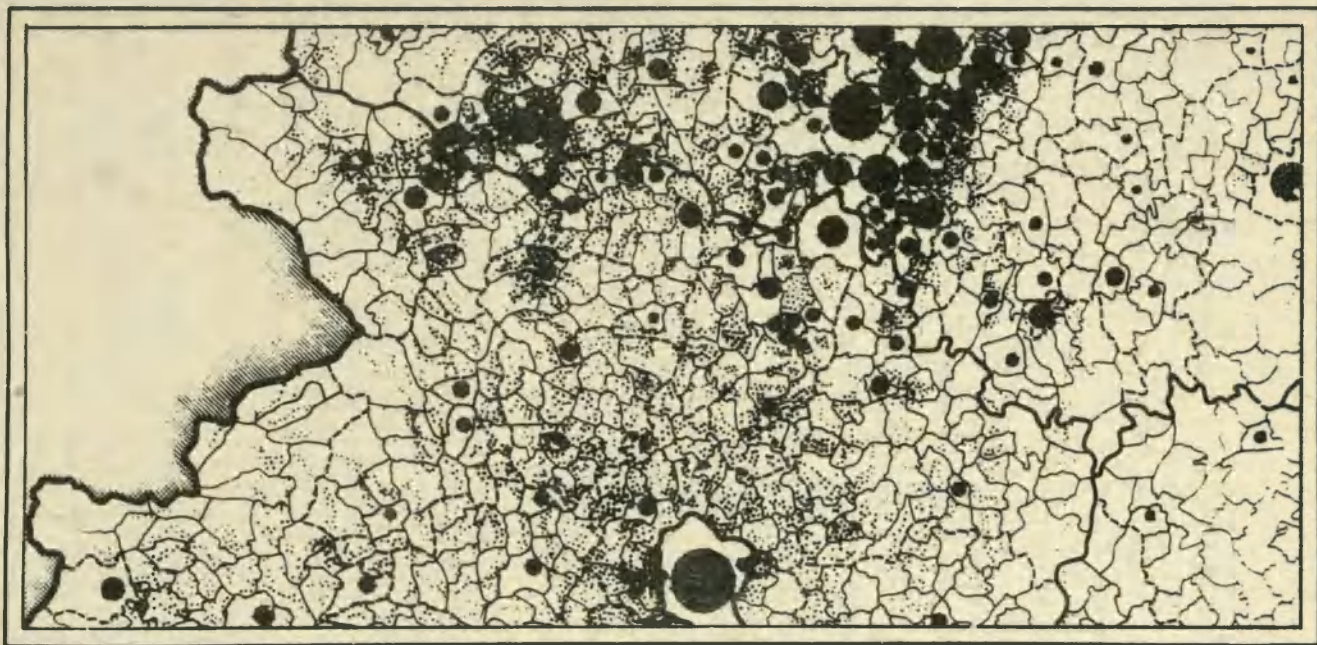
Rozmieszczenie ludności w Polsce w 1950 i 1960 roku przedstawiają mapy wykonane w Zakładzie Geografii Zaludnienia i Osadnictwa IG PAN pod kierunkiem K.Dziewońskiego i L.Kosińskiego /21, 35/. Mapy te wykonane zostały ściśle według instrukcji rozesłanej przez Komisję Mapy Ludnościowej Świata Międzynarodowej Unii Geograficznej^x. W oparciu o nią wykonano także mapy gęstości zaludnienia. W oryginale, mapa została wykonana w skali 1:500 000, następnie zmniejszono ją fotograficznie do skali 1:1 000 000. Ze względu na szczegółowość obrazu jaką mapa ta reprezentuje wypada się przy niej zatrzymać nieco dłużej /ryc.4/.

Kolejność wykonania mapy była następująca: Posiadano liczbę ludności według gmin dla 1950 roku i gromad dla 1960. Przyjęto dla ludności wiejskiej wartość punktu równą 200 mieszkańcom. Ilość postawionych więc kropek w danej gromadzie /gminie/ była wynikiem otrzymanym z ilorazu całkowitej liczby ludności w gromadzie przez wartość punktu jednostkowego. Rozmieszczenie punktów w gromadzie, obrazujących rozmieszczenie ludności wiejskiej, oparto o mapę terenów osadniczych wchodzącą w skład przeglądowej mapy użytkowania ziemi opracowaną w latach 1947 - 1955 pod kierunkiem i metodami F.Uhorczaka. Mapa osadnicza oparta zaś była z kolei o mapy topograficzne z lat trzydziestych. Na wymienionej mapie miasta oznaczono za pomocą sygnatur kulistych. Wielkość ich obliczana była według wzoru: $r = 0,5 \sqrt{10 L}$, gdzie r = promień kuli, L - liczba ludności w danym mieście. W odróżnieniu od poprzednich

---

^x Tego typu mapy opublikowało już wiele krajów, opublikowana polska wersja tejże mapy obejmuje wycinek całości.

Ryc.4 Wycinek szczegółowej mapy rozmieszczenia ludności w roku 1960 opracowanej przy pomocy metody punktowej /topograficznej/ [i kartodiagramu /35/](#).

map wykonanych tą metodą, ta zawiera dodatkowo podział administracyjny według gromad. Pozwala to nie tylko na określenie, która z nich jest bardziej zaludniona, ale umożliwia także odczytanie w każdej gromadzie bezwzględnej liczby ludności. W ten sposób opracowana mapa zależna jest jednak, na co wskazują sami autorzy, od przebiegu granic administracyjnych. Najbardziej jest to widoczne tam, gdzie gromady wiejskie graniczą z dużymi miastami. Dzieje się to dlatego iż sygnatura kuli obrazująca liczbę ludności miejskiej, zajmuje powierzchniowo nieznaczną część jednostki administracyjnej do której jest odniesiona. Równocześnie w gromadach przylegających do miasta, zazwyczaj o licznej ludności, kropki wypełniają całą jej powierzchnię. Powstaje w ten sposób między sygnaturą kuli /miasto/ a jednostką z gęsto rozszanymi punktami ludności wiejskiej przestrzeń pusta. Aby wrażenie to zmniejszyć wprowadzono dodatkowo szrafurę, pokrywając nią gromady miejskie. Należy podkreślić, że przedstawione powyżej opracowanie, w chwili obecnej, daje najbardziej precyzyjny obraz rozmieszczenia ludności w Polsce współczesnej.

Ciekawe, ale nieopublikowane studia o charakterze metodycznym w tym zakresie wykonane zostały w Pracowni Kartografii Ekonomicznej IG PAN w Lublinie. Opracowano tutaj w różnych wariantach szereg map rozmieszczenia ludności zmieniając odpowiednio wartość punktu jednostkowego /ludność wiejska/ oraz kształt sygnatur dla oznaczenia miast.

b. Mapy gęstości zaludnienia

Innym typem map rozmieszczenia ludności opracowanym już jednak w wartościach względnych są mapy gęstości zaludnienia. Przez wprowadzenie do nich relacji liczby ludności do powierzchni zajmowanego przez nią obszaru, mapy tego typu są w stosunku do map geograficznego rozmieszczenia ludności formą syntezy. Nie po-

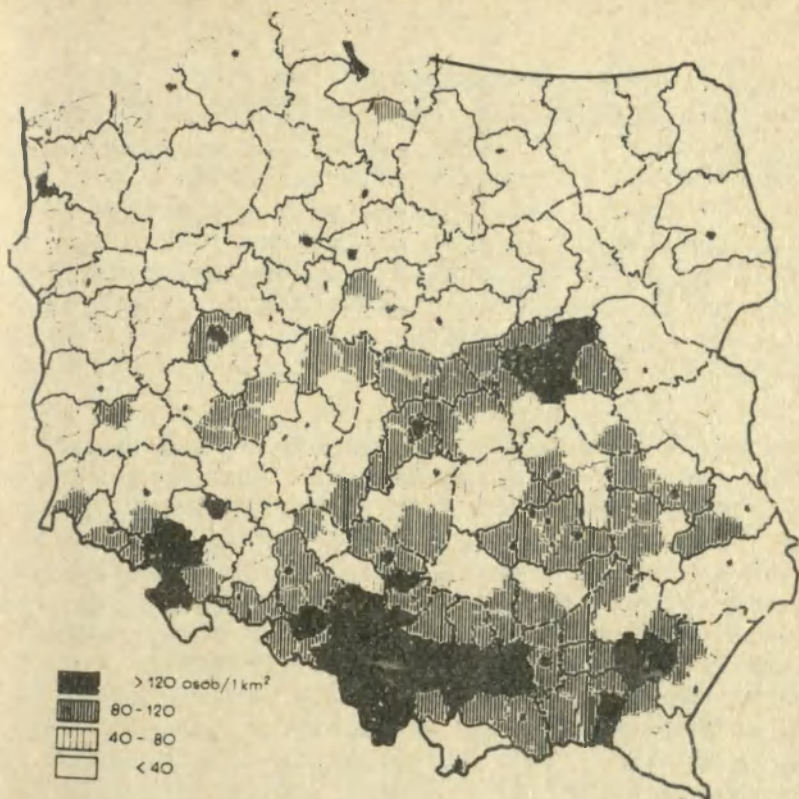
kazują one rzeczywistego rozmieszczenia ludności, pozwalają natomiast na porównanie stopnia jej skupienia. Na mapach bezwzględnego rozmieszczenia ludności, zjawiska przedstawiane były punktowo, tutaj operujemy powierzchniami.

Metodą, którą powszechnie używa się do przedstawiania tego rodzaju zjawisk, a która wybitnie dominuje na wszystkich mapach gęstości zaludnienia jest kartogram. W metodzie tej względną wartość statystyczną, jaką jest liczba mieszkańców na kilometr kwadratowy, odnosi się do odpowiedniej jednostki powierzchni. Wartości gęstości zaludnienia grupuje się w przedziały klasowe i w zależności od nich pokrywa się poszczególne jednostki odniesienia kreskowaniem lub barwą o wzrastającym natężeniu. Trudności rozpoczynają się od wyboru właściwej jednostki odniesienia. Ze względów natury praktycznej, najczęściej używane są do tego celu jednostki administracyjne. Należy zaznaczyć, że mapa gęstości zaludnienia jest tym bardziej szczegółowa, im przyjęte jednostki odniesienia są mniejsze powierzchniowo oraz gdy są równe co do wielkości i kształtu. W opracowaniach polskich najczęściej stosowaną jednostką odniesienia jest powiat.

Inna trudność leży w tym do jakiej ludności należy odnieść obliczenia: ogółem, miejskiej czy wiejskiej. Ponieważ omawiamy mapy opracowane metodami jednolitymi nie będziemy zatrzymywali się teraz dłużej przy tym zagadnieniu. Próby zmierzające do pokonania tych trudności, przez wydzielenie ludności miejskiej w postaci sygnatur, prześledzimy w następnym typie map.

Przy pomocy metody kartogramu wykonano szereg map województw /jedn. odn. powiat/. Województwo kieleckie opracował tą metodą F. Barciński /75/, krakowskie - W. Ormicki /82/ a opolskie w 1939 i 1959 roku - L. Straszewicz /110, 166/. Studia porównawcze nad gęstością zaludnienia województw w różnych przekrojach czasu był dziełem: H. Maruszczaka - dla województwa lubelskiego

Ryc. 5. Mapa gęstości zaludnienia w Polsce w 1956 roku opracowana przy pomocy metody kartogramu o administracyjnej jednostce odniesienia /powiat/ /163/.

40, 57, 76, 97, 118/, B.Głębockiego dla woj.koszalińskiego /108, 113, 128, 146/ i W.Borejki dla woj.zielonogórskiego /112, 126, 143, 160/. Autorzy ci opierali się na danych statystycznych zarówno przed i powojennych. Przyjmując wyniki danych powojennych opracowano następujące mapy gęstości zaludnienia województw: olsztyńskie - Z.Januszko i M.Kiełczewska-Zaleska /140/, rzeszowskie - A.Chramiec /141/, warszawskie - A.Wróbel /144/, krakowskie - A.Jelonek /148/, katowickie - M.Grabania /156/, poznańskie - St.Zajchowska /159/.

Opracowania o szerszym zasięgu regionalnym wykonali między innymi: dla Pomorza w 1800 i 1871 roku - B.Zaborski /49, 51/ a dla 1931 roku - St.Zwierz /104/. Śląsk z 1800 roku był tematem pracy S.Wysłoucha /52/, Wołyń wg danych z 1931 - M.Jeśmana "89/, Prusy Wschodnie w 1939 - St.Srokowskiego /105/. Mapę gęstości zaludnienia regionu łódzkiego w 1948 wykonał St.Berezowski /204/, a regionu nadmorskiego w 1957 - J.Gluziński /151/. Serię map dla różnych okresów czasu przedstawił dla współczesnego województwa gdańskiego poczynając od 1772 roku J.Winklewski /44, 54, 102, 159/. Mapy dla Ziemi Lubuskiej w 1946 i 1948 roku znajdujemy w pracy zbiorowej poświęconej temu regionowi /111, 124/. Mapy gęstości zaludnienia Ziemi Zachodnich i Północnych w lutym i listopadzie 1946 roku wykonane przez J. i J. Zarembów zawiera Atlas Ziemi Odzyskanych GUPP /122, 123/. Dla tego samego obszaru, szczegółowe opracowanie w czterech przekrojach czasu przedstawiła K.Pudło /109, 119, 135, 149/.

Przy pomocy tej metody wykonana została znaczna liczba opracowań dla całego obszaru kraju, zarówno przed zaborami jak i dla Polski współczesnej. Mapę gęstości zaludnienia Korony i Śląska u schyłku XVI wieku przynosi opracowanie I.Gieysztorowej i A.Żaboklickiej /201/.

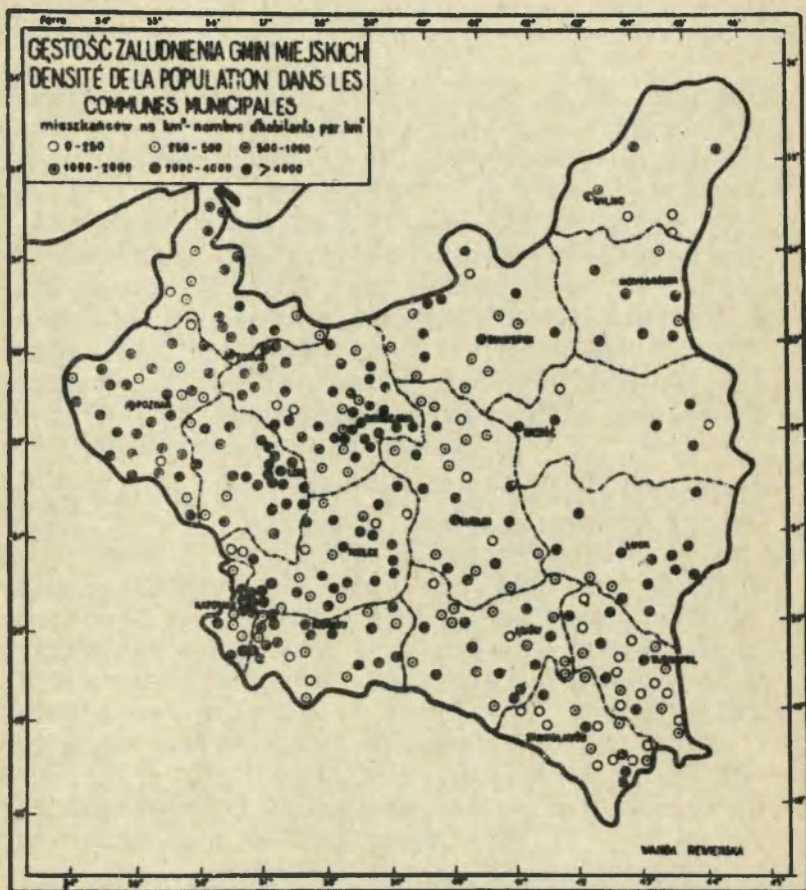
Jednym z najstarszych opracowań, wykonanym przy użyciu metody kartogramu jest mapa gęstości zaludnie-

nia Królestwa Polskiego w 1897 i 1906 roku A.Macieszy /53, 56/. Opracowania te znajdują się w Atlasie Statystycznym Królestwa Polskiego wydanym nakładem autora w Płocku w 1907 roku. Również dla tego obszaru, dla lat nieco późniejszych bo dla 1914 i 1916 roku, mapy takie wykonał E.Szturm de Sztrem /68, 69/. Gęstość zaludnienia obszaru Polski pod zaborami jest przedmiotem studiów I.Dzierżyńskiego /60/, A.Sujkowskiego /61/, E.Romera /65/, E.Romera i T.Szumańskiego /64, 72/. Temą ten przedstawia również mapa Rzeczypospolitej opracowana na podstawie danych z 1909-1910 roku /58/. Dla obszaru Polski przedwojennej mapy tego rodzaju wykonali T.Dybczyński /85/ i L.Krzywicki /203/. Mapa dla tego okresu czasu znajduje się również w "Wiadomościach Statystycznych" z 1932 r. /94/.

Dla obszaru Polski dzisiejszej również poświęcono kilka prac tego typu. Gęstość zaludnienia ludności w Polsce w latach 1946 i 1950 obrazują mapy wykonane przez M.Janiszewskiego /114, 129, 130/; dla tych samych lat ale z podziałem na gęstość zaludnienia ogółem gęstość ludności wiejskiej i ludności miejskiej - opracowania M.Litterer /115, 116, 117, 132, 133, 134/ a dla ludności ogółem i ludności wiejskiej w 1950 roku E. Romera /136, 137/. Mapy gęstości zaludnienia dla ostatnich lat były wykonane według danych statystycznych z 1957 przez J.Lotha i P.Petrażycką /155/ oraz przez L.Kosińskiego /158/, dla 1958 - przez K.Kuklińskiego /163, ryc.5/ i dla 1960 - przez T. Lijewskiego /171/. Mapka gęstości zaludnienia w 1958 roku załączona jest do fizycznej mapy Polski wydanej w 1960 r. /165/. Barwne, poboczne mapki średniej gęstości zaludnienia w Polsce według powiatów w latach 1956 i 1960 dołączone są także do administracyjnych, ściennych map Polski w skali 1:500 000, wydanych kolejno w 1956 i 1963 roku /145, 172/.

Przedstawione powyżej mapy reprezentowały opracowania wykonane metodą kartogramu do których użyto ad

Ryc. 6 Mapa gęstości zaludnienia gmin miejskich w 1931 roku opracowana przy pomocy metody kartogramu /jednostka odniesienia - sygnatura miasta/.

ministracyjnych jednostek odniesienia rządu powiatu. Przy zastosowaniu jednostek większych, otrzymany obraz jest bardzo zgeneralizowany gdyż gęstość zaludnienia rozłożona jest wtedy równomiernie na całą powierzchnię "wygładzając" w ten sposób wewnętrzne dysproporcje w zaludnieniu. Na przyjęcie jednostki tej wielkości wpływa czasami fakt posiadania niezbyt wiarogodnego materiału statystycznego. Rozłożenie go w obrębie większej jednostki niweluje w pewien sposób błędy jakie mogły by wyniknąć przy zastosowaniu jednostki o mniejszej powierzchni. Mapy takie posiadają charakter jedynie ogólnoinformacyjny.

Metodą kartogramu przyjmując za jednostkę odniesienia województwo, wykonane zostały między innymi mapy dla obszaru Polski historycznej. Gęstość zaludnienia Rzeczypospolitej około 1580 roku jest dziełem I. Gieysztorowej /42/, Rzeczypospolitej około 1790 r. - T. Ładogórskiego /48/ a Polski pod zaborami - I. Weinfeldta, E. Szturm de Sztrema i J. Piekałkiewicza /71/. Mapy gęstości zaludnienia Polski w 1931 i 1955 roku spotykamy w Rocznikach Statystycznych GUS z 1935 i 1956 roku /92, 142/. Dla Polski powojennej w ten sposób ujęli zagadnienie M. Namysłowska /125/, A. Jelonek /147/ oraz S. Żmuda i J. Szaflarski /167/.

Najmniejszą jednostką odniesienia typu administracyjnego jaka jest przyjmowana w warunkach polskich do przedstawiania gęstości zaludnienia jest gromada /przed 1954 r. - gmina/. Operując jednostkami tego rządu T. Ładogórski opracował mapę gęstości zaludnienia powiatu kluczborskiego w 1787 roku /45/, którą powtórzył dla 1960 r. S. Sokołowski /174/. Gęstość ludności w powiecie nowosądeckim w 1958 roku przedstawiły W. Czarkowska i W. Leszczycka /162/. T. Ładogórski /Landenberger/ jest również autorem map dla obszaru ziem dawnej Polski o większym zasięgu regionalnym. Opracowane przez niego mapy dotyczą: obszaru Górnego Śląska w drugiej ćwierci XIV wieku /36/, die-

cezji krakowskiej w pierwszej połowie XIV wieku /39/, ziem polskich około 1340 roku /38/. Na uwagę zasługuje barwna mapa tego autora dla ziem polskich w połowie XIV wieku, wykonana w skali 1:600 000 /40/.

Porównawczy obraz stosunków zaludnienia w księstwie krakowskim w 1878 i 1910 roku przynoszą mapy M. Mrazkówny /Dobrowolskiej/ /47, 63/ a w woj. rzeszowskim w 1931 i 1960 - M.Chilczuka /95, 168/.

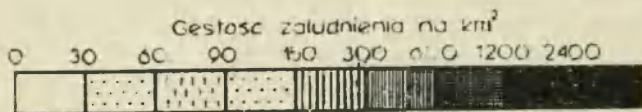
Dla wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej według danych 1931 r. mapę taką wykonała H.Radlicz /99/, dla strefy podmiejskiej Łodzi /dane z ok. 1950 r./ - L.Straszewicz /139/ a dla regionu Warszawy /1960 r./ - H.Rucz-Pruszyńska /173/. Gęstość zaludnienia woj. katowickiego w 1957 r. w siatce gromadzkiej podaje M.Grabania /157/, woj.zielonogórskiego - W.Bo-rejko /161/.

Gęstość zaludnienia w odniesieniu do rejonów /jednostka typu planistyczno-gospodarczego/ przedstawili F.Uhorczak i T.Szczepanik /164/.

Mapę gęstości zaludnienia dla gmin miejskich Polski w 1931 dała W.Rewieńska /101, ryc.6/. Gęstość zaludnienia odniesiona jest tutaj do powierzchni przedstawionego przy pomocy sygnatury geometrycznej miasta. Wszystkie sygnatury równe są co do wielkości. Gęstość zaludnienia oznaczono przez zastosowanie zmienionego tła sygnatury zgodnie z wartościami przyjętych przedziałów klasowych. W podobny sposób, różnicując jedynie wielkość sygnatury kolistej w zależności od liczby ludności /w przedziałach klasowych/, mapę taką dla miast wydzielonych i niewydzielonych województwa katowickiego w 1957 roku wykonał M.Grabania /205, 206/.

Pewna modyfikacja metody kartogramu polega na tym, iż z przyjętej jednostki odniesienia wydziela się obszary niezasiedlone /lasy, bagna, nieużytki/ a gęstość zaludnienia oblicza się w stosunku do powierzchni faktycznie zamieszkałej. Według takich założeń opracowane

Ryc.7. Mapa gęstości ludności w 1960 roku opracowana przy pomocy metody kartogramu o geometrycznej jednostce odniesienia /169/.

są mapy przez T. Ładogórskiego: gęstości zaludnienia diecezji krakowskiej około 1340 r. /37/ oraz archidiaconatu opolskiego na przełomie XIV i XV wieku /41/. Na mapach tych w skalach 1:800 000 i przy zastosowaniu dość małych jednostek odniesienia /parafia/, autor wydziela obszary wielkich lasów pokrywając ich powierzchnie szrafem.

Ten typ opracowania przedstawia również mapa gęstości zaludnienia wykonana przez B. Zaborskiego dla arkusza Bydgoszcz-Gdynia w skali 1:300 000, według gmin, z bogatą treścią topograficzną /103/. Z obszaru gmin wydzielono powierzchnie zajęte przez lasy oznaczając je odpowiednimi sygnaturami i wprowadzając odmienny kolor. Również w ten sposób, w odniesieniu do użytków rolnych, zagadnienie to dla wschodnich województw Rzeczypospolitej ujęła H. Radlicz /100/.

W przedstawionych opracowaniach stosowano różne sposoby obliczania gęstości zaludnienia. Biorąc pod uwagę całkowitą liczbę ludności uzyskiwano gęstość zaludnienia ogółem; wyłączając z obliczeń ludność miejską otrzymywano gęstość zaludnienia ludności wiejskiej, a stosując odwrotną kolejność - uzyskiwano gęstość zaludnienia miejskiego.

Odmienny nieco sposób, polegający na wyłączeniu z obliczeń określonej tylko liczby ludności miejskiej zastosowano przy opracowaniu mapy gęstości zaludnienia Polski w 1921 r., zamieszczonej w Atlasie statystycznym z 1930 r. /74/. Przy obliczaniu gęstości zaludnienia dla powiatów wyłączono z obliczeń ludność miast powyżej 50 tysięcy mieszkańców.

W polskiej kartografii ludnościowej istnieją również opracowania, których autorzy - starając się uwolnić od administracyjnych jednostek odniesienia - zastępowali je figurami geometrycznymi. Taką metodą opracowana mapa również jest kartogramem lecz o geometrycznej jednostce odniesienia. Walorem tej metody jest to, że jednostki są sobie równe i kształtem i wielkością.

Krytycznie ocenia się natomiast sztywny, nienaturalny układ ich granic. Mapy opracowane według tej zasady stanowiły także punkt wyjścia dla metody izarytmicznej.

Przykładem kartogramu o jednostce geometrycznej jest mapa gęstości zaludnienia powiatu krzemienieckiego wykonana przez M. Woźnowskiego /73/. Przyjęte przez niego figury mają kształt kwadratu, każdy o powierzchni 256 km^2 . W obrębie tych kwadratów obliczono liczbę ludności i wskaźniki zaludnienia. Grupując wartości w siedem przedziałów klasowych, według odpowiedniej skali szrafu pokryto powierzchnię figur.

Do tego typu należą również mapy opracowane w Zakładzie Geografii Zaludnienia i Osadnictwa IG PAN w oparciu o punktowe mapy rozmieszczenia ludności. Propozycję wykonania w ten właśnie sposób mapy gęstości zaludnienia /opartej o mapę punktową/ przedstawił na posiedzeniu Komisji Mapy Ludnościowej Świata MUG w Zurychu w 1958 roku jej przewodniczący, znany geograf szwedzki W. William - Ollson. Myśl tą zrealizował K. Dziewoński, pod kierownictwem którego wykonano dwie mapy gęstości zaludnienia Polski w 1950 i 1960 roku /127, 169 ryc.7/. Jako jednostkę odniesienia przyjętą figurę sześcioboku o powierzchni 100 km^2 każda. Siatki tak skonstruowanych heksagonów nałożono na mapę punktową. Obliczając liczbę ludności w każdym oczku siatki i dzieląc ją przez powierzchnię każdej jednostki otrzymano gęstość zaludnienia dla każdego heksagonu. Otrzymane wartości gęstości zaludnienia uszeregowano w dziewięć przedziałów klasowych i w zależności od nich pokryto heksagony odpowiednią skalą szrafu. Trudności natury technicznej przy obliczaniu gęstości zaludnienia występują wówczas gdy granice siatki heksagonalnej dzielą większy punkt ludnościowy /miasto/ na kilka części /w przypadku skrajnym na trzy/. W konkretnym przypadku analizowano otrzymane wyniki a następnie drogą ich korekty eliminowano powstałe w te

MAPA
GĘSTOŚCI ZALUDNIENIA
ZACHODNICH KARPAT
1:100 000

Łódź, 1954.

Ryc.8. Mapa gęstości zaludnienia Zachodnich Karpat w 1900 roku opracowana przy pomocy metody dazymetrycznej /fizjograficzna jednostka odniesienia/ /55/.

Dla tego sposobu opracowania mapy gęstości zaludnienia przyjęła się później, bo po 13 latach, nazwa metody *d a z y m e t r y c z n e j*. Terminu tego użył po raz pierwszy P.Siemionow-Tianszański w 1923 roku dla metody, za pomocą której wykonał mapę gęstości zaludnienia europejskiej części ZSRR¹⁰.

W okresie późniejszym metodę tą opisał i zastosował, w nieco innym ujęciu od Tianszańskiego, Amerykanin John K.Wright¹¹. Krótką charakterystykę tej metody zawiera "A glossary of geographical terms"¹².

Istotę metody dazymetrycznej /będącej odmianą kartogramu/ możemy określić następującymi właściwościami. Polega ona na wyznaczeniu nowych jednostek odniesienia które nie pokrywają się ani z podziałem administracyjnym ani z dowolnie przyjętymi figurami geometrycznymi. Sposób wydzielania tych jednostek w zależności od przyjętych kryteriów jedno lub wielorodnych jest różny /najczęściej ma się na celu wydzielenie obszarów faktycznie zamieszkałych oraz niezamieszkałych/. Liczbę ludności nowoutworzonej jednostki oblicza się na podstawie danych statystycznych odnoszących się do jednostki administracyjnej. Dokonuje się pomiaru powierzchni wydzielonego obszaru i oblicza się wskaźniki gęstości

---

¹⁰ Dokładny opis tej metody podaje Korowicyn W.P., Metody postrojenija kart razmieszczienija naselenija. "Woprosy geografii i kartografii" sbornik 1, 1935 s.147-183.

¹¹ Wright J.K., A method of mapping densites of population with Cape Cod as an example. The Geogr.rev. 26, 1936, s.103-110 /Ogólne założenia tej metody podaje L.Ratajski w "Kartografii ekonomicznej"/.

¹² A glossary of geographical terms. Edited by L.Dudley Stamp, 1961 na s.147.

zaludnienia. Opracowana tą metodą mapa precyzuje obraz przedstawianego zjawiska.

Metodę tą przed wojną, wykorzystali także do opracowania map gęstości zaludnienia St.Lencewicz, B. Zaborski i Wł.Kubijowicz. St.Lencewicz przedstawił za jej pomocą gęstość zaludnienia Polski w 1931 r. wyłączając z obliczeń ludność miast powyżej 5 tysięcy mieszkańców /96/. W odniesieniu do Pomorza i Prus Zachodnich /dane 1933/ zastosował ją B.Zaborski /106/ a do Karpat Wschodnich /dane 1910/ Wł.Kubijowicz /62/. Powojenną próbę zastosowania metody dazymetrycznej zaprezentował M.Janiszewski w Atlasie geograficznym PPW z 1961 r. /131/. Zamieszczona tam mapka przedstawia gęstość ludności gmin wiejskich w Polsce w 1950 roku. Mapka wykonana jest barwną techniką, skala 1:4000.000.

Pewien szczególny typ map gęstości zaludnienia powstał w wyniku badań nad koncentracją ludności. Badania koncentracji ludności sprowadzające się w zasadzie do badań nad nierównomiernością w rozmieszczeniu ludności oparte są o analizę krzywej koncentracji /tzw. krzywa Lorenza/ oraz obliczonych na jej podstawie matematycznych mierników. Przestrzennym obrazem tego zjawiska są mapy koncentracji ludności będące także niczym innym jak mapami gęstości zaludnienia. Metodycznie stanowią one odmianę kartogramu o nieco zmodyfikowanych przedziałach gęstości zaludnienia. Modyfikacja ta polega na tym, że: "Odstępy stopni skali zostały dobrane nie tylko pod kątem widzenia gęstości zaludnienia, ale wzięły w rachubę także liczbę ludności objętą danym stopniem"¹³. Mapa taka pokazuje zatem jaki procent liczby ludności objęty danym przedziałem klasowym zamieszkuje jaki odsetek powierzchni /liczbę ludności dzieli się zazwyczaj na pięć równych klas, po 20% każda/.

¹³ Uhorczak F., Gęstość zaludnienia Polski, "Ziemia" 17, 1948, 2 s.37-45.

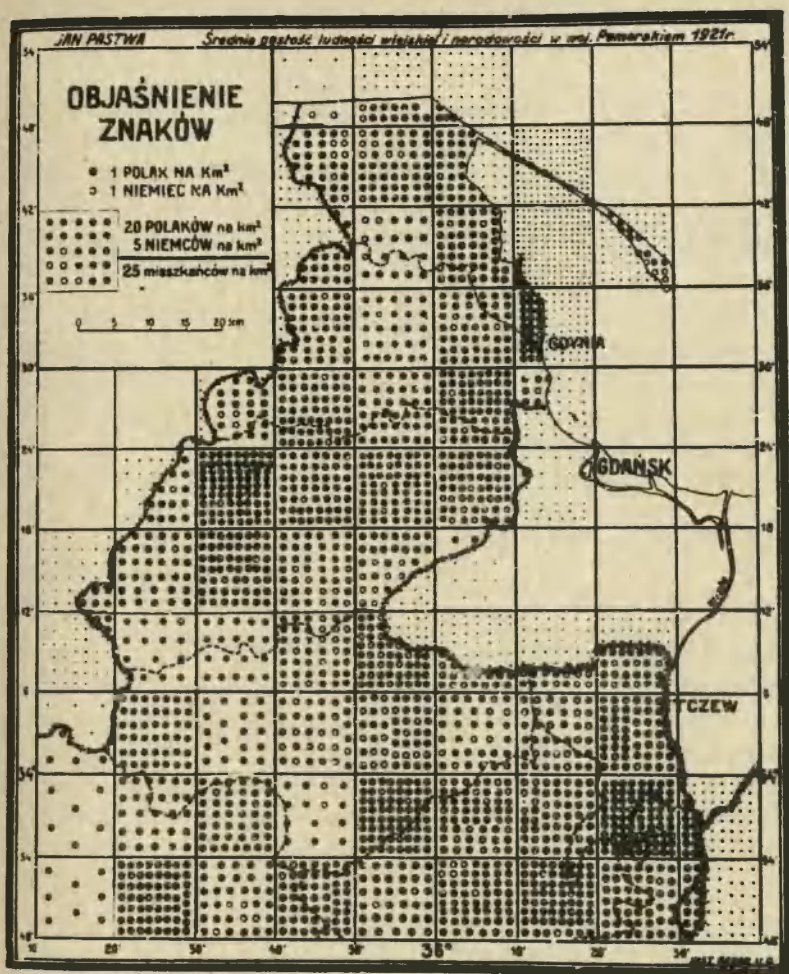
Przy użyciu tej metody F.Uhorczak wykonał mapę gęstości zaludnienia Polski w 1946 roku, według powiatów /120/. Z obliczeń wydzielał miasta powyżej 20 tysięcy mieszkańców oznaczając je na mapie przy pomocy diagramu kolistego.

Mapy tego typu można znaleźć w metodycznym artykule R.Jeduta /152, 153, 154/. Autor przedstawia w nim cykl mapek w skali 1:5 000 000 obrazujących koncentrację /gęstość zaludnienia/ ludności ogółem, miejskiej i wiejskiej w Polsce w 1957 roku /według powiatów/. Równocześnie załącza mapki w skali 1:10 000 000 na których przedstawia to samo zagadnienie przyjmując inne jednostki odniesienia - region fizjograficzno-administracyjny i województwo.

Porównawczy obraz koncentracji ludności /ogółem, według powiatów/ w 1910/13 i 1960 roku w odniesieniu do obszaru Polski współczesnej przedstawił M.Jerczyński /67, 170, ryc.9/.

Próbie powiązania metody punktowej z kartogramem reprezentuje mapa średniej gęstości zaludnienia i narodowości na wsi województwa pomorskiego w r. 1921 wykonana przez J.Pastwę /202, ryc.10/. Wielkość przyjętej jednostki odniesienia uzależnia autor od rozmiaru gospodarczego komunikowania się wsi pomorskiej. Za taką, przyjmuje odległość równą godzinie drogi pieszej /5,5 km/. Maksymalny więc zasięg oddziaływania wynosi 11 km. Jednostce nadaje kształt kwadratu o powierzchni 121 km², tym bardziej, że sekcje o tej samej powierzchni /120 - 123 km²/ i kształcie dawała mu mapa Pomorza w skali 1:25 000. Dla każdej sekcji, obejmującej kilkanaście gmin, obliczano liczbę ludności /bez ludności miast/. Dzielać otrzymaną wartość przez powierzchnię sekcji uzyskiwano średnią gęstość zaludnienia na km². Wynik przedstawiano na odpowiednio zmniejszonym kwadracie równomiernie rozmieszczonymi punktami których ilość równa była ilości mieszkańców na km² /; jeżeli gęstość zaludnienia sekcji wynosiła np. 17 m/km²

Ryc.10 Mapa średniej gęstości zaludnienia i narodowości na wsi woj. pomorskiego w 1921 roku opracowana przy pomocy modyfikacji metody kartogramu z zastosowaniem skali ciągłej /202/.

umieszczano w kwadracie równomiernie 17 punktów/. Oznacza to, że 1 punkt odpowiada 120/123/mieszkańcom. Dodatkowo, przez wprowadzenie tła czarnego i białego dla punktów, oznaczono narodowości - polską i niemiecką. Ten typ metody I. Ratajski określa jako kartogram geometryczny kropkowy.

Przy pomocy tej samej metody, przyjmując administracyjną jednostkę odniesienia, M. Jeśman opracował mapę gęstości zaludnienia Wołynia /88/. Inne metodyczne próby ujmowania tych zagadnień przez tego autora polegały na wprowadzaniu w obręb jednostek administracyjnych diagramów kolistych lub słupkowych, których wielkość obrazowała odpowiednie wartości gęstości zaludnienia /1 mm średnicy koła, lub 1 mm wysokości słupka odpowiadał 10 m/km²/ /86, 87/.

Przy zmniejszeniu skali mapy, można przejść od kartogramu do metody izarytmicznej. Efektem mapy są linie jednakowej gęstości zaludnienia /izodeny/ obrazujące abstrakcyjne granice stref o zmiennym natężeniu zjawiska. W stosunku do kartogramu /zwłaszcza o małych jednostkach odniesienia/ metoda ta daje obraz bardziej zgeneralizowany, przedstawia natomiast wzajemne zależności pomiędzy natężeniem zjawiska a jego rozmieszczeniem.

Czynności wykonania mapy przy pomocy tej metody są następujące. Lokalizuje się wskaźniki gęstości zaludnienia w punktach ciężkości lub geometrycznych /tzw. punkty odniesienia/ w zależności od przyjętych jednostek odniesienia. Poprzez interpolację pomiędzy punktami o danych wartościach statystycznych wykreśla się system izarytm a powierzchnie między nimi pokrywa się szrafem w zależności od wysokości wskaźników gęstości zaludnienia uszeregowanych w przedziały klasowe.

Po raz pierwszy, metodę izarytmiczną do przedstawienia gęstości zaludnienia wprowadził w Polsce E. Romer^x. Opracowana przez niego mapa dotyczy obszaru

Polski pod zaborami i zamieszczona jest w Geograficzno-statystycznym atlasie Polski z 1916 roku /66/. Jako jednostkę odniesienia przyjęto powiat, z obliczeń wyłączono miasta, które podnosiły gęstość zaludnienia o 50%. Powierzchnie między izodenzami pokrytą odpowiednią skalą barw w zależności od wskaźników gęstości zaludnienia zgrupowanych w 6 przedziałach klasowych.

Dla obszaru Polski w latach trzydziestych mapę przy pomocy tej metody wykonał St.Korbel /91/. Dla roku 1933 zagadnienie to obrazuje mapka zamieszczona w małym roczniku statystycznym GUS 1937 /93/. Przy obliczeniu gęstości zaludnienia nie uwzględniono miast powyżej 5 tys.mieszkańców.

Mapę gęstości ludności wiejskiej na Śląsku według spisu z 1787 roku, metodą izarytmiczną dał T.Ładogórski /46/, Wołyńia około 1930 r. - M.Łeśman /90/ a regionu Nadbuża - W.Przepiórski /98/.

Kilka mapek gęstości zaludnienia Polski południowo-wschodniej w 1921 roku wykonał przy pomocy metody izarytmicznej z zastosowaniem różnych sposobów interpolacji /proporcjonalna, geometryczna, odręczna /F.Uhorczak /79, 80, 81/.

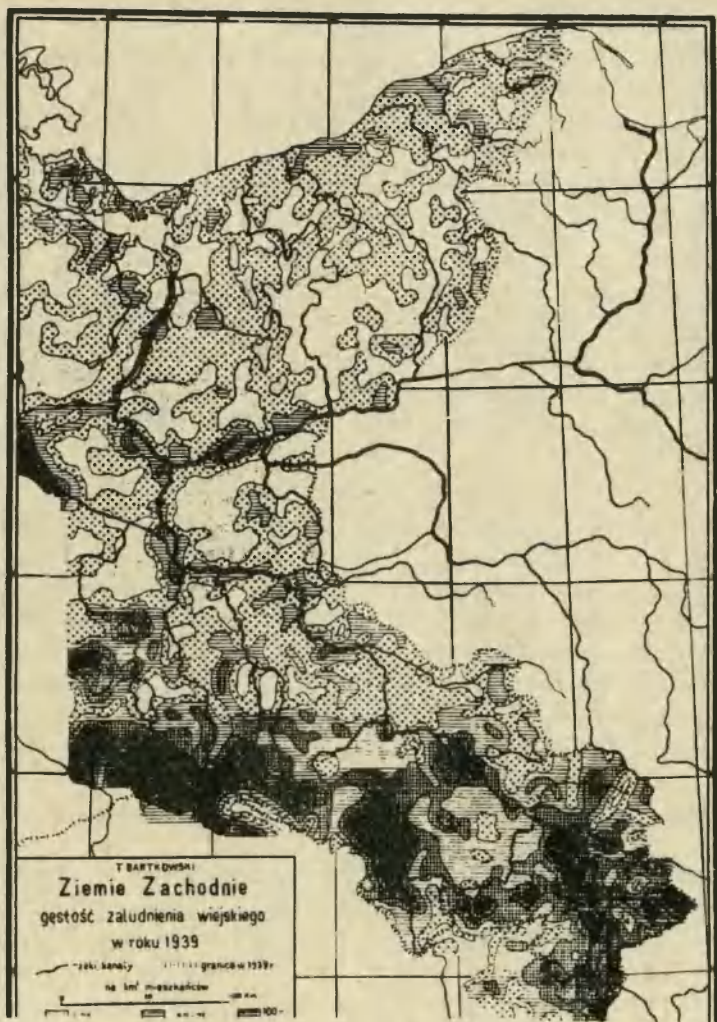
W odniesieniu do województw, metodą tą posłużyli się: A.Wrzosek dla woj.wrocławskiego według danych z 1946 r. /121/, T.Ładogórski dla woj.opolskiego w drugiej połowie XVIII wieku /43/ i dla tego samego obszaru /dane 1950/ - L.Straszewicz /138/. Mapkę gęstości zaludnienia Tarnowa w 1921 roku daje Z.Simche /77/.

---

x ze s.27

Wprowadzona przez E.Romera metoda izarytmiczna stała się obiektem licznych dyskusji. Plonem ich jest szereg prac omawiających ujemne i dodatnie strony tej metody na tle dotychczas stosowanego kartogramu.

cyf. 11 Mapa gęstości zaludnienia wiejskiego Ziem Zachodnich w 1939 roku opracowana przy pomocy metody izarytmicznej opartej o geometryczne jednostki odniesienia /109%.

Na szczególne wyróżnienie w tej grupie map, ze względu na szczegółowość obrazu, zasługuje mapka gęstości zaludnienia Polski około 1921 roku wykonana przez M.Mrycównę, St.Myćkę i F.Uhorczaka /70/. Jako jednostkę odniesienia przyjęto w tym wypadku gminę, z obliczeń wyłączono miasta powyżej 10 tys. mieszkańców.

Metodą izarytmiczną, wychodząc z geometrycznych jednostek odniesienia, mapy gęstości zaludnienia opracowali Wł.Kubijowicz i T.Bartkowski. Wł.Kubijowicz wykonał w ten sposób mapę gęstości ludności pasterskiej w Gorganach /83/ i w Beskidach Huculskich /84/. Jednostką odniesienia był kwadrat o powierzchni 10 km². T.Bartkowski posługuje się również figurą kwadratu o nieco większej powierzchni, równej 25 km². Punktem odniesienia był środek geometryczny figury. Powierzchnia między wykreślonymi izodenzami pokryta jest kreskowaniem o zmiennym natężeniu według 6 stopniowej skali gęstości zaludnienia. Wykonana przy pomocy tej metody mapa odzwierciedla z dosyć dużą szczegółowością gęstość zaludnienia Ziemi Zachodnich w 1939 roku /107, ryc. 11/.

c. Mapy rozmieszczenia ludności i gęstości zaludnienia

W tej grupie opracowań znajdują się mapy na których ludność miast wyłączono z obliczeń gęstości zaludnienia i przedstawiono, przy użyciu różnego kształtu sygnatur, w wartościach bezwzględnych. Mapy tego rodzaju ujmują równocześnie liczbę i rozmieszczenie ludności miejskiej oraz gęstość zaludnienia wiejskiego i są wykonane przy pomocy odpowiedniej kombinacji metod.

Najliczniej, wśród opracowanych w ten sposób map stosowane jest połączenie metody sygnaturowej z kartogramem.

Połączenia tych dwóch metod wykorzystali do opracowania mapy gęstości zaludnienia Prus Królewskich w drugiej połowie XVI wieku M. Biskup i L. Koc /175/. Dla tego samego obszaru według danych z 1772 roku zagadnienie to przedstawił J. Winklewski /176/.

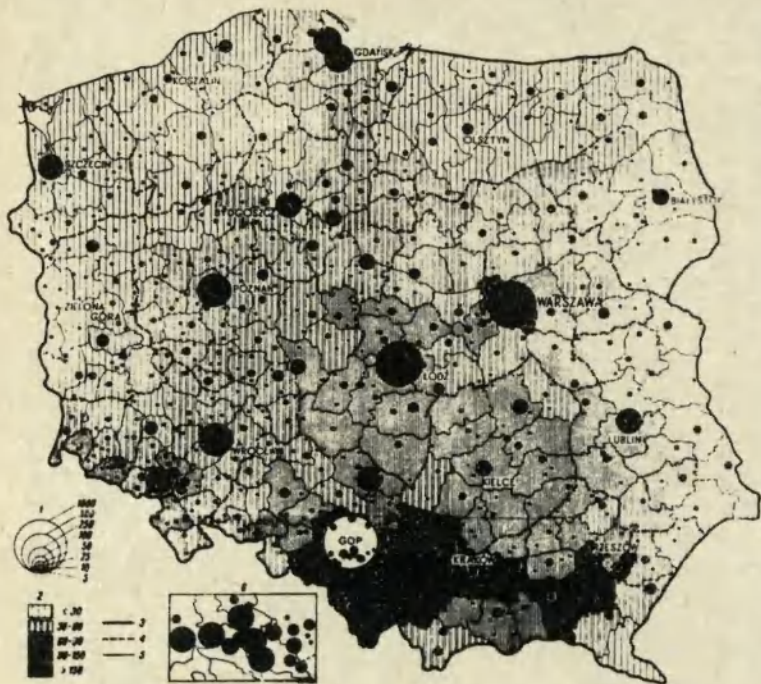
Rozmieszczenie i gęstość zaludnienia Wlk. Ks. Poznańskiego, Galicji i Królestwa Polskiego w r. 1825 daje mapa opracowana przez I. Gieysztorową i A. Żaboklicką /177/, I. Gieysztorowa powtarza tą mapę dla r. 1900 /179/.

W. Ormicki wykonał w ten sposób mapę gęstości zaludnienia woj. krakowskiego według danych z 1931 roku /187/. Ludność miast oznaczył on sygnaturami kolistymi w 5 przedziałach klasowych. Gęstość zaludnienia wiejskiego odnosił do jednostek gromadzkich, wydzielając z obliczeń wszystkie te miejscowości, których gęstość zaludnienia była większa od 250 m/km^2 .

Dla arkusza Bydgoszcz-Gdynia, mapę syntetyczną gęstości zaludnienia w skali 1:1 000 000, tymi metodami, daje B. Zaborski. Gęstość ludności wiejskiej odniesiona jest do powierzchni gmin z których wydzielono u przednio obszary leśne /189/.

Dla obszaru Polski pod zaborami /około 1910 r./ mapę wykonał W. Nałkowski /180/ a dla obszaru Polski współczesnej według danych z 1946 roku W. Kowalski /191/ i W. Leszczycka /192/. Gęstość zaludnienia i rozmieszczenie ludności miejskiej w Polsce w 1960 r. obrazuje mapa zamieszczona w nowowydanym Atlasie Świata WP /198/. Również dla tego roku mapę taką opracowała I. Gieysztorowa /199/.

Metody sygnaturowej /kartogramicznej/ i kartogramu użył do przedstawienia liczby i gęstości zaludnienia woj. katowickiego /dane 1957 r./ M. Grabania /195/. Za pomocą metody sygnaturowej przedstawił on jednak nie liczbę ludności miejskiej lecz globalną liczbę ludności w powiecie. Sygnatura kolista obrazująca tą wartość umieszczona jest w środku jednostki odniesienia.

Ryc.12. Mapa rozmieszczenia i gęstości zaludnienia w Polsce w roku 1959 opracowana przy pomocy metody sygnaturowej, kartodiagramu i kartogramu o administracyjnej jednostce odniesienia /196/.

Pozostawiając kartogram do przedstawienia gęstości ludności wiejskiej, kartodiagramu do oznaczenia ludności w miastach użył Z.Glinka. Przy pomocy tego połączenia metod wykonał on mapę rozmieszczenia i gęstości ludności w Polsce w 1946 roku /190/. Zmiany w liczbie ludności miejskiej w 1939 i 1946 roku przedstawione zostały przy pomocy wielkości i tła kwadratów nałożonych na siebie współrzędnie.

Na uwagę, zarówno ze względu na szczegółowość z jaką ujęto te zagadnienia jak i na rozpiętość czasową zasługują mapy opracowane przez K.Pudło-Palonkę. Autorka wykonała serię porównywalnych map rozmieszczenia i gęstości zaludnienia dla lat: 1900, 1931/33, 1946, 1950, 1959 i 1960 w odniesieniu do obszaru Polski w jej dzisiejszych granicach, wykorzystując do tego celu kombinację trzech metod. Dla oznaczenia osad i miast poniżej 25 tysięcy mieszkańców użyto metody sygnaturowej, miasta powyżej 25 tys. mieszkańców przedstawiono za pomocą kartodiagramu a gęstość zaludnienia ludności wiejskiej przy pomocy kartogramu /178, 188, 193, 194, 196, 197, ryc.12/.

Metody sygnaturowej z dazymetryczną użył St.Lenczewicz do opracowania mapy gęstości zaludnienia Polski według danych z 1931 roku /185/. Ludność miast obrazują sygnatury koliste w 5 przedziałach klasowych gęstość zaludnienia /8 klas/ odniesiona jest do wydzielonych przez autora jednostek. Mapa zamieszczona jest w 7 tomie Wielkiej Geografii Powszechnej /1937/, wykonana barwną techniką w skali 1:3 000 000.

W tej grupie map znajdują się także opracowania, których autorzy wykorzystują metodę sygnaturową i izarytmiczną.

Dla zachodniego Polesia opierając się o dane z 1927 roku mapę taką daje E.Rühlé /183/ a dla woj. wołyńskiego w 1931 roku M.Jeśman /184/. Dla obu autorów jednostką odniesienia przy oznaczaniu gęstości zalud-

nienia była gmina. E. Rühle przy konstrukcji swojej mapy wydzielił obszary niezamieszkałe odnosząc wskaźniki gęstości zaludnienia do powierzchni faktycznie zasiedlonej.

Opierając się na danych z 1921 roku Wł. Kubijowicz wykonał mapę gęstości zaludnienia Polesia /181/ a M. Kulicki - Wołynia /182/. Zarówno Wł. Kubijowicz jak i M. Kulicki przy opracowaniu gęstości zaludnienia przyjęli za jednostkę odniesienia figurę kwadratu o powierzchni 100 km² każdy. Wartości wskaźników umieszczali w środku geometrycznym i na ich podstawie wykreślali izodenz.

Mapę gęstości zaludnienia w gminach regionu warszawskiego na podstawie danych 1931 r. przedstawiła w Wiadomościach Służby Geograficznej /1937 r./ St. Z. Ogąnowska. Przez wykreślenie izodenz co 5 m/km² i zestawienie pustej powierzchni pomiędzy nimi autorka uzyskała dość swoisty efekt /186, ryc. 13/. Widać wyraźny wpływ jaki na przebieg izodenz wywiera sieć komunikacyjna /wydłużanie i zagęszczanie się izodenz na głównych liniach kolejowych i drogach - obszary bardziej zaludnione/. Zastosowanie izodenzy co 5 m/km² przy dużej skali opracowania /1:500 000/ sprawia, że mapa daje obraz, który można przyrównać do rysunku poziomowego na mapie hipsometrycznej.

2. Charakterystyka ogólna

Na podstawie zebranych w bibliografii pozycji kartograficznych sporządzono ilościowe zestawienie polskich map rozmieszczenia ludności w formie ogólnej tabeli statystycznej /tab. 1/. Przedstawiono w niej 206 map opracowanych i wydanych w okresie 60 lat. Dane liczbowe usystematyzowano według metody opracowania, w odpowiednich grupach tematycznych, dla następujących zagadnień: materiał źródłowy, rok publikacji, zasięg terytorialny, skala.

Ryc. 13 Mapa gęstości zaludnienia w gminach regionu warszawskiego w 1931 roku opracowana przy pomocy metody sygnaturowej i izarytmicznej /186/.

Zawarty w tabeli materiał statystyczny stanowi dostateczną podstawę do wyciągnięcia szeregu wniosków.

Tematyka map. Wyraźnie dominują mapy gęstości zaludnienia /145 map/, które stanowiły niemal 2/3 wszystkich opracowań /70,4 %/. Udział map rozmieszczenia ludności oraz rozmieszczenia i gęstości zaludnienia jest już nieznaczny i wynosi odpowiednio 17,5% /36 map/ i 12,1% /25 map/.

Metoda. W pierwszej grupie map /mapy rozmieszczenia ludności/ najczęściej opracowań wykonano przy pomocy metody sygnaturowej /19 map/. Metodę kartodiagramu wykorzystano do opracowania 9 map a połączenia metody punktowej z kartodiagramem do 5 map. Najmniej powszechną była metoda punktowa, wykorzystana tylko w 3 wypadkach.

Prawie 80% map gęstości zaludnienia wykonano przy pomocy kartogramu /113 map/. Niemal wyłącznie dane statystyczne odnoszone były do jednostek typu administracyjnego, geometrycznych jednostek odniesienia wykorzystano do opracowania 3 map.

Mniejszym powodzeniem cieszyła się metoda izarytmiczna zastosowana w 17 pracach z tego w 14 przyjęto administracyjne a w 3 geometryczne jednostki podstawowe. Udział pozostałych metod w tej grupie map był już nieznaczny i mniej więcej jednaki.

Połączeniem metod sygnaturowej z kartogramem wykonano najczęściej map rozmieszczenia ludności i gęstości zaludnienia /12 map/, 6 map opracowano przy pomocy metod: sygnaturowej z kartodiagramem i kartogramu a 5 map metodą sygnaturową z izarytmiczną. Pozostałe metody były wykorzystane do pojedynczych opracowań.

Materiał źródłowy. Podstawę źródłową dla map rozmieszczenia ludności stanowią dane statystyczne. W konkretnym przypadku dane te ujęto w cztery przekroje

czasu, odnosząc do każdego z nich odpowiednią liczbę opracowanych map.

Najbardziej wiarogodny materiał spisowy przynoszą, przeprowadzane co pewien okres czasu, powszechne spisy ludności. Na ich podstawie opracowana została największa ilość map. Obok wykorzystania polskich danych spisowych /od 1921 r./ część opracowań opiera się na statystykach niemieckich, austriackich i rosyjskich/ różnice terytorialne, zmienna przynależność państwowa i polityczna kraju¹⁴.

Kilkadziesiąt prac wykorzystuje dane z okresów międzyspisowych oparte na szacunkach.

Niektóre opracowania przedstawiają stosunki ludnościowe w Polsce historycznej. Ponieważ do końca XVIII w. brak jest bezpośrednich źródeł dla ludności w opracowaniach tych wykorzystuje się zastępczo źródła podatkowe: dla XIV w. - świętopietrze, dla XVI w. pobór i dla XVII - XVIII w. - pogłówny i podymny. Dla okresu późniejszego, materiału liczbowego dostarczają dane ze spisów kościelnych i skarbowych. Oparty o te źródła materiał statystyczny posiada charakter przybliżony, informacyjny, w związku z czym wykonane na jego podstawie mapy należy jedynie uważać za próbę rekonstrukcji obrazu zaludnienia ziem polskich w owym okresie.¹⁵

Dla prawie połowy zebranych map /47,6%/, materiał źródłowy stanowiły dane statystyczne po 1945 r.

---

¹⁴ Przegląd i ogólną ocenę danych spisowych od końca XIX w. do obecnego okresu przedstawili K. Dziewoński i L. Kosiński /patrz notka 6/.

¹⁵ Wyczerpujące omówienie problemów historii demograficznej przedstawiła I. Gieysztorowa w Kwart. Hist. Kult. materialnej 11, 1963, 3-4, s. 523-562.

Zastawianie ilościowe polskich map rozmieszczenia ludności

Elementy charakterystyki Tematyka	Metoda opracowania mapy	Materiał źródłowy				Rok wydania			Zasięg terytorialny opracowania					Podziałka			Razem
		Do 1900	1901-1918	1919-1945	Po 1945	Do 1918	1919-1945	Po 1945	Miasto	Powiat	Województwo	Region	Kraj ^x	Małokałowa	Średniokałowa	Wielokałowa	
Mapy rozmieszczenia ludności	Punktowa	1	-	2	-	-	2	1	1	-	-	2	-	-	2	1	3
	Sygnaturowa	2	1	5	11	-	5	14	-	1	8	6	4	16	3	-	19
	Kartodiagram	2	-	1	6	-	-	9	-	-	5	-	4	9	-	-	9
	Punktowa + kartodiagram	-	-	1	4	-	1	4	-	-	3	-	2	3	2	-	5
	Ogółem map rozm. ludn.	5	1	9	21	-	8	28	1	1	16	8	10	28	7	1	36
Mapy gęstości zaludnienia	Kartogram	18	11	25	59	6	28	79	-	4	33	30	46	87	26	-	113
	Dasymetryczna	1	1	2	1	1	3	1	-	-	-	3	2	4	1	-	5
	Koncentracji	-	1	-	5	-	-	6	-	-	-	-	6	6	-	-	6
	Isarytmiczna	2	1	12	2	1	11	5	-	1	3	9	4	11	6	-	17
	Odmiana kartogramu a zastosowaniem skali ciągłej	-	-	4	-	-	4	-	-	-	1	3	-	4	-	-	4
	Ogółem map gęst. zaludn.	21	14	43	67	8	46	91	-	5	37	45	58	112	33	-	145
Mapy rozmieszczenia ludności i gęstości zaludnienia	Sygnatura + kartogram	4	1	2	5	-	3	9	-	-	2	3	7	8	4	-	12
	Kartodiagram + kartogram	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	1
	Sygnatura + kartodiagram + kartogram	1	-	1	4	-	-	6	-	-	-	-	6	6	-	-	6
	Sygnaturowa + dasymetryczna	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1
	Sygnatura + isarytmiczna	-	-	5	-	-	5	-	-	-	1	4	-	3	2	-	5
	Ogółem map rozm. ludn. i gęstości zaludn.	5	1	9	10	-	9	16	-	-	3	7	15	19	6	-	25
R a z e m		31	16	61	98	8	63	135	1	6	56	60	83	159	46	1	206

^x W każdorazowych granicach

Źródła okresu 1919-45 wykorzystano do 29,6% opracowań, 1901-1918 r. 7,6% a do 1900 r. /włącznie/ - 15%.

Rok wydania. Ciekawe jest zestawienie ilości pozycji wykorzystujących materiały źródłowe odpowiedniego okresu z ilością opublikowanych prac w tym czasie. Wyrównana proporcja jest jedynie dla okresu 1919-45. Na podstawie danych statystycznych z tego okresu opracowano 61 map, publikując równocześnie 63 pozycje. Dane źródłowe do 1918 r. były podstawą do opracowania 47 map, wydano natomiast w tym okresie 8 pozycji /tylko mapy gęstości zaludnienia/. Pozostała ilość z tej liczby została opublikowana po 1945 r. będąc przede wszystkim dziełem współczesnych historyków-demografów. Łącznie po r. 1945 zarejestrowano 135 opublikowanych map co stanowi 65,5% całości.

Zasięg terytorialny. Najwięcej map wykonano dla obszaru kraju /40,3% wszystkich opracowań/. Z liczby tej dla terytorium Polski przed 1945 r., w każdorazowych granicach, poświęcono 35 map, dla Polski po 1945 r. - 48. Znaczna jest również ilość pozycji o zasięgu terytorialnym rzędu regionu i województwa. W tym pierwszym wypadku kilkanaście map poświęcono ziemiom Zachodnim i Północnym /jako całości/. Najmniejszą ilość prac wykonano dla jednostek przestrzennie najmniejszych. Dla obszaru powiatu sporządzono 5 map, miasto było podstawą opracowania 1 mapy.

Podziałka. Ponad 2/3 opracowań opublikowano w podziałce małoskalowej, prawie 1/4 w średnioskalowej i tylko 1 mapę w wielkoskalowej. W podziałkach małoskalowych wykonane były mapy o największym zasięgu terytorialnym, przy przechodzeniu do obszarów mniejszych podziałka opracowania wzrasta. Najczęściej mapy wykonywane były w podziałkach 1:3 000 000 i 1:4 000 000 /małoskalowe/ i 1:500 000 /średnioskalowe/.

Inne uwagi. Mapy rozmieszczenia ludności stanowiły najczęściej załączniki kartograficzne do pozycji

książkowych, artykułów i notatek. W tej formie opublikowano 176 map /85,4%/. Map rozmieszczenia ludności jako opracowań specjalnych w atlasach zebrano 24 /11,7%/, a jako druków samoistnych 6 /2,9%/.

Najlepiej wykonane technicznie, o czytelnym obrazie i barwnej technice, są mapy zamieszczone w atlasach oraz mapy luźne.

Mapy rozmieszczenia ludności były przede wszystkim domeną geografów, autorami ich byli także demografowie - historycy, statystycy, socjologowie i inni.

x x x

W Polsce powojennej wydano prawie dwukrotnie więcej map niż w okresie przedwojennym, nie zawsze jednak na najlepszym poziomie technicznym. Współczesne opracowania oparte o bardziej wiarogodny materiał statystyczny dają bardziej dokładny obraz rozmieszczenia ludności. Udoskonalono szereg metod, kartodiagram i metodę koncentracji wprowadzono po wojnie po raz pierwszy.

W grupie prac zasługujących na wyróżnienie należy wymienić punktowe mapy rozmieszczenia ludności i oparte na nich mapy gęstości zaludnienia oraz cykl map ujmujących stan zaludnienia obecnego obszaru Polski w różnych przekrojach czasu.

Tym niemniej w opracowaniach obecnych nie spotykamy wielu nowych, oryginalnych rozwiązań, które przed wojną reprezentowali np. L.Sawicki, B.Zaborski, J.Pastw...

W odróżnieniu od okresu przedwojennego wykonano mało prac metodą izarytmiczną i tylko jedną mapę metodą dżymetryczną. Ta ostatnia nie została jeszcze należycie poznana.

Należy także zwrócić uwagę, że wykonane po wojnie mapy są niemal wyłącznie typem map statystycznych, któ-

re rejestrują jedynie materiał liczbowy przy pomocy umownie dobranych znaków i zmiennej w natężeniu kreskowania powierzchni. Wyłączenie z nich elementu topograficznego sprawia, że w coraz większym stopniu przedstawiają one być mapami geograficznymi stając się formą zapisu statystycznego.

Pogłębienie i rozwinięcie metod, ujęcie rozmieszczenia ludności w powiązaniu ze środowiskiem geograficznym, rozwiązanie kwestii miast, i wyboru jednostki podstawowej jak również zwiększenie czytelności mapy przez odpowiednią interpretację kartograficzną danych i wzbogacenia techniki reprodukcyjnej map wydają się jednymi z podstawowych problemów jakie stoją do rozwiązania przed geografią i kartografią demograficzną.

III. Bibliografia polskich map rozmieszczenia
ludności

Wykaz skrótów używanych w notkach
bibliograficznych

p.3	woj.	województwo
p.4	małosk. średniosk. wielkosk.	małoskalowa średnioskalowa wielkoskalowa
p.7	jedn.odn.	jednostka odniesienia
p.8	Ludn. gęst.zaludn. pon. pow. m/km ² tys. miesz.	Ludność gęstość zaludnienia poniżej powyżej mieszkańców na kilometr kwadratowy tysiący mieszkańców
p.9	pol. ang. franc. niem. ros.	polski angielski francuski niemiecki rosyjski
p.10	na s. po s. p. b.m.w. b.m. i r.w.	na stronie po stronie punkt. bez miejsca wydania bez miejsca i roku wyda- nia

a. Mapy rozmieszczenia ludności

1. 1. Rozmieszczenie ludności na Pomorzu Gdańskim w 1772 r. oraz na terytorium Gdańska w 1793 r.; 2. Winklewski Jan; 3. Pomorze Gdańskie; 4. małosk.; 5. 390 x 390; 6. 1772, 1793; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. wiejska; pon. 50, 50-100 mieszk. Ludn. miast: 1-2, 3-5, 39 tys. mieszk. /sygnatury kuliste/; 9. pol.; 10. Zesz. geogr. WSP w Gdańsku 2, 1960 /po s.130, wkładka/.
2. 1. Opole 1787 r, Rozmieszczenie ludności; 2. Gola-chowski Stefan, Piasecki H.; 3. Miasto Opole; 4. wielkosk.; 5. 24 x 21; 6. 1787; 7. Punktowa /to-pograficzna/; 8. 1 punkt = 5 mieszk.; 9. pol.; 10. Przegl.zach. 8, 1952, 1 /po s.136, wkładka/.
3. 1. Rozmieszczenie miast na Pomorzu w r. 1804; 2. Winklewski Jan; 3. Pomorze; 4. małosk.; 5. 125 x 100; 6. 1804; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: pon. 1, 1-2, 2-5, 5-10, 10-20, 50 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; 9, 10 jak p.1 /na s.119/.
4. 1. Sieć osiedli miejskich w woj. wrocławskim w r. 1828; 2. Litterer Mirosława; 3. Woj. wrocławskie; 4. małosk.; 5. 125 x 115; 6. 1828; 7. Kartodia-gram punktowy kolisty; 8. -; 9. pol.; 10. Przegl. geogr. 24, 1952, 1-2 /na s. 67/.
5. 1. Sieć osiedli miejskich w woj. wrocławskim w r. 1895; 2,3,4, 5 jak p. 4; 6. 1895; 7, 8, 9, 10 jak p. 4 /na s. 69/.
6. 1. Miasta; 2. Dzierżyński Ignacy; 3. Obszar Pol-ski pod zaborami: pruskim, rosyjskim i austriac-kim oraz część teryt. Prus; 4. małosk.; 5. 120 x 100; 6. ?; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: 10-20, 20-50, 50-100, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste i kwadratowe/; 9. pol.; 10. Dzierżyński I.,

Atlas do Geografji Polski cz.2, Ludność, Warszawa 1919 /na s.13/.

7. 1. Rozmieszczenie ludności polskiej w woj. pomorskim według spisu z r. 1921; 2. Pawłowski Stanisław; 3. Woj. pomorskie; 4. 1:600 000; 5. 370 x 390; 6. 1921; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. gmin większych: 0-200, 200-500, 500-1000, 1000-5000 mieszk./sygnatury koliste i kwadratowa/. Ludn.miaśc: pow. 5 tys.mieszk. /sygnatura kwadratowa/. Barwna; 9. pol., franc.; 10. Bad.geogr. nad Polską półn.-zach. 1927, 2-3 /po s. 106, wkładka/.

- ^x8. 1. Rozmieszczenie ludności pasterskiej w Beskidach Huculskich; 2. Kubijowicz Włodzimierz; 3. Beskidy Huculskie; 4. średniosk.; 5. -; 6. 1.5. 1925; 7. Punktowa /topograficzna/; 8. 1 punkt= szalasowi zamieszkałemu przez 1 lub 2 pasterzy; 9. pol., franc.; 10. Kubijowicz Wł., Życie pasterskie w Beskidach Wschodnich. Prace Inst. Geogr. UJ wydane przez L.Sawickiego, Orbis, Kraków 1926 /poza tekstem/.

- ^x9. 1. Rozmieszczenie ludności pasterskiej w Beskidach Huculskich; 2,3,4,5 jak p.^x8; 6. 1.12. 1925; 7. Punktowa /topograficzna/; 8. 1 punkt= zimiarce zamieszkałej przez 1 lub 2 pasterzy; 9, 10 jak p.^x8

- ^x10. 1. Miasta w Polsce; 2. Lencewicz Stanisław; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 85 x 95; 6. ok.1931; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: pon. 20, 30, 50, ok. 100, ok. 200, 316, 600, 1 200 tys.mieszk. /sygnatury kwadratowe/; 9. pol.; 10. Wielka Geografia Powszechna t. 7 - Polska, b.m.w., 1937 /na s. 159/.

- ^x11. 1. Miasta w Polsce według liczby ludności; 2. Uhorczak Franciszek; 3. Polska; 4. 1:6 000 000; 5. 135 x 155; 6. 9.12.1931; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn.miaśc: pon. 1, 1-2, 2-5, 5-10, 10-15, 15-20, 20-25, 25-50, 50-100, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury ko-

liste i kwadratowe/; 9. pol.; 10. Uhoreczak F., Miasta w Polsce, Lwów 1937 /poza tekstem, wkładka/.

- x12. 1. Ludność Polski; 2. ?; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 105 x 115; 6. 1931; 7. Punktowa /topograficzna/, kartodiagram punktowy kulisty; 8. 1 punkt = 1000 mieszk.; 9. pol.; 10. Mały rocznik statystyczny 1939, GUS, Warszawa 1939. /po spisie rzeczy/.
- x13. 1. Mapa rozmieszczenia szlachty zagrodowej w woj. stanisławowskim opracowana miejscowościami; 2. Chmielewski L.; 3. Woj. stanisławowskie; 4. 1:300 000; 5. - ; 6. 1938; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miejscowości: 1-20, 21-40, 41-60, 61-80, 81-100, 101-150, 151-200, 201-300, 301-450, 451-600 i pow. rodzin /sygnatury kwadratowe/; 9. pol.; 10. Wiad. Służby geogr. 12, 1938, 2-3 /poza tekstem, wkładka/.
14. 1. Sieć osiedli miejskich w woj. wrocławskim w r. 1939; 2, 3, 4, 5 jak p. 4; 6. 1939; 7, 8, 9, 10 jak p. 4 /na s. 74/.
15. 1. Zurbanizowanie Ziemi Zachodnich w r. 1939; 2. Wełpa Bogusław; 3. Ziemię zachodnie i Północne; 4. małosk.; 5. -; 6. 1939; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: pon. 2, 2-5, 5-8, 8-12, 12-20, 20-30, 30-45, 45-60, 60-100, 100-150, 150-300, 629 tys. mieszk. /sygnatury kolisty/; 9. pol.; 10. Problemy rozwoju gospodarczego i demograficznego ziem zachodnich w latach 1945-1958. Instytut Zachodni, Poznań 1960 /na s. 41/.
16. 1. Zurbanizowanie Ziemi Zachodnich w r. 1946; 2, 3, 4, 5 jak p. 15; 6. 1946; 7, 8, 9, 10 jak p. 15 /na s. 45/.
17. 1. Rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce w 1946 r.; 2. Dziewoński Kazimierz; 3. Polska;

4. małosk.; 5. 105 x 90; 6. 1946; 7. Kartodiagram punktowy kolisty; 8. - ; 9. pol.; 10. Dziewoński K.; Geografia miast i osiedli w Polsce, Wiedza Powszechna, Warszawa 1953 /na s. 12/.
18. 1. Miasta 1946; 2. Janiszewski Michał; 3. Polska 4. 1:4 000 000; 5. 200 x 190; 6. 14. 2. 1946; 7. Kartodiagram punktowy kolisty; 8. - ; 9. pol.; 10. Janiszewski M., Atlas geograficzny Polski, CUGiK - PPWK = Książnica Atlas, Warszawa 1954 /na s. 22/.
19. 1. Rozmieszczenie i wielkość miast; 2. Wrzosek Antoni; 3. Woj. wrocławskie; 4. małosk.; 5. 115x 85; 6. 1946; 7. Kartodiagram punktowy kolisty; 8. - ; 9. pol.; 10. Wrzosek A., Województwo wrocławskie, Wiedza Powszechna, Warszawa 1952 /na s. 84/.
20. 1. Zurbanizowanie Ziemi Zachodnich w r. 1950; 2, 3, 4, 5 jak p. 15 /na s. 47/.
21. 1. Wycinek szczegółowej mapy rozmieszczenia ludności w r. 1950; 2. Dziewoński Kazimierz, Kosinowski Leszek, Ozga Genowefa; 3. Część woj. katowickiego i krakowskiego; 4. 1:1 000 000; 5. 90x 180; 6. 1950; 7. Punktowa /topograficzna/, kartodiagram punktowy kulisty /mapa opracowana wg zasad Komisji Mapy Ludnościowej Świata MUG/; 8. Ludn. wiejska: 1 punkt = 200 mieszk. Ludn. miast: sygnatura kuli obliczona wg wzoru $d = 0,5\sqrt{10a}$, gdzie d = średnica w mm, a = liczbie ludności w tysiącach; 9. pol., ang.; 10. Przegl. geogr. 36 1964, 1 /po s. 10, wkładka/.
22. 1. Miasta i osiedla miejskie w Polsce; 2. Kostrowicki Jerzy; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 300x 265; 6. 1951; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. osiedli: 500 - 1 tys., 1-2 tys. mieszk. Ludn. miast: 2-5 5-20, 20-100, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; 9. pol.; 10. Przegl. geogr. 25, 1953 4 /po s. 127, wkładka/.

23. 1. Miasta 1953; 2. Janiszewski Michał; 3. Polska; 4. 1:4 000 000; 5. 200 x 195; 6. 1953; 7. Kartodiagram punktowy kolisty; 8. -; 9. pol.; 10. Janiszewski M.; Atlas geograficzny Polski, PPWK, Warszawa 1961 /na s. 23/.
24. 1. Zurbanizowanie Ziemi Zachodnich w r. 1956; 2, 3, 4, 5 jak p. 15; 6. 1956; 7, 8, 9, 10 jak p.15 /na s. 49/.
25. Liczba ludności w woj. krakowskim; 2. Jelonek Adam; 3. Woj.krakowskie; 4. małosk.; 5. -; 6. 1956; 7. Kartodiagram powierzchniowy kolisty /jedn. odn. - powiat/; 8. -; 9. pol.; 10. Zesz. nauk.UJ. Prace z Geogr. ekon. 30, 1959, 1 /na s. 61/.
26. 1. Miasta i osiedla miejskie w woj. białostockim w 1956 r.; 2. Kosiński Leszek; 3. Woj. białostockie; 4. małosk.; 5. -; 6. 1956; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. osiedli miejskich; 1-2, 2-5 tys. mieszk. Ludn. miast: 5-10, 10-20, pow. 50 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; 9. pol.; 10. Przegl. geogr. 29, 1957, 3 /na s. 661/.
27. 1. Rozmieszczenie ludności woj. gdańskiego; 2. Moniak Jan; 3. Woj. gdańskie; 4. małosk.; 5. 125 x 125; 6. 1956; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: pon. 2, 2-5, 5-10, 10-20, 20-30, 40-100, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; 9. pol.; 10. Czas. geogr. 29, 1958, 2, /na s. 219/.
28. 1. Rozmieszczenie ludności w r. 1957; 2. Borejko Wiktor; 3. Woj. zielonogórskie; 4. małosk.; 5. 120 x 170; 6. 1957; 7. Punktowa /topograficzna/, kartodiagram punktowy kolisty; 8. Ludn. wiejska: 1 punkt = 100 mieszk.; 9. pol.; 10. Województwo zielonogórskie. Monografia geograficzno-gospodarcza. Instytut Zachodni, Poznań 1961 /na s. 230/.
29. 1. Rozmieszczenie miast i osiedli miejskich w woj. katowickim na 31.12.1957;

2. Grabania Marek; 4. Woj. Katowickie; 4. małosk.
5. -; 6. 31. 12. 1957; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn.
miast i osiedli: pon. 3, 3-10, 10-20, 20-50, 50-
100, pow. 100 tys. mieszk.; 9. pol.; 10. Grabania
M., Regiony przemysłowe województwa katowickiego,
Śląsk, Katowice 1963 /na s. 300/.
30. 1. Miasta; 2. Straszewicz Ludwik; 3. Woj. opol-
skie; 4. małosk.; 5. 125 x 140; 6. ok. 1957; 7.
Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: pon. 3, 3-5, 5-10,
10-20, 20-50, pow. 50 tys. mieszk. /sygnatury ko-
liste i kwadratowe/; 9. pol.; 10. Straszewicz L.,
Śląsk Opolski. Zarys geografii gospodarczej, Śląsk
Katowice 1962 /na s. 187/.
31. 1. Rozmieszczenie miast i gromad w powiecie nę-
wosądeckim; 2. Czarkowska Wanda, Leszczycka Wan-
da; 3. Powiat Nowy Sącz; 4. małosk.; 5. 55 x 60;
6. 1958; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: pon. 1,
1-2, 2-3, 3-4, pow. 4 tys. mieszk. /sygnatury ko-
liste/; 9. pol.; 10. Czas. geogr. 31, 1960, 3 /na
s. 263/.
32. 1. Rozmieszczenie i wielkość miast w 1958 r.; 2.
Wełpa Bogusław; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6.
1958; 7. Kartodiagram punktowy kolisty; 8. - ;
9. pol.; 10. Miasto 12, 1959 /na s. 9/.
33. 1. Struktura miast woj. rzeszowskiego w r. 1960;
2. Chilczuk Michał; 3. Woj. rzeszowskie; 4. śred-
niosk.; 5. -; 6. 1960; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn.
miast: do 5, 5-10, 10-25, 25-55, pow. 60 tys.
mieszk.; 9. pol.; 10. Chilczuk M., Województwo
rzeszowskie. Zarys geograficzno-ekonomiczny, PWN,
Warszawa, 1962 /po. s. 44, wkładka/.
34. 1. Polska - Rozmieszczenie ludności; 2. ?; 3. Pol-
ska; 4. 1:5 000 000; 5. 185 x 135; 6. ok. 1960;
7. Punktowa /topograficzna/, kartodiagram punkto-
wy kulisty; 8. 1 punkt = 2 tys. mieszk. Uwzględ-

niono miasta pow. 20 tys. mieszk.; 9. pol.; 10. Atlas geograficzny, PPWK, Warszawa 1964 /na s.29/.

35. 1. Wycinek szczegółowej mapy rozmieszczenia ludności w r. 1960; 2, 3, 4, 5 jak p. 21; 6. 1960; 7, 8, 9, 10 jak p. 21.

b. Mapy gęstości zaludnienia

36. 1. Gęstość zaludnienia Górnego Śląska w II ćwierci 14 w.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Górny Śląsk; 4. małosk.; 5. -; 6. ok. 14 w.; 7. Kartogram /jedn. odn. - diecezja/; 8. Gęst. zaludn.: do 3, 4-6, 7-10, 11-15, 16-20, 21-30, pow. 30 m/km²; 9. pol.; 10. Dobrowolska M., Przemiany środowiska geograficznego Polski do 15 w., PWN, Warszawa 1961 /na s. 114/.
37. 1. Gęstość zaludnienia diecezji krakowskiej ok. 1340 r.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Diecezja krakowska; 4. 1:800 000; 5. 395 x 435; 6. ok. 1340; 7. Kartogram /jedn. odn. - parafia/; 8. Gęst. zaludn.: 1-4, 4-7, 7-10, 10-15, 15-20, 20-30, pow. 30 m/km². Wydzielono obszary wielkich lasów /odmiennym kreskowaniem/; 9. pol.; 10. Ładogórski T., Studia nad zaludnieniem Polski 14 wieku, PAN, Warszawa 1958 /poza tekstem, wkładka/.
38. 1. Gęstość zaludnienia ziem polskich ok. 1340 r.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Ziemie polskie ok. 1340r.; 4. 1:2 000 000; 5. 290 x 315; 6. ok. 1340; 7. Kartogram /jedn. odn. - dekanat, powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 1-3, 3-6, 6-10, 10-15, 15-20, 20-30; 9, 10 jak p. 37.
39. 1. Rozmieszczenie ludności diecezji krakowskiej w pierwszej połowie 14 w.; 2. Ladenberger Tadeusz; 3. Diecezja krakowska; 4. średniosk.; 5. 145 x 140; 6. pierwsza połowa 14 w.; 7. Kartogram /jedn. odn. - parafia/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 1, 1-10,

11-20, pow. 20 m/km²; 9. pol.; 10. Pamiętnik II Zjazdu Słowiańskich Geografów i Etnografów w Polsce w r. 1927, Kraków 1930 /na s. 259/.

- x40. 1. Gęstość zaludnienia ziem polskich w połowie 14 w.; 2. Ladenberger Tadeusz; 3. Ziemie polskie w połowie 14 w.; 4. 1:600 000; 5. 680 x 720; 6. poł. 14 w.; 7. Kartogram /jedn. odn. - parafia/; 8. Gęst. zaludn.: 0, 1-2, 3-5, 6-10, 11-15, 16-25, pow. 25 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Ladenberger T., Zaludnienie Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego, Lwów 1930 /poza tekstem, wkładka/.
41. 1. Gęstość zaludnienia archidiaconatu opolskiego na przełomie 14 i 15 w.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Archidiaconat opolski; 4. 1:800 000; 5. 165 x 225; 6. 14/15 w.; 7, 8, 9, 10 jak p. 37.
- x42. 1. Gęstość zaludnienia Rzeczypospolitej ok. 1580 r.; 2. Gieysztorowa Irena; 3. Rzeczypospolita ok. 1580 r.; 4. 1:10 000 000; 5. 155 x 145; 6. ok. 1580; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: 0-10, 10-20, 20-30 m/km²; 9. pol. 10. Kwart. Hist, Kult. materialnej 11, 1963, 3-4 /po s. 556, wkładka/.
43. 1. Zaludnienie wsi w drugiej połowie 18 w.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Woj. opolskie; 4. małosk.; 5. 125 x 140; 6. Druga połowa 18 w.; 7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: pon. 20, 20-30, 30-40, 40-50, pow. 50 m/km²; 9, 10 jak p. 30 /na s. 33/.
44. 1. Gęstość zaludnienia w powiatach. Prusy Królewskie 1772; 2. Winklewski Jan; 3. Prusy Królewskie 4. małosk.; 5. 135 x 120; 6. 1772; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 0-10, 10-20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, 80-90, 90-100, pow. 100 m/km²; 9, 10 jak p. 1 /po s. 130, wkładka/.

45. 1. Gęstość zaludnienia pow. kluczborskiego w r. 1787; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Powiat kluczborski; 4. średniosk.; 5. -; 6. 1787; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: do 20, 21-30, 31-40, 41-50, 51-60 m/km²; 9. pol., ang.; 10. Czas. geogr. 34, 1963, 4 /na s. 380/.
46. 1. Rozmieszczenie ludności wiejskiej na Śląsku wg spisu z 1787 r.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Śląsk; 4. małosk.; 5. 225 x 200; 6. 1787; 7. Iza-rytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: 10-20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80 m/km²; 9. pol.; 10. Przegl. zach. 6, 1950, 7/8 /po s. 40, wkładka/.
47. 1. Gęstość zaludnienia w księstwie krakowskim w 1787 r.; 2. Mrzakówna Maria; 3. Księstwo krakowskie; 4. średniosk.; 5. 185 x 80; 6. 1787; 7. Kartogram /jedn. odn. - gmina/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-200, pow. 200 m/km²; 9. pol.; 10. Przegl. geogr. 2, 1920-1921 /na s. 110/.
48. 1. Gęstość zaludnienia ziem Rzeczypospolitej ok. 1790 r.; 2. Ładogórski Tadeusz; 3. Polska w granicach przed rozbiorowych; 4. małosk.; 5. 130 x 135; 6. ok. 1790; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: 10-20, 20-30, 30-40, 40-50 m/km²; 9, 10 jak p. 42.
49. Gęstość zaludnienia. Mapa syntetyczna opracowana na podstawie danych z rękopisu mapy Schrötera - Engelhardta z lat 1796-1802; 2. Zaborski Bogdan; 3. Pomorze Północne; 4. 1:1000 000; 5. 190 x 265; 6. 1796 - 1802; 7. Kartogram; 8. Gęst. zaludn.: 0-12,4, 12,5-24,9, 25-37,4, 37,5-49,9, pow. 50 m/km²; 9. pol., franc.; 10. Zaborski B., Podatek gruntowy, gęstość zaludnienia i narodowość mieszkańców na Pomorzu, Wydawnictwa Instytutu Bałtyckiego, Toruń 1936 /po s. 20, wkładka/.

50. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1822; 2. Naruszczyk Henryk; 3. Woj. lubelskie; 4. średniosk.; 5. -; 6. 1822; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 12, 12-15, 15-19, 19-24, 24-30, 30-38, 38-48, 48-60, 60-75, pow. 75 m/km²; 9. pol., ang.; 10. Ann. UMCS 6, 1949 /na s. 69/.
51. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Zaborski Bogdan; 3. Pomorze Północne; 4. małosk.; 5. 115 x 140; 6. 1871; 7, 8, 9, 10 jak p. 49 /po s. 20/.
52. 1. Ludność Śląska w latach 1821 - 1882; 2. Wyskołuch Seweryn; 3. Śląsk; 4. małosk.; 5. 215 x 120; 6. 1880; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludność w ośmiu przedziałach klasowych; 9. pol.; 10. Przegl. zach.
- ^x53. 1. Gęstość zaludnienia Królestwa Polskiego w 1897 r.; 2. Maciesza Aleksander /rys. Obuchowski Konrad/; 3. Królestwo Polskie; 4. małosk.; 5. 220 x 250; 6. 1897; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, 80-90, 90-100, 100-110, pow. 110 m/wiorstę²; 9. pol. 10. Maciesza A., Atlas Statystyczny Królestwa Polskiego, nakładem autora, Płock 1907 /tabl.1/.
54. 1. Gęstość zaludnienia w powiatach Prusy Zachodnie 1900; 2. Winklewski Jan; 3. Prusy Zachodnie; 4. małosk.; 5. 135 x 120; 6. 1900; 7, 8, 9, 10 jak p. 44.
- ^x55. 1. Mapa gęstości zaludnienia Zachodnich Karpat; 2. Sawicki Ludomir; 3. Karpaty zachodnie; 4. 1:1 500 000; 5. -; 6. 1900; 7. Dazymetryczna /jedn.odn.- fizjograficzna/; 8. Gęst. zaludn.: 0-10, 10-25, 25-40, 40-60, 60-80, 80-100, 100-120, 120-140, 140-170, 170-200, 200-300, pow. 300 m/km²; 9. pol.; 10. Sawicki L., Rozmieszczenie ludności w Karpatach Zachodnich, Kraków 1910 /poza tekstem, wkładka/.

56. 1. Gęstość zaludnienia Królestwa Polskiego w 1906 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. ^x53; 6. 1906; 7, 8, 9, 10 jak p. ^x53 /tabl. 2/.
57. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1909; 2, 3, 4, 5 jak p. 50; 6. 1909; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 19-24, 24-30, 30-38, 38-48, 48, 60, 60-75, 75-95, 95-120, 120-150, pow. 150 m/km; 9, 10 jak p. 50 /na s. 73/.
58. 1. Współczesne zaludnienie obszarów dawnej Rzeczypospolitej, Śląska polskiego i powiatów Prus Wschodnich graniczących z Królestwem Polskim; 2. ?; 3. Dawna Rzeczyp., Śląsk polski, powiaty Prus Wschodn. graniczące z Król. Pol.; 4. małosk.; 5. 37 5 x 31 5; 6. 1909, 1910; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludność w pięciu przedziałach klasowych. Barwna; 9. pol.; 10. Mapa luźna w. m. i r. w.
59. 1. Gęstość zaludnienia południowo-zachodniej części dawnej Polski; 2. Nałkowski Wacław; 3. Południowo-zachodnia część dawnej Polski; 4. 1:1000 000; 5. 270 x 160; 6. ok. 1910; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 100, 100-200, 200-300, pow. 300 m/km²; 9. pol.; 10. Nałkowski W., Materiały do geografji ziem dawnej Polski t. 1, Warszawa 1913 /po s. 138, wkładka/.
60. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Dzierżyński Ignacy; 3. Obszar Polski pod zaborami: pruskim, rosyjskim, austriackim oraz część teryt. Prus; 4. małosk.; 5. 90 x 80; 6. ?; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 30, 30-50, 50-100, 100-200, pow. 200 m/km²; 9, 10 jak p. ^x6.
61. 1. Mapa gęstości zaludnienia; 2. Sujkowski Antoni; 3. Obszar Polski pod zaborami: pruskim, rosyjskim i austriackim; 4. małosk.; 5. 310 x 300; 6. ?; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 20, 20-40, 40-60, 60-80, 80-100,

100-130, pow. 130 m/km²; 9. pol.; 10. Sujkowski A., Geografja ziem dawnej Polski, Poznań - Lwów-Lublin-Wilno 1921 /po s. 232, wkładka/.

- ^x62. 1. Mapa gęstości ludności w Karpatach Wschodnich; 2. Kubijowicz Włodzimierz; 3. Karpaty Wschodnie; 4. średniosk.; 5. 180 x 145; 6. 1910; 7. Dazymetryczna; 8. Gęst. zaludn.: obszar niezamieszkały, poniżej 40, 40-60, 60-80, 80-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Wł. Kubijowicz., Rozmieszczenie kultur i ludności we Wschodnich Karpatach, Kraków 1924 /poza tekstem - tabl. 2/.
63. 1. Gęstość zaludnienia w księstwie krakowskim w 1910 r.; 2. Mrazkówna Maria; 3. Księstwo krakowskie; 4. średniosk.; 5. 185 x 80; 6. 1910; 7. Kartogram /jedn. odn. - gmina/; 8. Gęst. zaludn.: 25-50, 50-75, 75-100, 100-125, 125-150, 150-175, 175-200, 200-250, 250-300, 300-400, pow. 400 m/km²; 9, 10 jak p. 47 /na s. 111/.
- ^x64. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Romer Eugeniusz, Szumański Teofil; 3. Polska półn. wsch., Litwa, Białoruś; 4. małosk.; 5. 85 x 100; 6. 1910; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 15-25, 25-35, 35-50, 50-72 m/km². Barwna; 9. pol., franc., ang.; 10. Romer E., Spis ludności na terenach administrowanych przez zarząd cywilny ziem wschodnich /grudzień 1919/ z. 7, Lwów 1920 /poza tekstem, mapka poboczna mapy głównej/.
- ^x65. 1. Gęstość Polaków; 2. Romer Eugeniusz; 3. Obszar Polski pod zaborami: pruskim, rosyjskim i austriackim; 4. 1:5 000 000; 5. 260 x 230; 6. ok. 1910; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 50, 50-75, 75-100, pow. 100 m/km²; 9. pol., franc., 10. Romer E., Polski Atlas Kongresowy, Lwów-Warszawa 1921 /tabl. 34/.

66. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Romer Eugeniusz; 3. Obszar Polski pod zaborem: pruskim, rosyjskim i austriackim oraz Prusy Wschodnie; 4. 1: 5 000 000; 5. 315 x 255; 6. 31.12.1910, 1.1.1911; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-200, pow. 200 m/km². Wydzielono miasta, które podnoszą gęst. zaludn. o 50 %. Barwna; 9. pol., niem., franc.; 10. Geograficzno-statystyczny Atlas Polski redagowany i opracowany przez E. Romera, Gebethner i Wolff, Warszawa-Kraków 1916 /tabl.7/.
67. 1. Koncentracja ludności w Polsce; 2. Jerczyński Marek; 3. Polska w obecnych granicach; 4. małosk.; 5. -; 6. 1910/1913; 7. Koncentracji /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 60, do 87, do 121, do 337, pow. 337 m/km². Każdemu przedziałowi gęst. zaludn. odpowiada 20 % ludn. kraju. Ludność miast włączono do powiatów; 9. pol.; 10. Stud. demogr. t.3, 8, 1965.
68. 1. Zaludnienie na 1 km² w lipcu 1914 r.; 2. Szturm de Sztrem Edward; 3. Królestwo Polskie; 4. małosk.; 5. -; 6. lipiec 1914; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludność w 9 przedziałach klasowych. Barwna; 9. pol.; 10. Szturm de Sztrem E., Zaludnienie Królestwa Polskiego wobec wojny, Warszawa 1918 /na s. 27/.
69. 1. Zaludnienie na 1 km² w 1916 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. x68; 6. 1916; 7, 8, 9, 10 jak p. x68.
70. 1. Gęstość zaludnienia na 1 km² /bez ludności miast/; 2. Mrycówna M., Myćka St., Uhorzczak Franciszek; 3. Polska; 4. 1:8 500 000; 5. 100 x 110; 6. 1910, 1919, 1921; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - gmina/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-100, 100-200, pow. 200 m/km². Ludn. miast pow. 10 tys. mieszk. wyłączono z obliczeń; 9. pol.; 10. Czas. geogr. 9, 1931, 3 /na s. 216/.

- ^x71. 1. Zaludnienie; 2. Weinfeld Ignacy, Szturm de Sztrem Edward, Piekalkiewicz Jan; 3. Obszar Polski pod zaborem: pruskim, rosyjskim i austriackim; 4. małosk.; 5. 190 x 200; 6. 1919, 30.9.1921; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-60, 60-90, 90-150, pow. 150 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Weinfeld I., Szturm de Sztrem E., Piekalkiewicz J., Szkolny Atlas Statystyczny Polski, Biblioteka Polska, Bydgoszcz 1925 /na s. 7/.
- ^x72. 1. Gęstość zaludnienia; 2, 3, 4, 5 jak p. ^x64; 6. 1920; 7, 8, 9, 10 jak p. ^x64.
- ^x73. 1. Gęstość zaludnienia powiatu krzemienieckiego; 2. Woźnowski Mieczysław; 3. Powiat krzemieniecki; 4. średniosk.; 5. 120 x 100; 6. ok. 1921; 7. Kartogram /jedn. odn. - kwadrat o powierzchni 256 km²; 8. Gęst. zaludn.: 0-5, 5-10, 10-20, 20-50, 50-100, 100-200, pow. 200 m/km²; 9, 10 jak p. 39 /na s. 233/.
- ^x74. 1. Gęstość zaludnienia; 2. ?; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -: 6. 1921; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-125, 125-150, pow. 150 m/km². Wydzielono miasta liczące 50 tys. i więcej mieszk. /sygnatury kolistę/. Barwna; 9. pol., franc.; 10. Rzeczypospolita Polska, Atlas statystyczny, GUS RP, Warszawa 1930 /tabl. 2/.
75. 1. Mapka gęstości zaludnienia w woj. kieleckim; 2. Barciński Florian; 3. Woj. kieleckie; 4. małosk.; 5. 145 x 125; 6. 1921; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 66-83, 84-96- 97-109, 110-122, 566 m/km²; 9. pol.; 10. Barciński F., Geografia gospodarcza województwa kieleckiego, Kielce 1931 /na s. 35/.

76. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1921; 2, 3, 4, 5 jak p. 50; 6. 1921; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 19-24, 24-30, 30-38, 38-48, 48-60, 60-75, 75-95, 95-120, 120-150, pow. 150 m/km²; 9, 10 jak p. 50 /na s. 74/.
77. 1. Mapa gęstości zaludnienia okolic Tarnowa w r. 1921; 2. Simche Zdzisław; 3. Okolice Tarnowa; 4. średniosk.; 5. 145 x 145; 6. 1921; 7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: do 70, 70-90, 90-110, 110-130, pow. 130 m/km²; 9. pol.; 10. Simche Z., Tarnów i jego okolica, Tarnów 1930 /po s. 48, wkładka/.
- ^x78. 1. Mapa gęstości zaludnienia /metoda jednostek administracyjnych/; 2. Uhorczak Franciszek; 3. Polska południowo-wschodnia; 4. 1:850 000; 5. 115 x 140; 6. 1921; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, 80-90, 90-100, 100-110, 110-120, 120-160 m/km²; 9. pol.; 10. Przegl. kart. 4, 1929-1930 /na s. 113/.
- ^x79. 1. Mapa gęstości zaludnienia; 2, 3, 4, 5, 6 jak p. ^x78; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - powiat, interpolacja proporcjonalna/; 8, 9, 10 jak p. ^x78 /na s. 114/.
- ^x80. 1. Mapa gęstości zaludnienia; 2, 3, 4, 5, 6 jak p. ^x78; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - powiat, interpolacja geometryczna/; 8, 9, 10 jak p. ^x78 /na s. 115/.
- ^x81. 1. Mapa gęstości zaludnienia; 2, 3, 4, 5, 6 jak p. ^x78; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - powiat, interpolacja odręczna/; 8, 9, 10 jak p. ^x78 /na s. 116/.
82. 1. Mapa wskaźnika lasowego i gęstości zaludnienia woj. krakowskiego; 2. Ormicki Wiktor; 3. Woj. krakowskie; 4. małosk.; 5. 125 x 80; 6. ?; 7. Kar-

- togram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 1-100, 101-150, 150-200, pow. 200 m/km²; 9. pol. niem.; 10. II Sprawozdanie Naukowe za lata 1921-1925. Koło Geografów Uczniów UJ, Orbis, Kraków 1926 /na s. 84/.
- ^x83. 1. Mapa gęstości ludności pasterskiej w Gorgach; 2. Kubijowicz Włodzimierz; 3. Gorgany; 4. średniosk.; 5. -: 6. 1925; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - kwadrat o powierzchni 10 km²/; 8. Gęst. zaludn.: 1, 3-4, 5-6, 11-12 m/10 km²; 9, 10 jak p. ^x8.
- ^x84. 1. Mapa gęstości ludności pasterskiej w Beskidach Huculskich; 2. Kubijowicz Włodzimierz; 3. Beskidy Huculskie; 4. średniosk.; 5. -: 6. 1925; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - kwadrat o powierzchni 10 km²/; 8. Gęst. zaludn.: 5-7, 8-10, 10-15, 15-20, pow. 20 m/km²; 9, 10 jak p. ^x8.
- ^x85. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Dybczyński Tadeusz; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 105 x 110; 6. ok. 1928; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 30, 30-60, 60-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Wiedza o Polsce t. 3, Geografia Polski, Warszawa b.r. w. /na s. 33/.
- ^x86. 1. Kartogram kółkowy zaludnienia Wołynia; 2. Jeśman Mieczysław; 3. Rejon Wołynia; 4. małosk.; 5. 110 x 90; 6. ok. 1930; 7. Odmiana kartogramu z zastosowaniem skali ciągłej; 8. 1 mm średnicy koła odpowiada 10 m/km²; 9. pol.; 10. Czas. geogr. 16, 1938, 1 /na s. 13/.
- ^x87. 1. Kartogram słupkowy zaludnienia Wołynia; 2, 3, 4, 5, 6, jak p. ^x86; 7. Odmiana kartogramu z zastosowaniem skali ciągłej; 8. 1 mm wysokości odpowiadają 10 m/km²; 9, 10 jak p. ^x86 /na s. 14/.
- ^x88. 1. Kartogram kropkowy zaludnienia Wołynia; 2, 3, 4, 5, 6 jak p. ^x86; 7. Powiązanie metody punkto-

wej /kartogramicznej/ z kartogramem /jedn. odn. - powiat/; 8. 1 kropka odpowiada 10 m/km²; 9, 10 jak p. ^x86 /na s. 15/.

- ^x89. 2. Kartogram jednostek administracyjnych /Gęstość zaludnienia Wołynia/; 2, 3, 4, 5, 6 jak p. ⁻86; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, pow. 80 m/km²; 9, 10 jak p. ^x86 /na s.16/.
- ^x90. 1. Mapa izarytmiczna gęstości zaludnienia Wołynia; 2, 3, 4, 5, 6 jak p. ⁻86; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - powiat, interpolacja proporcjonalna/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, pow. 80 m/km²; 9, 10 jak p. ^x86 /na s. 18/.
- ^x91. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Korbel Stanisław; 3. Polska; 4. 1:7 500 000; 5. 135 x 155; 6. ok. 1930; 7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: do 25, 25-50, 50-100, 100-150, pow. 150 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Korbel S., Atlas geograficzny, Globus, Katowice 1938 /na s. 33/.
- ^x92. 1. Gęstość zaludnienia Polski 1931; 2. ?; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -: 6. 1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Mały rocznik statystyczny 1935, GUS, Warszawa 1935 /na s. 24/.
- ^x93. 1. Gęstość zaludnienia Polski wg spisu ludności z dnia 9.12.1931 r.; 2. ?; 3. Polska; 4. 1:8 000 000; 5. 105 x 115; 6. 9.12.1931; 7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: do 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-125, 125-150, pow. 150 m/km². Przy obliczaniu gęst. zaludn. nie uwzględniono miast pow. 500 000 mieszk. Barwna; 9. pol.; 10. Mały rocznik statystyczny 1937, GUS, Warszawa 1937 /po spisie rzeczy/.

- x94. 1. Gęstość zaludnienia; 2. ?; 3. Polska; 4. 1:5 000 000; 5. 165 x 185; 6. 1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-125, 125-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Wiad. statyst. 10, 1932, 3 /na s. 56/.
95. 1. Gęstość zaludnienia według powiatów. Stan według spisu z r. 1931; 2. Chilczuk Michał; 3. Woj. rzeszowskie; 4. średniosk.; 5. -; 6. 1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: 51-70, 71-90, 91-110, 111 i pow.m/km²; 9, 10 jak p.33. /na s.42/.
- x96. 1. Gęstość zaludnienia w Polsce w r. 1931 z opuszczeniem miast liczących ponad 5 000 mieszk.; 2. Lencewicz Stanisław; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 110 x 120; 6. 1931; 7. Dazymetryczna; 8. Gęst. zaludn.: 0-25, 26-50, 51-75, 76-100, 101-150, 150 m/km²; 9. pol.; 10. Srokowski S., Geografia gospodarcza Polski, Warszawa 1939 /na s. 95/.
97. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1931; 2, 3, 4, 5 jak p. 50; 6. 1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 24-30, 30-38, 38-48, 48-60, 60-75, 75-95, 95-120, 120-150, pow. 150 m/km²; 9, 10 jak p. 50 /na s. 76/.
- x98. 1. Gęstość zaludnienia wg spisu ludności z 1931 r.; 2. Przepiórski W.; 3. Region Nadbuża; 4. małosk.; 5. 170 x 120; 6. 1931; 7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: do 65, do 100, pow. 100 m/km²; 9. pol.; 10. Wiad. Służby geogr. 10, 1936, 3 /na s. 375/.
- x99. 1. Mapa bezwzględnej gęstości zaludnienia wschodnich woj. Rzeczypospolitej Polskiej; 2. Radlicz Halina; 3. Wschodnie woj. R.P.; 4. 1:500 000; 5. 230 x 455; 6. 1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - gmina/; 8. Gęst. zaludn.: do 20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-80, 80-100, pow. 100 m/km².

Barwna; 9. pol., franc.; 10. Radlicz H., Uwagi o zaludnieniu wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej, GUS, Warszawa 1934 /poza tekstem, luźna/.

- ^I100. 1. Mapa względnej gęstości zaludnienia wschodnich woj. Rzeczypospolitej Polskiej; 2, 3, 4, 5, 6, 7 jak p. ^x99; 8. Gęst. zaludn.: do 40, 40-50, 50-60, 60-80, 90-100, pow. 100 m/km² /w odniesieniu do użytków rolnych/. Barwna; 9, 10 jak p. ^x99.
- ^I101. 1. Gęstość zaludnienia gmin miejskich; 2. Rewieńska Wanda; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 115 x 105; 6. 1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - sygnatura miasta/; 8. Gęst. zaludn. miast; 0-250, 250-500, 500-1000, 1000-2000, 2000-4000, pow. 4000 m/km². Gęstość zaludn. przedstawiono zróżnicowaniem tła sygnatur kolistych o jednakowych wielkościach w przyjętych przedziałach klasowych; 9. pol.; 10. Wiad. geogr. 8, 1935 /na s. 37/.
102. 1. Gęstość zaludnienia w powiatach. Woj. Pomorskie 1931; 2. Winklewski Jan; 3. Woj. Pomorskie; 4. małosk.; 5. 110 x 115; 6. 1931; 7, 8, 9, 10 jak p. 44.
103. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Zaborski Bogdan; 3. Arkusz Bydgoszcz - Gdynia; 4. 1:300 000; 5. 895 x 645; 6. 9.12.1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - gmina/; 8. Gęst. zaludn.: 0-24.9, 25-49.9, 50-74.9, 75-99.9, 100-124.9, 125-149.9, pow. 150 m/km². Wydzielono obszary leśne. Barwna; 9. pol., franc.; 10. Antropogeograficzny Atlas Polski, Arkusz 1 Bydgoszcz-Gdynia, Warszawa 1934 /mapa luźna/.
104. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Zwierz Stanisław; 3. Pomorze; 4. małosk.; 5. 85 x 120; 6. 9.12.1931; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 40-49.9, 50-59.9, 60-69.9, 70-79.9, 90-

99.9, pow. 100 m/km^2 ; 9. pol.; 10. Wrzosek A., Zwierz S., Stosunki narodowościowe w rolnictwie pomorskim. Wydawnictwa Instytutu Bałtyckiego, z. 1, Gdynia - Toruń 1937 /na s. 6/.

^x105. 1. Gęstość zaludnienia Prus Wschodnich /stan z r. 1933/; 2. Srokowski Stanisław; 3. Prusy Wschodnie; 4. 1:2 500 000; 5. 115×160 ; 6. 16.6.1933; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 30-40, 40-50, 50-60, 60-70 m/km^2 ; 9. pol.; 10. Srokowski S., Ludność Prus Wschodnich, Warszawa 1937 /na s. 40/.

^x106. 1. Mapa gęstości zaludnienia Pomorza i Prus Wschodnich; 2. Mapa opracowana pod kierunkiem B. Zaborskiego w pracowni kartograficznej Instytutu Badań Spraw Narodowościowych w Warszawie wg Romera, Essena, Horna, Witta i Zaborskiego; 3. Pomorze i Prusy Wschodnie; 4. 1:3 000 000; 5. 205×105 ; 6. 16.6.1933; 7. Dazymetryczna; 8. Gęst. zaludn.: 0-19.9, 20-39.9, 40-59.9, 60-79.9, 80-100, pow. 100 m/km^2 ; 9. pol.; 10. Wrzosek A., Ludność Pomorza i Prus Wschodnich. Odbitka z 1 tomu Słownika Geograficznego Państwa Polskiego, Warszawa 1937 /na s. 185/.

107. 1. Ziemie Zachodnie, gęstość zaludnienia wrocławskiego w r. 1939; 2. Bartkowski Tadeusz; 3. Ziemie Zachodnie; 4. małosk.; 5. 135×200 ; 6. 17.5. 1939; 7. Izarytmiczna /jedn. odn. - kwadrat o powierzchni 25 km^2 /; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-150, pow. 150 m/km^2 ; 9. pol.; 10. Przegl. zach. 6, 1950, 5/6 /na s. 475/.

108. 1. Gęstość zaludnienia woj. koszalińskiego w 1939 r.; 2. Głębocki Benicjusz; 3. Woj. koszalińskie; 4. 1:2 500 000; 5. 70×80 ; 6. 1939; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 20, 20-25, 25-30, 30-35, 35-40, 40-

50. pow. 100 m/km²; 9. pol.; 10. Przegl. zach. 16, 1960, 1 /na s. 76/.

09. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1939; 2. Pudło Krysztyna; 3. Ziemie Zachodnie i Północne; 4. małosk.; 5. -: 6. 1939; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 20-40, 40-60, 60-80- 80-100, 100-150, 150-250, pow. 250 m/km². Oznaczono miasta pow. 100 tys. mieszk.; 9. pol.; 10. Problemy rozwoju gospodarczego i demograficznego ziem zachodnich w latach 1945-1958, Instytut Zachodni, Poznań 1960 /na s. 104/.
10. 1. Gęstość zaludnienia w 1939 r.; 2. Straszewicz Ludwik; 3. Woj. opolskie; 4. małosk.; 5. 125 x 140; 6. 1939; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 60-80, 80-100, 100-120, pow. 120 m/km²; 9, 10 jak p. 30 /na s. 41/.
11. 1. Gęstość zaludnienia Ziemi Lubuskiej wg stanu z 14.2.1946 r.; 2. ?; 3. Ziemia Lubuska; 4. małosk.; 5. -: 6. 14.2.1946; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 10-20, 20-30, 30-40, 40-60, pow. 200 m/km²; 9. pol.; 10. Ziemia Lubuska. Praca zbiorowa pod red. Szczanieckiego M., Zajchowskiej S., Instytut Zachodni, Poznań 1950 /na s. 446/.
12. 1. Gęstość zaludnienia woj. zielonogórskiego w 1946 r.; 2. Borejko Wiktor; 3. Woj. zielonogórskie; 4. małosk.; 5. 55 x 80; 6. 1946; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-70, 70-100, pow. 100 m/km²; 9, 10 jak p. 28 /na s. 229/.
13. 1. Gęstość zaludnienia woj. koszalińskiego w 1946 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. 108; 6. 1946; 7, 8, 9, 10 jak p. 108.
14. 1. Gęstość ludności 1946; 2. Janiszewski Michał; 3. Polska; 4. 1:8 000 000; 5. -: 6. 1946; 7. Kar-

togram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.;
pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-125, 125-150,
pow. 150 m/km²; 9, 10 jak p. 23 /na s. 22/.

115. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1946; 2. Litterer Mirosława; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 125 x 135; 6. 14.2.1946; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 10, 10-20, 20-35, 35-50, 50-75, 75-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Prace geogr. IG PAN nr 16, Warszawa 1955 /na s.15/.
116. 1. Gęstość ludności wiejskiej w r. 1946; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 115 /na s. 24/.
117. 1. Gęstość ludności miejskiej w r. 1946; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 115 /na s. 21/.
118. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1946; 2, 3, 4, 5 jak p. 50; 6. 1946; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 12, 12-15, 15-19, 19-24, 24-30, 30-38, 38-48, 48-60, 60-75, 75-95, 95-120, 120-150, pow. 150 m/km²; 9, 10 jak p. 50 /na s. 78/.
119. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1946; 2, 3, 4, 5 jak p. 109; 6. 1946; 7, 8, 9, 10 jak p. 109 /na s.105/.
120. 1. Gęstość zaludnienia Polski według spisu z 19.2.1946; 2. Uhorczak Franciszek; 3. Polska; 4. 1: 5 000 000, 5. 160 x 135; 6, 19.2.1946; 7. Koncentracji /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 58.5, do 80, do 104, do 170, pow. 170 m/km². Każdemu przedziałowi gęst. zaludn. odpowiada 20% ludności kraju. Wydzielono miasta pow. 20 tys. mieszk. /sygnatura kolistą/; 9. pol.; 10. Ziemia 27, 1948, 2 /na s. 41/. Do pracy dołączono także 8 mapek w skali 1:10 mln. przedstawiających różnorodne warianty koncentracji ludności.
121. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Wrzosek Antoni; 3. Woj wrocławskie; 4. małosk.; 5. 115 x 85; 6. 1946

7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: pon. 30, 30-50, 50-100, pow. 100 m/km²; 9, 10 jak p. 19 /na s. 32/.

122. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Zaremba Jadwiga i Józef; 3. Ziemie Zachodnie i Północne; 4. 1:4500 000; 5. 150 x 125; 6. 2.2.1946; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-250, 250-1000, pow. 1000 m/km². Barwna; 9. pol., franc., ang., ros.; 10. Atlas Ziem Odzyskanych, GUPP, Warszawa 1947 /na s. 13/.

123. 1. Gęstość zaludnienia; 2, 3, 4, 5 jak p. 122; 6. 1.11.1945; 7, 8, 9, 10 jak p. 122.

124. 1. Gęstość zaludnienia Ziemi Lubuskiej wg stanu z 29.2.1948 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. 111; 6. 29.2.1948; 7, 8, 9, 10 jak p. 111 /na s. 447/.

125. 1. Gęstość zaludnienia Polski w 1949 r.; 2. Namysłowska Maria; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 1949; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 50, 50-75, 75-100, pow. 100 m/km²; 9. pol.; 10. Problemy 5, 1949, 11 /na s. 771/.

126. 1. Gęstość zaludnienia woj. zielonogórskiego w 1950 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. 112; 6. 1950; 7, 8, 9, 10 jak p. 112.

127. 1. Gęstość ludności w r. 1950; 2. Dziewoński Kazimierz, Kosiński Leszek, Ozga Genowefa; 3. Polska; 4. 1:4 000 000; 5. -; 6. 1950; 7. Kartogram /jedn. odn. - sześciobok o powierzchni 10 km²/; 8. Gęst. zaludn.: 0-30, 30-60, 60-90, 90-150, 150-300, 300-600, 600-1200, 1200-2400, pow. 2400 m/km²; 9, 10 jak p. 21.

128. 1. Gęstość zaludnienia woj. koszalińskiego w 1950 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. 108; 6. 1950; 7, 8, 9, 10 jak p. 108.

129. 1. Gęstość ludności miast i wsi 1950; 2, 3, 4, 5 jak p. 114; 6. 3.12.1950; 7, 8, 9, 10 jak p.114.
130. 1. Gęstość ludności 1950; 2, 3, 4, 5 jak p. 114; 6. 1950; 7, 8, 9, 10 jak p. 114.
131. 1. Gęstość ludności gmin wiejskich 1950; 2, 3 jak p. 114; 4. 1:4 000 000; 5. 200 x 195; 6. 1950; 7. Dazymetryczna; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-35, 35-50, 50-70, 70-100, 100-140, pow. 140 m/km². Barwna; 9, 10 jak p. 114.
132. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1950; 2, 3, 4, 5 jak p. 115; 6. 3.12.1950; 7, 8, 9, 10 jak p. 115 /na s. 16/.
133. Gęstość ludności miejskiej w r. 1950; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 132 /na s. 22/.
134. 1. Gęstość ludności wiejskiej w r. 1950; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 132 /na s. 25/.
135. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1950; 2, 3, 4, 5 jak p. 109; 6. 1950; 7, 8, 9, 10 jak p. 109 /na s.107/.
136. 1. Gęstość ludności; 2. Romer Eugeniusz; 3. Polska; 4. 1:10 000 000; 5. 85 x 70; 6. 1950; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-200, pow. 200 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Romer E., Atlas geograficzny, PPWK, Warszawa 1956 /na s. 21/.
137. 1. Gęstość ludności wiejskiej; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 136.
138. 1. Gęstość zaludnienia ludności wiejskiej w 1950 r.; 2. Straszewicz Ludwik; 3. Woj. opolskie; 4. małosk., 5. 125 x 140; 6. 1950; 7. Izarytmiczna; 8. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-60, 60-80, 80-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9, 10 jak p. 30 /na s. 48/.

139. 1. Gęstość zaludnienia w strefie podmiejskiej Łodzi /ilość mieszkańców na km²/; 2. Straszewicz Ludwik; 3. Strefa podmiejska Łodzi; 4. średniosk.; 5. -; 6. ok. 1950; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-80, 80-150, 150-300, pow. 300 m/km²; 9. pol.; 10. Przegl. geogr. 26, 1954, 4 /na s. 190/.
140. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Januszko Zbigniew, Kiełczewska-Zaleska Maria; 3. Woj. olsztyńskie; 4. małosk.; 5. 125 x 100; 6. 1.1.1954; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 20-30, 30-40, 40-50, pow. 50 m/km²; 9. pol.; 10. Januszko Z., Kiełczewska-Zaleska M., Województwo olsztyńskie. Zarys geografii gospodarczej, PWN, Warszawa 1955 /na s. 31/.
141. 1. Gęstość zaludnienia w powiatach, 1955; 2. Chramiec Anna; 3. Woj. rzeszowskie; 4. małosk.; 5. 70 x 70; 6. 1955; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 50, 50-100, 100-150, 150-500 m/km²; 9. pol.; 10. Chramiec A., Zagadnienia ludnościowe województwa rzeszowskiego. Komitet do Spraw Urbanistyki i Architektury. Instytut Urbanistyki i Architektury. Seria prac własnych z.56, Warszawa 1958 /tabl. 5/.
142. 1. Gęstość zaludnienia Polski, stan z dn. 31.12. 1955 r. /szacunek/; 2. ?; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 31.12.1955; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 50, 50-75, 75-100, 100-150, pow. 150 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Rocznik statystyczny 1956, GUS, Warszawa 1956 /na s. 60/.
143. 1. Gęstość zaludnienia woj. zielonogórskiego w 1955 r.; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 112.
144. 1. Gęstość zaludnienia /1955/; 2. Wróbel Andrzej; 3. Woj. warszawskie; 4. małosk.; 5. 115 x 120;

6. 1955; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/;
8. Gęst. zaludn.: pon. 50, 50-70, 70-90, pow. 90
m/km²; 9. pol.; 10. Wróbel A., Województwo war-
szawskie. Studium ekonomicznej struktury regio-
nalnej. Prace geogr. IG PAN nr 24, PWN, Warszawa
1960 /na s. 47/.
145. 1. Średnia gęstość zaludnienia w powiatach; 2. ?;
3. Polska; 4. małosk.; 5. 230 x 220; 6. 30.9.1956
7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. za-
ludn.: do 25, 26-50, 51-75, 76-100, 101-125, 126-
150, 151-500, pow. 500 m/km². Barwna; 9. pol.;
10. Mapa Polski 1:500 000 /administracyjna/ CUGiK
- PPWK, Warszawa 1956 /mapka poboczna/.
146. 1. Gęstość zaludnienia woj. koszalińskiego w 1956
r.; 2, 3, 4, 5, jak p. 108; 6. 1956; 7, 8, 9, 10
jak p. 108.
147. 1. Gęstość zaludnienia w Polsce w r. 1956; 2. Je-
lonek Adam; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 1956;
7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst.
zaludn.: pon. 50, 50-75, 75-100, 100-125, pow.
125 m/km²; 9. pol.; 10. Zesz. nauk. UJ. Prace z
geogr. ekon. 30, 1959, 1 /na s. 63/.
148. 1. Gęstość zaludnienia na kilometr kwadratowy w
woj. krakowskim; 2. Jelonek Adam; 3. Woj. krakow-
skie; 4. małosk.; 5. -; 6. 1956; 7. Kartogram
/jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pow. 100,
100-150, 150-200, 200-250, pow. 250 m/km²; 9, 10
jak p. 147 /na s. 64/.
149. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1956; 2, 3, 4, 5 jak
p. 109; 6. 1956; 7, 8, 9, 10 jak p. 109 /na s.
109/.
150. 1. Gęstość zaludnienia w powiatach. Woj. gdańskie
1956; 2. Winklewski Jan; 3. Woj. gdańskie; 4. ma-
łosk.; 5. 110 x 115; 6. 1956; 7, 8, 9, 10 jak p.
44.

151. 1. Gęstość zaludnienia w powiatach nadmorskich w r. 1957; 2. Gluziński Jerzy; 3. Region nadmorski; 4. 1:3 000 000; 5. 125 x 55; 6. 1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 20-30, 30-50, 50-60, 60-70, 70-80, 90-100, pow. 100, pow. 700, pow. 900 m/km²; 9, 10 jak p. 1 /na s. 139/.
152. 1. Koncentracja ludności w Polsce powiatami; 2. Jedut Ryszard; 3. Polska; 4. 1:5 000 000; 5. -; 6. 1957; 7. Koncentracji /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 60, do 87, do 121, do 360, pow. 360 m/km². Każdemu przedziałowi gęst. zaludn. odpowiada 20% ludn. kraju; 9. pol., franc.; 10. Ann. UMCS ser. B. 5, 1961. Do mapy głównej dołączono dwie mapki w skali 1: 10 mln, których jedn. odn. są: region fizjograficzno-administracyjny i województwo /na s. 140/.
153. 1. Koncentracja ludności wiejskiej w Polsce powiatami; 2, 3, 4, 5, 6, 7 jak p. 152; 8. Gęst. zaludn.: do 39, do 52, do 66, do 82, pow. 82 m/km². Każdemu przedziałowi gęst. zaludn. odpowiada 20 % ludn. kraju; 9, 10 jak p. 152 /na s. 144/.
154. 1. Koncentracja ludności miejskiej w Polsce powiatami; 2, 3, 4, 5, 6, 7 jak p. 152; 8. Gęst. zaludn.: do 25, do 66, do 315, do 701, pow. 701 m/km². Każdemu przedziałowi gęst. zaludn. odpowiada 20 % ludn. kraju; 9, 10 jak p. 152 /na s. 146/.
155. 1. Gęstość zaludnienia Polski w 1957 r. wg powiatów; 2. Loth Jerzy, Petrażycka Zofia; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 10-30, 30-50, 50-100, 100-150, 150-200, pow. 200 m/km²; 9. pol.; 10. Loth J., Petrażycka Z., Geografia Gospodarcza Polski t. 1, PWG, Warszawa 1960 /na s. 199/.

156. 1. Gęstość zaludnienia na wsi oraz procent ludności rolniczej w gromadach woj. katowickiego w dn. 30.6.1957; 2. Grabania Marek; 3. Woj. katowickie; 4. średniosk.; 5. -: 6. 30.6.1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 150, 150-200, pow. 200 m/km²; 9, 10 jak p. 29 /na s. 33/.
157. 1. Gęstość zaludnienia na 1 km² w woj. katowickim na 31.12.1957 r.; 2. Grabania Marek; 3. Woj. katowickie; 4. średniosk.; 5. -: 6. 31.12.1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 100, 100-200, 200-500, 500-1000, 1000-2000, pow. 2000 m/km²; 9, 10 jak p. 29 /na s. 298/.
158. 1. Gęstość zaludnienia w Polsce w r. 1957; 2. Kosiński Leszek; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 120 x 110; 6. 1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: 1-30, 31-50, 51-70, 71-90, 91-150, 151-500, 501-1500, pow. 1500 m/km²; 9. pol.; 10. Geografia gospodarcza Polski /red. Berezowski S./, PWN, Łódź - Warszawa 1959 /na s. 116/.
159. 1. Gęstość zaludnienia woj. poznańskiego /31.12.1957/; 2. Zajchowska Stanisława; 3. Woj. poznańskie; 4. małosk.; 5. 120 x 130; 6. 31.12.1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 50, 50-75, 75-100, pow. 25 000 m/km²; 9. pol.; 10. Zajchowska S., Województwo Poznańskie. Zarys geograficzno-gospodarczy, PWN, Warszawa 1959 /na s. 29/.
160. 1. Gęstość zaludnienia województwa zielonogórskiego w 1958 r.; 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 jak p. 112.
161. 1. Gęstość zaludnienia w r. 1958; 2. Borejko Wiktor; 3. Woj. zielonogórskie; 4. małosk.; 5. 120 x 170; 6. 1958; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 10, 10-20, 20-30

- 30-40, 40-50, 50-70, 70-110, pow. 110 m/km²; 9. 10 jak p. 28 /na s. 231/.
162. 1. Gęstość zaludnienia na km²; 2. Czarkowska Wanda, Leszczycka Wanda; 3. Powiat Nowy Sącz; 4. małosk.; 5. 60 x 65; 6. 1958; 7. Kartogram /jedn. odr. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: 0-50, 50-100, 100-150, 150-200, pow. 200 m/km²; 9, 10 jak p. 31.
163. 1. Gęstość zaludnienia w Polsce w 1958 r.; 2. Kukliński Antoni; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 1958; 7. Kartogram /jedn. odr. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-80, 80-120, pow. 120 m/km²; 9. pol.; 10. Biul. Komit. przestrz. Zagosp. kraju, PAN, 7 /9/, 1961 /po s. 44, wkładka/.
164. 1. Gęstość zaludnienia w rejonach w r. 1958; 2. Uhorczak Franciszek, Szczepanik Tadeusz; 3. Polesie Lubelskie; 4. średniosk.; 5. ~~125~~ x 175; 7. Kartogram /jedn. odr. - rejon/; 8. Gęst. zaludn.: 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80 m/km²; 9. pol.; 10. Polesie Lubelskie. Materiały z Sesji Naukowej PTG, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1963 /na s. 97/.
165. 1. Średnia gęstość zaludnienia w powiatach; 2. ?; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 160 x 140; 6. 1959; 7. Kartogram /jedn. odr. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 25, 26-50, 51-75, 76-100, 101-125, 126-150, 151-500, pow. 500 m/km²; 9. pol.; 10. Polska, mapa fizyczna 1:1 000 000, PPWK, Warszawa 1960 /mapka poboczna/.
166. 1. Gęstość zaludnienia w 1959 r.; 2. Straszewicz Ludwik; 3. Woj. opolskie; 4. małosk.; 5. 125 x 140; 6. 1959; 7. Kartogram /jedn. odr. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 60, 60-80, 80-100, 100-120, pow. 120 m/km²; 9, 10 jak p. 30 /na s. 43/.

167. 1. Gęstość zaludnienia r. 1959; 2. Żmuda Stefan, Szaflarski Józef; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 65 x 65; 6. 1959; 7. Kartogram /jedn. odn. - województwo/; 8. Gęst. zaludn.: do 40, 40-60, 60-80, 80-100, 100-140, 300-350, pow. 1500 m/km²; 9. pol.; 10. Żmuda S., Szaflarski Józef, Świat w mapach i wykresach. Europa. Wiedza Powszechna, Warszawa 1963 /tabl. 156/.
168. 1. Gęstość zaludnienia według powiatów. Stan w dniu 6.12.1960 r.; 2, 3, 4, 5 jak p. 95; 6. 6.12. 1960; 7, 8, 9, 10 jak p. 95 /na s. 43/.
169. 1. Gęstość ludności w r. 1960; 2, 3, 4, 5 jak p. 127; 6. 1960; 7, 8, 9, 10 jak p. 127.
170. 1. Koncentracja ludności w Polsce; 2, 3, 4, 5 jak p. 67; 6. 1960; 7, 8, 9, 10 jak p. 67.
171. 1. Gęstość zaludnienia w 1960 r. /ilość osób na km²/; 2. Lijewski Teofil; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 1960; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 35, 35-50, 50-65, 65-80, 80-95, 95-110, 110-125, 125-150, pow. 150 m/km²; 9. pol., ang.; 10. Przegl.geogr. 35, 1963, 4 /po s. 658, wkładka/.
172. 1. Średnia gęstość zaludnienia w powiatach; 2. Łakoma Maria, Pliszka Danuta /red./, Juszczyńska Leokadia /red.techn./; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 230 x 215; 6. 6.12.1960; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: do 25, 26-50, 51-75, 76-100, 101-125, 126-150, 151-500, pow. 500 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Mapa Polski 1:500 000 /administracyjna/, PPWK, Warszawa 1963 /mapka poboczna/.
173. 1. Gęstość zaludnienia wg spisu powszechnego 1960; 2. Rucz-Pruszyńska H.; 3. Region Warszawy; 4. małosk.; 5. -; 6. 1960; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 100, 101-200, 201-300

301-500, 501-1000, 1001-3000, pow. 3000 m/km²;
9. pol.; 10. Socjologiczne problemy miasta polskiego. Studia pod red. S. Nowakowskiego, PWN, Warszawa 1964 /na s. 181/.

174. 1. Gęstość zaludnienia pow. kluczborskiego w r. 1961; 2. Sokołowski Stefan; 3. Powiat kluczborski; 4. małosk.; 5. -; 6. 1961; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.; do 40, 41-50, 51-60, 61-100, pow. 100 m/km²; 9, 10 jak p. 45 /na s. 388/.

c. Mapy rozmieszczenia ludności
i gęstości zaludnienia

175. 1. Gęstość zaludnienia ludności wiejskiej w Prusach Królewskich w 2 połowie 16 w.; 2. Biskup M., Koc L.; 3. Prusy Królewskie; 4. 1:500 000; 5. 465 x 455; 6. 2 poł. 16 w.; 7. Sygnaturowa, kartogram; 8. Ludność w 6 przedziałach klasowych; 9. pol.; 10. Prusy Królewskie w drugiej połowie 16 wieku, PWN, b.m. i r.w.
176. 1. Gęstość zaludnienia Prus Królewskich w r. 1772; 2. Winklewski Jan; 3. Prusy Królewskie; 4. małosk.; 5. 115 x 115; 6. 1772; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast; pon. 1, 1-3, pow. 10 tys. mieszk. /sygnatury koliste/. Gęst. zaludn.: pon. 11, 11-16, 16-21, 21-26, 36-41, pow. 41 m/km²; 9, 10 jak p. 1.
177. 1. Gęstość zaludnienia Wielkiego Księstwa Poznańskiego, Galicji i Królestwa Polskiego ok. 1825 r.; 2. Gieysztorowa Irena, Żaboklicka Anna; 3. Wlk. Ks. Pozn., Galicja, Król. Pol.; 4. 1:4 000 000; 5. 200 x 210; 6. ok. 1825; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn.

miast: pon. 20, 20-50, 50-100 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: 0-20, 20-40, 40-60, 60-80, 80-100 m/km², 9, 10 jak p. 42.

178. 1. Rozmieszczenie ludności miejskiej i gęstość ludności wiejskiej w r. 1897/1900; 2. Pudło-Palanka Krystyna; 3. Polska w obecnych granicach; 4. 1:3 000 000; 5. - ; 6. 1897/1900; 7. Sygnaturowa, kartodiagram punktowy kolisty, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. osad i miast; do 5, 5-10, 10-25 tys. mieszk. Powyżej 25 tys. mieszk. końców wielkości sygnatur są proporcjonalne do liczby ludności; Gęst. zaludn. ludn. wiejskiej: 0-20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, 80-90, 90-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9. pol., ang.; 10. Przegl. geogr. 36, 1964, 1 /po s. 10 wkładka/.

x 179. 1. Gęstość zaludnienia ziem polskich i ościen-nych ok. 1900 r.; 2. Gieysztorowa Irena; 3. Ziemie polskie i ościenne ok. 1900 r.; 4. małosk. 5. 480 x 470; 6. ok. 1900; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast: pon. 20, pow. 50, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; 9. Gęst. zaludn.: 10-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, 80-100, 100-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Historia Polski t. 3, cz. 1, 1864-1900, PWN, Warszawa 1963, Aneks kartograficzny /mapa 2/.

x 180. 1. Mapa gęstości zaludnienia; 2. Nałkowski Wacław; 3. Obszar Polski pod zaborami: pruskim, rosyjskim i austriackim oraz część teryt. Prus; 4. małosk.; 5. 370 x 320; 6. ok. 1910; 7. Sygnaturowa, kartogram; 8. Ludn. miast: 25-50, 50-100, 100-250, 250-500, pow. 500 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: do 50, 50-100, 100-150, 150-300, pow. 300 m/km²; 9, 10 jak p. 59.

181. 1. Mapa gęstości zaludnienia Polesia; 2. Kubijowicz Włodzimierz; 3. Polesie; 4. małosk.; 5. 170 x 190; 6. ok. 1921; 7. Sygnaturowa, izarytmiczna /jedn. odn. - kwadrat o pow. 100 km²/; 8. Ludn. miast: 2.5-5, 5-10, pow. 10 tys. mieszk. /zróznicowanie kształtu sygnatur/. Gęst. zaludn.: obszary niezamieszkałe, 0-10, 10-20, 20-30, 30-40, 40-60, 60-80, 80-100 m/km²; 9. pol., niem.; 10. II Sprawozdanie Naukowe za lata 1921-1925, Orbis, Kraków 1926 /po s. 48/.
182. 1. Mapa gęstości zaludnienia na Wołyniu; 2. Kulicki Mikołaj; 3. Wołyń; 4. małosk.; 5. 100 x 95; 6. ok. 1921; 7. Sygnaturowa, izarytmiczna /jedn. odn. - kwadrat o powierzchni 100 km²/; 8. Ludn. osad i miast: 2.5-5, 5-10, 10-15, 15-20, 20-30, pow. 30 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: 0-10, 10-20, 20-40, 40-60, 60-80-80-100, pow. 100 m/km²; 9. pol., niem.; 10. Wiad. geogr. 7, 1929, 3 /na s. 40/.
183. 1. Mapa gęstości zaludnienia zachodniego Polesia; 2. Röhle Edward; 3. Polesie zachodnie; 4. 1:500 000; 5. 405 x 380; 6. 1927; 7. Sygnaturowa, izarytmiczna /jedn. odn. - gmina/; 8. Ludn. miast: 2.5-5, 5-10, pow. 10 tys. mieszk. /sygnatury kolistę/. Gęst. zaludn.: obszar niezamieszkały, pon. 25, 25-30, 30-35, 35-40, 40-45, 45-50, 50-60, pow. 60 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Wiad. Służby geogr. 4, 1930, 3 /poza tekstem, wkładka/.
184. 1. Mapa gęstości zaludnienia woj. wołyńskiego w 1931 r.; 2. Jeśman Mieczysław; 3. Woj. wołyńskie; 4. małosk.; 5. 110 x 105; 6. 1931; 7. Sygnaturowa, izarytmiczna /jedn. odn. - gmina/; 8. Ludn. miast: 2-5, 5-10, 10-20, 20-30, 30-40 tys. mieszk. /sygnatury kolistę/. Gęst. zaludn.: 10-20, 20-30, 30-40, 40-50, 50-60, 60-70, 70-80, 80-90, 90-100, pow. 100 m/km²; 9. pol.; 10. Wiad. służby geogr. 11, 1936, 1 /na s. 446/.

- ^x185. 1. Mapa gęstości zaludnienia Polski; 2. Lencewicz Stanisław; 3. Polska; 4. 1:3 000 000; 5. 280 x 310; 7. Sygnaturowa, dazymetryczna; 8. Ludn. miast: 5-20, 20-50, 50-100, 100-200, pow. 200 tys. mieszk. /sygnatury koliste/. Gęst. zaludn.: do 25, 25-50, 50-75, 75-100, 100-125, 125-150, 150-200, pow. 200 m/km². Barwna; 9, 10 jak p. ^x10 /poza tekstem, wkładka/.
186. 1. Mapa izarytmiczna gęstości zaludnienia w gminach regionu warszawskiego; 2. Oganowska Zofia Stefania; 3. Region warszawski; 4. 1:500 000; 5. 280 x 275; 6. 1931; 7. Sygnaturowa, izarytmiczna /jedn. odn. - gmina/; 8. Ludn. miast: 3-5, 5-10, 10-25, 25-50, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; Izodeny co 5 m/km², powierzchnia między nimi nie zakreskowana; 9. pol.; 10. Wiad. Służby geogr. 11, 1937, 1 /po s. 110, wkładka/.
187. 1. Gęstość zaludnienia w woj. krakowskim w r. 1931; 2. Ormicki Wiktor; 3. Woj. krakowskie; 4. średniosk.; 5. 255 x 180; 6. 1931; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Ludn. miast: pon. 2, 2-5, 5-10, 10-25, 25-100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/. Gęst. zaludn.: pon. 40, 40-80, 80-120, 120-160, 160-300, pow. 300 m/km². Wydzielono miejscowości o gęst. zaludn. 250 i pow. m/km²; 9. pol.; 10. Ormicki W., Granice współczesnej pojemności ludnościowej w województwie krakowskim, Warszawa 1937 /poza tekstem, wkładka/.
188. 1. Rozmieszczenie i gęstość zaludnienia w Polsce w latach 1931/33; 2. Pudło-Palonka Krystyna; 3. Polska w granicach obecnych; 4. 1:3 000 000; 5.-; 6. 1931/33; 7. Sygnaturowa, kartodiagram punktowy kolisty, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pon. 30, 30-60, 60-90, 90-150, pow. 150 m/km²; 9. pol.; 10. Przegl. geogr. 33, 1961, 4 /po s. 656, wkładka/.

189. 1. Gęstość zaludnienia /mapa syntetyczna/; 2. Zaborski Bogdan; 3. Arkusz Bydgoszcz - Gdynia; 4. 1:1 000 000; 5. 185 x 265; 6. 9.12.1931; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - gmina/; 8. Ludn. miast: pon. 25, pow. 25, pow. 100 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: pon. 25, 25-49.9, 50-74.9, 75-99.9, pow. 100 m/km². Wydzielono obszary leśne. Barwna; 9, 10 jak p. 103 /mapka poboczna/.
190. 1. Rozmieszczenie ludności w 1946; 2. Glinka Zygunt; 3. Polska; 4. małosk.; 5. -; 6. 1939; 14.2. 1946; 7. Kartodiagram punktowy kwadratowy, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast w 1939 r. oznaczono białym tłem, w 1946 r. tłem czarnym. Gęst. zaludn. pozamiejskiego: 3-20, 21-40, 41-60, 61-80, 81-100, 101-120, 121-200, pow. 200 m/km²; 9. pol., ang., franc., ros.; 10. Studium Planu Krajowego t. 14 GUPP, Warszawa 1947 /tabl. 13/.
191. 1. Gęstość zaludnienia i większe miasta; 2. Kowalski Włodzimierz; 3. Polska; 4. 1:5 000 000; 5. 175 x 145; 6. 1.9.1946; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast: 20-100, 100-500, pow. 500 tys. mieszk. /sygnatury koliste/. Gęst. zaludn.: pon. 20, 20-50, 50-80, 80-120, pow. 120 m/km². Barwna; 9. pol., franc., ros., ang.; 10. Mały Atlas Polski, GUPK, Warszawa 1947 /tabl. 11/.
192. 1. Gęstość zaludnienia w Polsce wg spisu z 14.12. 1946 r.; 2. Leszczycka Wanda; 3. Polska; 4. małosk.; 5. 120 x 115; 6. 14.2.1946; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast: 20-100, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/. Gęst. zaludn.: do 20, 21-50, 51-80, 81-120, pow. 120 m/km²; 9. pol.; 10. Wiedza i Życie, 15, 1946, 6 /na s. 593/.

193. 1. Rozmieszczenie i gęstość zaludnienia w Polsce w r. 1946; 2, 3, 4, 5 jak p. 188; 6. 1946; 7, 8, 9, 10 jak p. 188.
194. 1. Rozmieszczenie i gęstość zaludnienia w Polsce w r. 1950; 2, 3, 4, 5 jak p. 188; 6. 1950; 7, 8, 9, 10 jak p. 188 /po s. 658, wkładka/.
195. 1. Liczba ludności, Gęstość zaludnienia oraz procent ludności miejskiej w powiatach woj. katowickiego w dn. 30.6.1957; 2. Grabania Marek; 3. Woj. katowickie; 4. średniosk.; 5. -; 6. 30.6.1957; 7. Sygnaturowa /kartogramiczna/, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. powiatów: pow. 100, 100-150, pow. 150 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: pon.100, 100-200, 200-300, pow. 300 m/km²; 9, 10 jak p.29 /na s. 29/.
196. 1. Rozmieszczenie i gęstość zaludnienia w Polsce w r. 1959; 2, 3, 4, 5 jak p. 188; 6. 1959; 7, 8, 9, 10 jak p. 188.
197. 1. Rozmieszczenie ludności miejskiej i gęstość ludności wiejskiej w r. 1960; 2, 3, 4, 5 jak p. 178; 6. 1960; 7, 8, 9, 10 jak p. 178.
198. 1. Gęstość zaludnienia; 2. ?; 3. Polska; 4. ma-łosk.; 5. -; 6. ok. 1960; 7. Sygnaturowa, kar-togram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast: pon. 50, 50-100, 100-250, 250-500, 500-1000, pow. 1000 tys. mieszk. /sygnatury koliste/. Gęst. za-ludn.: pon. 40, 40-60, 60-80, 80-100, 100-150, 150-200, pow. 200 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. At-las świata, Służba topograficzna WP, PWN, Warsza-wa 1962 /na s. 83-84/.
199. 1. Gęstość zaludnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w 1960 r.; 2. Gieysztorowa Irena; 3. Pol-ska; 4. 1:4 000 000; 5. 180 x 180; 6. 1960; 7. Sygnaturowa, kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Ludn. miast: 20-50, 50-100, pow. 100 tys.mieszk.

/sygnatury koliste i kwadratowe/. Gęst. zaludn.:
0-20, 20-40, 40-60, 60-80, 80-100, pow. 100 m/km²;
9, 10 jak p. 42.

Uzupełnienia

a. Mapy rozmieszczenia ludności

200. 1. Miasta regionu łódzkiego według stanu zaludnienia w 1948 r.; 2. Berezowski Stanisław; 3. Woj. łódzkie; 4. małosk.; 5. 110 x 110; 6. 1946; 7. Sygnaturowa; 8. Ludn. miast: 1-5, 5-10, 10-20, 20-40, 40-100, pow. 100 tys. mieszk. /sygnatury koliste/; 9. pol.; 10. Berezowski St., Łódź, Województwo łódzkie, Wiedza Powszechna, PWN, Warszawa 1953 /na s. 22/.

b. Mapy gęstości zaludnienia

201. 1. Gęstość zaludnienia Korony i Śląska u schyłku XVI wieku; 2. Gieysztorowa Irena, Żaboklicka Anna; 3. Korona, Śląsk w końcu XVI w.; 4. małosk.; 5. 340 x 340; 6. koniec XVI w.; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: brak danych, 0-5, 5-10, 10-15, 15-20, 20-25, 25-30, 30-40, pow. 40 m/km². Z obliczeń wyłączone miasta powyżej 10 tys. mieszk.; 9. pol.; 10. Historia Polski t. 1, PWN, Warszawa 1958, aneks kartograficzny /mapa 9/.

202. 1. Mapa średniej gęstości zaludnienia i narodowości na wsi woj. pomorskiego w r. 1921; 2. Pastwa Jan; 3. Woj. pomorskie; 4. średniosk.; 5. 125 x 150; 6. 1921; 7. Powiązanie metody punktowej; 8. 1 punkt = 1 m/km². Punkty rozmieszczono równomier-

nie w obrębie kwadratów. Ilość punktów wskazuje średnią gęstość zaludnienia w kwadracie, zróżnicowanie kolorów na czarny i biały oznacza narodowość polską i niemiecką; 9. pol.; 10. Problem narodowościowy na Pomorzu, Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego, Toruń 1931 /na s. 94/.

203. 1. Gęstość zaludnienia; 2. Krzywicki Ludwik; 3. Rzeczypospolita Polska; 4. małosk.; 5. 200 x 320; 6. 1921/1922; 7. Kartogram /jedn. odn. - powiat/; 8. Gęst. zaludn.: pow. 25. 25-40, 40-55, 55-70, 70-85, 85-100, 100-115, 115-130, pow. 130 m/km². Barwna; 9. pol.; 10. Krzywicki Ludwik. Rozbiór krytyczny wyników spisu, GUS, Warszawa 1923 /poza tekstem, wkładka/.
204. 1. Gęstość zaludnienia regionu łódzkiego; 2, 3, 4, 5 jak p. 200; 6. 1948; 7. Kartogram /jedn. odn. - gromada/; 8. Gęst. zaludn.: pow. 51, 51-60, 61-70, 71-80, 81-90, 91-100, 101-200, pow. 201 m/km²; 9, 10 jak p. 200.
205. 1. Miasta wydzielone woj. katowickiego 30.6.1957; 2. Grabania Marek; 3. Woj. katowickie; 4. średniosk.; 5. -; 6. 30.6.1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - sygnatura miasta/; 8. Ludn. miast: 20-50, 50-100, pow. 100 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: pon. 1, 1-2, 2-3, pow. 3 tys. m/km²; 9, 10 jak p. 29 /na s. 36/.
206. 1. Miasta niewydzielone woj. katowickiego 30.6.1957; 2. Grabania Marek; 3. Woj. katowickie; 4. średniosk.; 5. -; 6. 30.6.1957; 7. Kartogram /jedn. odn. - sygnatura miasta/; 8. Ludn. miast: pon. 5, 5-10, 10-20, pow. 20 tys. mieszk. Gęst. zaludn.: pon. 200, 200-500, 500-1000, pow. 1000 m/km²; 9, 10 jak p. 29 /na s. 37/.

Skorowidz autorski

- Barciński F. 75
Bartkowski T. 107
Berezowski St. 200, 204
Biskup M. 175
Borejko W. 28, 112, 126, 143, 160, 161
Chilczuk M. 33, 95, 168
Chmielewski L. 13
Chramiec A. 141
Czarkowska W. 31, 162
Dybczyński T. 85
Dzierżyński I. 6, 60
Dziewoński K. 17, 21, 35, 127, 169
Gieysztorowa I. 42, 177, 179, 199, 201
Glinka Z. 190
Gluziński J. 151
Głębocki B. 108, 113, 128, 146
Golachowski S. 2
Grabania M. 29, 156, 157, 195, 205, 206
Janiszewski M. 18, 23, 114, 129, 130, 131
Januszko Z. 140
Jedut R. 152, 153, 154
Jelonek A. 25, 147, 148
Jerczyński M. 67, 170
Jeśman M. 86, 87, 88, 89, 90, 184
Kiełczewska-Zaleska M. 140
Koc L. 175
Korbel St. 91
Kosiński L. 21, 26, 35, 127, 158, 169
Kostrowicki J. 22
Kowalski W. 191
Krzywicki L. 203
Kubijowicz W. 8, 9, 62, 83, 84, 181
Kukliński A. 163
Kulicki M. 182

- Ladenberger T. /Ładogórski/ 39, 40
Lencewicz St. 10, 96, 185
Leszczycka W. 31, 162, 192
Lijewski T. 171
Litterer M. 4, 5, 14
Loth J. 155
Ładogórski T. 36, 37, 38, 41, 43, 45, 46, 48
Łakoma M. 172
Maciesza A. 53, 56
Maruszczak H. 50, 57, 76, 97, 118
Moniak J. 27
Mrzakówna M. 47, 63
Mrycówna M. 70
Mycka St. 70
Nałkowski W. 59, 180
Namysłowska M. 125
Oganowska Z.S. 186
Ormicki W. 82, 187
Ozga G. 21, 35, 127, 169
Pastwa J. 202
Pawłowski St. 7
Petrażycka Z. 155
Piasecki H. 2
Piekałkiewicz J. 71
Pliszka D. 172
Przepiórski W. 98
Pudko-Palonka K. 109, 119, 135, 149, 178, 188, 193,
194, 196, 197
Radlicz H. 99, 100
Rewieńska W. 101
Romer E. 64, 65, 66, 72, 136, 137
Rucz-Pruszyńska H. 173
Rühle E. 183
Sawicki L. 55
Simche Z. 77
Sokołowski S. 174
Srokowski St. 105
Straszewicz L. 30, 110, 138, 139, 166

- Sujkowski A. 61
Szaflarski J. 167
Szczepanik T. 164
Szturm de Strem E. 68, 69, 71
Szumański T. 64, 72
Thorczak F. 11, 70, 78, 79, 80, 81, 120, 164
Weinfeld J. 71
Wępa B. 15, 16, 20, 24, 32
Winklewski J. 1, 3, 44, 54, 102, 150, 176
Woźnowski M. 73
Wróbel A. 144
Wzosek A. 19, 121
Wysłouch S. 52
Zabarski B. 49, 51, 103, 106, 189
Zajchowska St. 159
Zarembowie J. i J. 122, 123
Zwierz St. 104
Zaboklicka A. 177, 201
autor nieznany /?/ 12, 34, 58, 74, 92, 93, 94, 111,
124, 142, 145, 165, 198
-

Spis rycin

1. Mapa rozmieszczenia ludności w Opolu w 1787 roku opracowana przy pomocy metody punktowej /2/.
2. Mapa miast w Polsce według liczby ludności /1931r, opracowana przy pomocy metody sygnaturowej /11/.
3. Mapa miast w Polsce w 1953 roku opracowana przy pomocy metody kartodiagramu /23/.
4. Wycinek szczegółowej mapy rozmieszczenia ludności w r. 1960 opracowanej przy pomocy metody punktowej /topograficznej/ i kartodiagramu /35/.
5. Mapa gęstości zaludnienia w Polsce w 1958 roku opracowana przy pomocy metody kartogramu o administracyjnej jednostce odniesienia /powiat/ /163/.
6. Mapa gęstości zaludnienia gmin miejskich w 1931 roku opracowana przy pomocy metody kartogramu /jednostka odniesienia - sygnatura miasta/.
7. Mapa gęstości ludności w Polsce w 1960 roku opracowana przy pomocy metody kartogramu o geometrycznej jednostce odniesienia /169/.
8. Mapa gęstości zaludnienia Zachodnich Karpat w 1900 roku opracowana przy pomocy metody dazymetrycznej /fizjograficzna jednostka odniesienia/ /55/.
9. Mapa koncentracji ludności w Polsce w 1960 roku opracowana przy pomocy metody koncentracji /170/.
10. Mapa średniej gęstości zaludnienia i narodowości na wsi woj. pomorskiego w 1921 roku opracowana przy pomocy modyfikacji metody kartogramu z zastosowaniem skali ciągłej /202/.
11. Mapa gęstości zaludnienia wiejskiego Ziemi Zachodnich w 1939 roku opracowana przy pomocy metody

izarytmicznej opartej o geometryczne jednostki odniesienia /107/.

12. Mapa rozmieszczenia i gęstości zaludnienia w Polsce w roku 1959 opracowana przy pomocy metody sygnaturowej, kartodiagramu i kartogramu o administracyjnej jednostce odniesienia /196/.
13. Mapa gęstości zaludnienia w gminach regionu warszawskiego w 1931 roku opracowana przy pomocy metody sygnaturowej i izarytmicznej /186/.

Spis treści

	str.
I. Sposób opracowania bibliografii	1
1. Dotychczasowe opracowania	2
2. Cel, zakres tematyczny i sposób gromadzenia materiałów	4
3. Układ notek bibliograficznych, systematyzacja	6
II. Charakterystyka polskich map rozmieszczenia ludności	9
1. Przegląd metod	9
2. a/ Mapy rozmieszczenia ludności	9
b/ Mapy gęstości zaludnienia	15
c/ Mapy rozmieszczenia ludności i gęstości zaludnienia	29
2. Charakterystyka ogólna	32
III. Bibliografia polskich map rozmieszczenia ludności	38
a/ Mapy rozmieszczenia ludności	39
b/ Mapy gęstości zaludnienia	45
c/ Mapy rozmieszczenia ludności i gęstości zaludnienia	69
Uzupełnienia	75
Skorowidz autorski	77
Spis rycin	80

Krystyna PALONKA

ZASIEG WPŁYWÓW SZKÓŁ ŚREDNICH W REJONIE PIŁY

1. Wstęp

Celem niniejszej pracy jest określenie strefy oddziaływania /wpływu kulturalnego/ szkół średnich w rejonie Piły w oparciu o materiał zebrany podczas badań terenowych przeprowadzonych latem 1964 roku^x. Badaniem objęto siedem powiatów na Pograniczu Wielkopolski i Pomorza Zachodniego t.j. m. Piła, powiaty czarnkowski, chodzieski, trzcianecki z woj. poznańskiego, wałecki i złotowski z woj. koszalińskiego oraz wyrzyski z woj, bydgoskiego.

Do zakresu naszych badań włączono te wszystkie miasta i wsie, które posiadały szkoły stopnia licealnego zarówno ogólnokształcące jak i zawodowe /tab.1/.

W niniejszej notatce poddano dokładniejszej analizie największy ośrodek na badanym terenie m. Piłę, natomiast dla pozostałych miast załączono mapki odzwierciedlające zebrane dane /tab.2/.

W rejonie pilsko-wałeckim było w roku szkolnym 1963/64 40 szkół z czego większość przypada na trzy największe miasta. Trzy tylko ośrodki miejskie Piła

---

^x Prócz autorki i studentów odbywających praktyki udział w nich wzięli: mgr P.Eberhardt, mgr M. Jerczyński i mgr A.Wojciechowska, którym autorka wyraża podziękowanie za współudział w zbieraniu materiałów w terenie.

/10 szkół/, Wałcz /8 szkół/ oraz Nakło n/Notecią /3 szkoły/ w sumie skupiały 21 szkoły tj. 55% ogółu szkół na badanym obszarze.

2. Metoda uzyskania i opracowania materiałów

Materiałem źródłowym dla opracowania zasięgów dojazdów do szkół i miejsca stałego zamieszkania młodzieży szkolnej są dane, które zostały zebrane podczas badań terenowych w 1964 roku. Zasadniczym sposobem zebrania materiałów był "kwestionariusz" /tab.3/ wypełniony w szkołach stopnia licealnego Piły.

Badaniem objęto szkoły ogólnokształcące stopnia licealnego i szkoły zawodowe w 11 miastach na terenie rejonu pilsko-wałckiego. Analiza odnosi się do roku szkolnego 1963/64. Uchwycono tą drogą stan z końca czerwca 1964 roku, kiedy to wynotowano z dziennika ucznia następujące dane /tab.3/:

1. miejsce stałego zamieszkania rodziców ucznia,
2. miejsce pobytu allochtonów osiadłych^x,
3. dane odnoszące się do odległości i środków komunikacyjnych, jakimi dojeżdżała młodzież do szkół w Pile.

Materiał ankietowy opracowano z uwzględnieniem rozmieszczenia zamiejscowych uczniów według wsi, osiedli lub miast na obszarze całej Polski. W oparciu o zebrany materiał w szkołach, wykonano mapy rozmieszczenia miejsc zamieszkania rodziców młodzieży uczącej się w szkołach pilskich w roku szkolnym 1963/64. Ponadto ze względu na dużą ilość młodzieży mieszkającej w

---

^x Termin przyjęto za W.Ornickim, który pod pojęciem "allochtoni osiadli" rozumie młodzież zamieszkującą na stancji, w internatach i u krewnych.

Rozwinięcie szkół ogólnokształcących i zawodowych
w rejonie pilsko-wałuckim^x w roku szkolnym 1963/64

	Liczba szkół w roku szkolnym 1963/64			
	Ogólnokształcących	Zawodowych/nierolniczych	Rolniczych	Razem
m. Pila	2	9	-	11
powiat Chodzież og.	1	1	-	2
w tym miasto Chodzież	1	1	-	
powiat Czaraków og.	1	1	-	2
w tym miasto Czaraków	1	1	-	
powiat Trzebiatka	2	4	1	7
w tym miasto Trzebiatka	1	3	-	
miasto Krzyż	1	1		
wieś Mała Pilska	-	-	1	
powiat Wałoz	1	4	3	8
w tym miasto Wałoz	1	4	1	
miasto Jastrowia	-	-	2	
powiat Wyrzysk	2	2		4
w tym miasto Nakło n/Not.	1	2	-	
miasto Łobanice	1	-	-	
powiat Złotów	1	4	1	6
w tym miasto Złotów	1	2	1	
miasto Krajenka	-	2	-	
Ogólna w rejonie pilsko-wałuckim	10	25	5	40

^x W niniejszej pracy autorka używała pojęcia "rejon pilsko-wałucki", który obejmuje m. Pila, pow. Chodzież, Czaraków, Trzebiatka z woj. pomorskiego, Wałoz i Złotów z woj. koszalińskiego oraz pow. Wyrzysk z woj. bydgoskiego.

Ilość uosniów w szkołach pilskich
w roku szkolnym 1963/64

Lp.	Nazwa szkoły	Ilość uosniów				
		ogółem	miast	%	se wsi	%
1.	Liosua Ogólnokształcąca	787	652	82,8	135	17,2
2.	Zasadnicza Szkoła Budowlana dla Pracujących	77	47	61,0	30	39,0
3.	Liosua Pedagogiczna dla Wychowawców Przewodników	358	156	43,6	202	56,4
4.	Średnia Szkoła Medyczna	117	92	78,6	25	21,4
5.	Technikum Mechaniczne	193	173	89,6	20	10,4
6.	Zasadnicza Szkoła Gastronomiczna Centrali Rolniczej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska"	226	96	42,5	130	57,5
7.	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Mechaniczna	338	208	61,5	130	38,5
8.	Zespół Szkół Zawodowych CRS w tym Zasadnicza Szkoła Zawodowa i Technikum Gospodarskie	593	333	56,1	260	43,9
9.	Technikum Ekonomiczne	374	244	65,2	130	34,8
10.	Zasadnicza Szkoła Handlowa Centrali Rolniczej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska"	164	70	42,7	94	57,3
R a z a m		3 227	2 071	64,2	1 156	35,8

miastach, na ryc. 2 i 3 wprowadzono sygnatury koła, pola których są proporcjonalne do ilości osób tam zamieszkujących.

T a b e l a 3

Kwestionariusz

Uczniowie zamieszkaowi w roku szkolnym 1963/1964
/do wypełnienia w szkołach zawodowych
i ogólnokształcących/

Nazwa szkoły i adres

.....

Stałe miejsce zamieszkania ucznia	Dojazdy do szkoły			Stacja S	Internat I
	Pieszko i rowerem	PKP	PKS		
O g ó ł e m :					

Oddzielnie potraktowano zagadnienie młodzieży codziennie dojeżdżającej do szkół. Mapę wykonano sygnaturami kwadratów /gdzie 1 kwadrat = 1 uczeń/ z podziałem na środki lokomocji /ryc.1/.

3. Codzienne dojazdy młodzieży do szkół w Pile

Ze względu na rolę Pily jako znacznego ośrodka oświatowego starano się w pierwszym rzędzie ustalić zasięg oddziaływania m. Pily w zakresie szkolnictwa średniego.

W wyniku analizy ankiet z 10 szkół stwierdzono, że do pilskich szkół średnich ogólnokształcących i zawodowych w roku szkolnym 1963/64 uczęszczało 3227 młodzieży. Z liczby tej 1408 osób tj. 43,7% pochodziło z Pily. Liczbę młodzieży zamiejscowej ustalono na 1819 uczniów tj. 56,3%, z czego większość przypadła na powiaty rejonu pilsko-wałeckiego leżące w najbliższym sąsiedztwie Pily.

T a b e l a 4

Codzienne dojazdy do szkół w Pile
w roku szkolnym 1963/64

Uczniowie zamiejscowi	Uczniowie zamiejscowi ogółem	W odsetkach	
		ogółu uczniów	uczniów zamiejscowych
Ogółem	1819	56,3	100,0
Pieszo lub rower	8	0,2	0,5
PKP	729	22,6	40,0
PKS	71		
Mieszkający na stacji	237	7,4	13,0
Mieszkający w internacie	774	23,9	42,6

Jak wynika z tabeli 4 z ogółu młodzieży zamiejscowej 808 /44,4%/ osób stanowiła młodzież codziennie migrująca do szkół w Pile.

Młodzież ta dostaje się do Pily różnymi środkami lokomocji: pieszo 0,5%, autobusem 3,9% oraz pociągiem 40% ogółu młodzieży zamiejscowej^x. Spośród młodzieży dojeżdżającej największa ilość przyjeżdża koleją 90,2% nawet wtedy gdy przez daną miejscowość przebiega linia autobusowa. Młodzież szkolna w większości dochodzi pieszo lub dojeżdża PKS-em do najbliższego przystanku PKP.

O wyborze środka lokomocji zdecydował niewątpliwie fakt wyższych cen biletów autobusowych.

Jako przykład mogą służyć dojazdy z następujących miejscowości: Grabionna, Augustowo, Wysoczka, Ługi Ujskie.

T a b e l a 5

Dojazdy do szkoły z uwzględnieniem środków lokomocji

Miejscowość	Środek lokomocji do najbliższej stacji PKP	Stacja lub przystanek PKP	Uwagi
Grabionna	PKS /3 km/	Osiek	3 osoby PKP 2 " PKS
Augustowo	pieszo /3 km/	Delnik	4 " PKP
Wysoczka	PKS /6 km/	Białośliwie	1 " "
Ługi Ujskie	PKS /3 km/	Ujście	7 " "
		Noteckie	3 " PKS

^x Odpowiednie liczby w stosunku do ogółu młodzieży wynoszą: 0,2%, 2,2%, 22,6%.

Autobusem natomiast dojeżdża młodzież z dalszych okolic jak np. z Wysokiej /33 km/, Wyrzyska /33 km/, Grabowa /46 km/ co jest spowodowane brakiem w pobliżu linii kolejowej.

Oprócz wymienionych środków lokomocji, należy jeszcze wspomnieć o autobusach Miejskiej Komunikacji Samochodowej, którymi przybywa młodzież z najbliższych miejscowości. Są to miejscowości: Jeżówki, Brodnica, Dąbrówka, Kalina.

Moment dostępności komunikacyjnej odgrywa w dojazdach młodzieży do szkół ważną rolę. Obszary z lepiej rozwiniętą siecią drożną wykazują dominujący udział młodzieży dojeżdżającej do Piły. Młodzież dojeżdżająca do Piły jest rozmieszczona głównie wzdłuż linii kolejowych. Korzysta ona z pięciu linii: Piła - Nakło n/Notecią, Piła - Rogoźno, Piła - Krzyż, Piła - Złotów, Piła - Wałcz.

Większa niż na pozostałym terenie gęstość zaludnienia wzdłuż doliny Noteci, którą przebiega linia kolejowa Piła - Nakło n/Notecią - Bydgoszcz sprawia, że z tych terenów dojeżdża najliczniejsza grupa młodzieży /głównie z Białośliwia 51 uczni, Miasteczka Krajeńskiego, Kaczor i Morzeza po 22 uczni/. Młodzież dojeżdżająca z kierunku wschodniego stanowi 32,2% młodzieży dojeżdżającej koleją /tab.6/.

Również duży wpływ przyciągający wywiera linia kolejowa, idąca na południe /Piła - Chodzież - Rogoźno Wlkp./. Napływa nią 28,3% młodzieży z wszystkich miejscowości aż po Budzyń a nawet Rogoźno Wlkp. Głównie przybywa młodzież z miast: Chodzieży 48 osób, z Ujścia - 99. Linią zachodnią /Piła - Krzyż/ dojeżdża nieco mniej młodzieży /22,5%/ niż linią wschodnią i południową. Najmniejszy natomiast wpływ przyciągający wywiera linia kolejowa Piła - Złotów /10,2%/ , oraz Piła - Wałcz /6,8% młodzieży dojeżdżającej koleją/. Na uwagę zasługuje tutaj fakt, że miasto Wałcz i Nakło

Ilość uczniów dojeżdżających do Piły

Kierunek dojazdów	Liczba dojeżdżających				Ra- zem	% w sto- sunku do ogółu do- jeżdża- jących
	PKP	%	PKS	%		
Wschodni: Piła - Bydgoszcz	234	32,2	44	62,1	279	34,5
Południowy: Piła - Chodzież Rogoźno Wlkp.	206	28,3	12	16,9	218	27,0
Zachodni: Piła - Krzyż Wlkp.	164	22,5	7	9,8	171	21,2
Północno-wschodni: Piła - Złotów - Chojnice	74	10,2	5	7,0	79	9,8
Północno-zachodni: Piła - Wałcz	50	6,8	3	4,2	53	6,6
Pieszo z różnych kierunków	729	100,0	71	100,0	800 8	99,1 0,9

n/Notecią posiadają kilka szkół, zbliżonych typem do szkół pilskich. Stąd słabszy udział młodzieży z powiatu wałęckiego oraz z północnej części pow. wyrzyskiego.

Najdalszy zasięg w komunikacji kolejowej wyznaczają stacje: Bydgoszcz /na wschodzie/, Klęcko, Wągrowiec, Rogoźno, Wronki /na południu/, Strzelce Krajeńskie /na zachodzie/ oraz Chojnice, Bobolice/Stare Ludzisko k/Połączyna Zdroju /na północy/. W miarę zbliżania się do miasta, liczba dojeżdżających wzrasta. Młodzież pochodząca z bliższych miejscowości wraca do domu wcześniej. Te codzienne wędrówki przekraczają czasem 2 godziny. Na 808 osób dojeżdżających codziennie do miasta, 732 czyli 90,8% pochodzi z obszarów, z których można się dostać w ciągu czasu krótszego niż 1 godzina; 7,3% młodzieży potrzebuje czasu 1-2 godzin, a tylko 1,9% potrzebuje czasu dłuższego od 2 godzin /tab.7/.

T a b e l a 7

Izochrony dojazdów do szkół w Pile

Izochrony	Ilość młodzieży dojeżdżającej i dochodzącej	% ogółu młodzieży dojeżdżającej
¹ /2 godz.	474	58,7
1 "	260	32,1
1-2 "	59	7,3
pow.2 "	15	1,9
R a z e m	808	100,0

W zasięgu izochrony półgodzinnej, z której dojeżdża najliczniejsza grupa młodzieży /58,7%/ znajdują się następujące miejscowości: miasta Ujście i Chodzież, Dziembowo, Dziembówko, Ługi Ujskie, Śmiłowo, Brodna,

Liczba młodzieży migrującej

Odległość od miasta w kilome- trach	Środek lokomocji			Razem	% ogółu mło- dzieży do- jeżdżającej
	PKP	PKS	Pieszo		
0 - 4	-	-	8	8	1,0
5 - 10	206	16	-	222	27,6
11 - 20	131	24	-	155	19,2
21 - 30	210	15	-	225	27,8
31 - 40	75	11	-	86	10,6
41 - 50	57	4	-	61	7,5
51 - 60	39	-	-	39	4,8
pow. 61	11	1	-	12	1,5
R a z e m	729	71	8	808	100,0

} 75,6

Różewo, Kotuń, Nowa Wieś Ujska, Skrzatusz, Jaracz, Głupczyn, Paruszka. W sumie młodzież dojeżdża z około 70 miejscowości. Najwięcej młodzieży dojeżdża z miast Trzcianki, Ujścia i Chodzieży.

Jak wynika z tabeli 8 młodzież codziennie dojeżdżająca grupuje się w 4 pierwszych klasach /75,6%/, co oznacza, że najliczniejsze dojazdy są w granicach do 30 kilometrów. Następne przedziały są reprezentowane słabiej.

Młodzież dojeżdżająca codziennie do Piły pochodzi w 55,1% ze wsi. Największego kontyngentu tej młodzieży dostarczają północne powiaty woj. poznańskiego /32,6%/. Szczególnie dużo młodzieży wiejskiej pochodzi z powiatu chodzieskiego /18,6%/, trzcianeckiego /12,0%/. Z województwa bydgoskiego najliczniej reprezentowany jest powiat wyrzyski /14,1%/. Następnie zasługują na wyróżnienie powiaty czarnkowski /woj. poznańskie/ oraz złotowski i wałecki, z których dojeżdża 8,9% młodzieży wiejskiej /tab.9/.

4. Analiza rozmieszczenia miejsc zamieszkania stałego uczniów zamiejscowych /allochtoni osiadli/

W czasie badań terenowych analizowano również miejsca zamieszkania uczniów zamiejscowych zamieszkałych czasowo w Pile. Młodzież przebywająca na nauce w Pile /tab.4/ w większości zamieszkuje w internatach i na stancjach /55,6%. Wysoki udział młodzieży mieszkającej w internatach wynika z dużej ilości dobrze zorganizowanych internatów. Na 10 istniejących szkół w Pile - 7 posiada internaty, w których mieszkało 774 uczniów i uczennic, co stanowiło 23,9% ogółu młodzieży. W stosunku do ogółu zamiejscowych odsetek ten wynosił 42,6%. Natomiast na stancjach mieszkało 237 osób co stanowiło 13,0% młodzieży zamiejscowej /tab.10/.

Codzienne dojazdy do szkół w Pile
w roku szkolnym 1963/64

Powiaty	Dojeżdżający stale				Dojeżdżający	
	z miast		ze wsi		Ogółem	%
	ilość	%	ilość	%		
<u>Woj. poznańskie</u>	254	31,5	264	32,6	518	64,1
Chodzież	153	18,9	150	18,6	303	37,5
Trzcianka	79	9,9	97	12,0	176	21,9
Czarnków	19	2,4	8	1,0	27	3,4
Wągrowiec	-	-	6	0,7	6	0,7
Konin	-	-	1	0,1	1	0,1
Oborniki	1	0,1	1	0,1	2	0,2
Koło	-	-	1	0,1	1	0,1
Poznań	1	0,1	-	-	1	0,1
Jarocin	1	0,1	-	-	1	0,1
<u>Woj. kpszalińskie</u>	71	8,8	66	8,2	137	17,0
Złotów	38	4,7	26	3,3	64	8,0
Wałcz	27	3,4	37	4,6	64	8,0
Szczecinek	4	0,5	1	0,1	5	0,6
Świdwin	-	-	1	0,1	1	0,1
Drawsko	2	0,2	1	0,1	3	0,3
<u>Woj. bydgoskie</u>	33	4,2	116	14,3	149	18,5
Wyrzysk	31	4,0	114	14,1	145	18,1
Chojnice	1	0,1	-	-	1	0,1
Bydgoszcz	-	-	1	0,1	1	0,1
Sępólno Kraj.	1	0,1	1	0,1	2	0,2
<u>Woj. zielonogórskie</u>	2	0,2	-	-	2	0,2
Strzelce Krajeńskie	2	0,2	-	-	2	0,2
<u>Woj. szczecińskie</u>	2	0,2	-	-	2	0,2
Stargard Szczeciński	2	0,2	-	-	2	0,2
R a z e m	362	44,9	446	55,1	808	100,0

Allochtoni dojeżdżający i osiadli w szkołach pilskich
w r. 1963/64

Nazwa szkoły	Allochtoni dojeżdżający /zamieszkali u rodziców poza Piłą/	Allochtoni osiadli		Razem
		Internat	Stancja	
Liceum Ogólnokształcące	180	-	25	205
Liceum Pedagogiczne dla Wychowawczyń Przedszkoli	39	223	32	294
Technikum Ekonomiczne	96	124	27	247
Technikum Mechaniczne	32	10	1	43
Średnia Szkoła Medyczna	3	-	54	57
Zasadnicza szkoła Budowlana	41	-	-	41
Zasadnicza Szkoła Zawodowa Mechaniczna	149	38	6	193
Zasadnicza Szkoła Gastronomiczna Centrali Rolniczej	72	87	27	186
Zespół Szkół Zawodowych	153	204	57	414
Zasadnicza Szkoła Handlowa	43	88	8	139
R a z e m :	808	774	237	1819
%	44,4	42,6	13,0	100,0

Ze względu na stosunkowo duży udział młodzieży mieszkającej w internatach i na stacji /55,6% w stosunku do młodzieży zamiejscowej/ chcę pokrótce omówić pochodzenie tej młodzieży. Rodzice allochtonów osiadłych zamieszkują licznie na terenie następujących województw: poznańskiego 547 - 54,1%, koszalińskiego 180 - 17,8%, bydgoskiego 118 uczniów /11,7%/, zielonogórskiego 47 - 4,6%. Inne województwa były słabo reprezentowane. Załączona tabela ilustruje miejsca zamieszkania allochtonów osiadłych, na terenie Polski w roku szkolnym 1963/64 /tab.11/.

Powiaty najbliższe Pile dostarczyły w omawianym czasie największego kontyngentu uczniów, rekrutujących się z rejonu pilsko-wałeckiego. Tak więc powiat trzcianecki dostarczył 11,3% ogółu allochtonów osiadłych, wałecki - 8,2%, wyrzyski - 7,2%, czarnkowski - 6,7%, chodzieski - 6,2% i złotowski - 6,1%. Warto zwrócić uwagę, że allochtoni osiadli rekrutują się głównie ze wsi /70,2% w stosunku do ogółu allochtonów osiadłych/ /tab.11/.

5 Miejsca stałego zamieszkania rodziców młodzieży szkolnej

Miejsca stałego pobytu młodzieży, uczącej się w szkołach pilskich rozrzucone są po całej Polsce /ryc.3/. Jednak największa część młodzieży pochodzi z okolic najbliższych tj. z województwa poznańskiego: 1065 osób /58,5%/, koszalińskiego: 317 /17,4%/, bydgoskiego: 267 /14,7%/ /ryc.2/.

Najwięcej młodzieży szkół stopnia licealnego pochodziła w roku 1964 z powiatu chodzieskiego, który ze swoją liczbą 366 uczniów /11,3% ogółu młodzieży szkół średnich Piły/ wyraźnie w tym zakresie przodował /tab.12/. Następnie dopiero szły cztery przyległe powiaty: trzcianecki - 290 uczniów /9,0%/, wyrzyski - 218 /6,8%/,

Allochtoni osiadli w Pile
według miejsca zamieszkania rodziców

Powiaty	Województwo	Młodzież zamieszkała na stacjach lub w internatach			% ogółu młodzieży mieszk. na stacjach i w internatach
		Miasto	Wieś	Ogółem	
Rejon pilsko-walecki		91	372	463	45,7
Chodzież	poznańskie	13	50	63	6,2
Czarnków	"	8	60	68	6,7
Trzcianka	"	10	104	114	11,3
Wałcz	koszalińskie	45	38	83	8,2
Złotów	"	8	54	62	6,1
Wyrzysk	bydgoskie	7	66	73	7,2
woj. białostockie		1	1	2	0,2
m. Bydgoszcz		3	-	3	0,3
woj. bydgoskie		4	38	42	4,2
" gdańskie		1	1	2	0,2
" kieleckie		2	2	4	0,4
" koszalińskie		24	11	35	3,5
" lubelskie		7	9	16	1,6
" łódzkie		-	2	2	0,2
" olsztyńskie		1	5	6	0,6
" opolskie		2	1	3	0,3
m. Poznań		16	-	16	1,6
woj. poznańskie		101	185	286	28,3
" rzeszowskie		1	-	1	0,1
" szczecińskie		5	8	13	1,3
" warszawskie		2	4	6	0,6
m. Wrocław		1	-	1	0,1
woj. wrocławskie		8	9	17	1,6
" zielonogórskie		31	16	47	4,6
brak danych		-	46	46	4,6
R a z e m		301	710	1 011	100,0
%		29,8	70,2	100,0	

wałeckim - 147 /4,6%/, złotowski - 126 /3,9%/. Inne powiaty były już słabo reprezentowane, z wyjątkiem powiatu czarnkowskiego 95 /2,9%/, i wągrowieckiego - 57 /1,8% w stosunku do ogółu młodzieży/. Trzeba zaznaczyć, że w powiatach wałęckim i wyrzyskim /Nakło n/Notecią/ znajduje się również większa ilość szkół /tab.1/. Fakt ten nie powstrzymał młodzieży jednak od przybywania do Piły. Świadczy to o dużej sile atrakcyjnej tego miasta.

Najwięcej młodzieży pochodzi z obszaru położonego wzdłuż trzech linii komunikacyjnych: Bydgoszcz - Nakło n/Notecią - Osiek - Miasteczko Krajeńskie -- Piła - Trzcianka - Krzyż - Gorzów Wielkopolski; Piła -- Chodzież - Wągrowiec - Poznań; Piła - Złotów - Chojnice.

Wśród uczniów szkół pilskich /łącznie z miastem Piłą/ przeważa młodzież miejska /64,2%/, nad wiejską /35,8%/. Najmniejszy odsetek uczniów pochodzących ze wsi wykazują: Technikum Mechaniczne /10,4%/, Liceum Ogólnokształcące /17,2%/, Zasadnicza Szkoła Medyczna /21,4%/, nieco większy odsetek młodzieży wiejskiej posiada Technikum Ekonomiczne /34,8%/, Zasadnicza Szkoła Zawodowa Mechaniczna /38,5%/, Zasadnicza Szkoła Budowlana dla Pracujących /39,0%/, i największy - Liceum Pedagogiczne dla Wychowawczyń Przedszkoli /56,4%/, Zasadnicza Szkoła Handlowa /57,3%/, oraz Zasadnicza Szkoła Gastronomiczna /57,5%/, /tab.2/.

Wyłączając z analizy młodzież zamieszkałą w Pile okazuje się, że większość uczniów, którzy w roku 1963/1964 uczęszczali do średnich szkół czynnych w tym mieście pochodziła ze wsi. Fakt ten świadczy najlepiej o atrakcyjności Piły, jako ośrodka kulturalnego. Tak np. na 366 uczniów pochodzących z powiatu chodzieskiego, uczęszczających do szkół średnich na terenie Piły aż 200 pochodziło ze wsi. Odpowiednie cyfry dla innych powiatów wyglądają następująco: z powiatu trzcianeckiego na 290 - 201 pochodziło ze wsi, z wyrzyskiego na 218 - 180 i z czarnkowskiego na 95 - 68 pochodziło ze wsi.

Analiza mapy /ryc.3/ rozmieszczenia miejsc zamieszkania stałego młodzieży zamiejscowej wskazuje na silne powiązanie Piły z zapleczem poprzez młodzież szkolną. Na mapach /1, 2/ widoczny jest jednak słaby wpływ szkół pilskich na północną część powiatu wałeckiego, złotowskiego i wyrzyskiego. Trzeba tutaj zaznaczyć, że powiat wałecki i wyrzyski /Nakło n/Notecią/ posiada większą ilość szkół /tab.1/, co w pewnej mierze zmniejszyło udział młodzieży z wymienionych powiatów w szkołach pilskich. Niewątpliwie powiat wyrzyski grawituje ku Bydgoszczy, mając dogodne połączenie kolejną. Słabo również na mapie /ryc.2/ zaznaczył się powiat czarnkowski, co częściowo należy tłumaczyć złym połączeniem kolejowym tego powiatu z miastem Piłą.

6 Wnioski końcowe

W niniejszej notatce próbowano określić "strefę bezpośredniego przyciągania" miasta Piły w oparciu o analizę młodzieży dojeżdżającej oraz "strefę wpływu" analizując miejsca zamieszkania rodziców allochtonów osiadłych.

Strefa "bezpośredniego przyciągania" miasta Piły obejmuje północną część województwa poznańskiego, południowe powiaty województwa koszalińskiego, wschodnią część województwa zielonogórskiego oraz zachodnią część województwa bydgoskiego. Strefa ta jest na północy częściowo pod wpływem ośrodka wałeckiego i szcieceńskiego, a na południu graniczy ze strefą wpływu miasta Poznania. Natomiast strefa przyciągania szkół pilskich rozciągnięta jest ku wschodowi, gdzie konkuruje z nią strefa przyciągania Nakła n/Notecią i Bydgoszczy. Na zachodzie zaznacza się wpływ Gorzowa Wielkopolskiego.

Uczniowie szkół pilskich wg miejsca zamieszkania
rodziców w roku szkolnym 1963/64

Lp.	Powiat	Województwo	Miasto	Wieś	Razem	% w sto- sunku do ogółu uczniów
	Rejon pilsko-walecki		1 846	804	2 650	82,2
1.	Chodzież	poznańskie	166	200	366	11,3
2.	Czarnków	"	27	68	95	2,9
3.	Trzcianka	"	89	201	290	9,0
4.	Piła miasto	"	1 408	-	1 408	43,7
5.	Wałcz	koszalińskie	72	75	147	4,6
6.	Złotów	"	46	80	126	3,9
7.	Wyrzysk	bydgoskie	38	180	218	6,8
	woj. białostockie		1	1	2	0,06
	m. Bydgoszcz		3	-	3	0,1
	woj. bydgoskie		6	40	46	1,4
	" gdańskie		1	1	2	0,06
	" kieleckie		2	2	4	0,1
	" koszalińskie		30	14	44	1,4
	" lubelskie		7	9	16	0,5
	" łódzkie		-	2	2	0,1
	" olsztyńskie		1	5	6	0,2
	" opolskie		2	1	3	0,1
	m. Poznań		16	-	16	0,5
	woj. poznańskie		104	194	298	9,3
	" rzeszowskie		1	-	1	0,03
	" szosseńskie		7	8	15	0,5
	" warszawskie		2	4	6	0,2
	m. Wrocław		1	-	1	0,03
	woj. wrocławskie		8	9	17	0,5
	" zielonogórskie		33	16	49	1,5
	" brak danych		-	46	46	1,4
O g ó ł e m			2 071	1 156	3 227	100,0%

"Strefa wpływu" szkolnictwa średniego Piły obejmuje 15 województw. Dominujący wpływ szkolnictwa zaznacza się na terenie województwa poznańskiego, częściowo koszalińskiego, bydgoskiego i zielonogórskiego.

Spis tabel

1. Rozmieszczenie szkół ogólnokształcących i zawodowych w rejonie Pilsko-Wałeckim w roku szkolnym 1963/1964.
2. Ilość uczniów w szkołach pilskich w roku szkolnym 1963/1964
3. Kwestionariusz
4. Codzienne dojazdy do szkół w Pile w roku szkolnym 1963/1964
5. Dojazdy do szkoły z uwzględnieniem środków lokomocji
6. Ilość uczni dojeżdżających do Piły z uwzględnieniem kierunków dojazdów
7. Izochrony dojazdów do szkół w Pile
8. Liczba młodzieży migrującej
9. Codzienne dojazdy do szkół w Pile w roku szkolnym 1963/1964
10. Allochtoni dojeżdżający i osiadli w szkołach pilskich w roku szkolnym 1963/1964
11. Allochtoni osiadli w Pile według miejsca zamieszkania rodziców
12. Uczniowie szkół pilskich wg miejsca zamieszkania rodziców w roku szkolnym 1963/1964

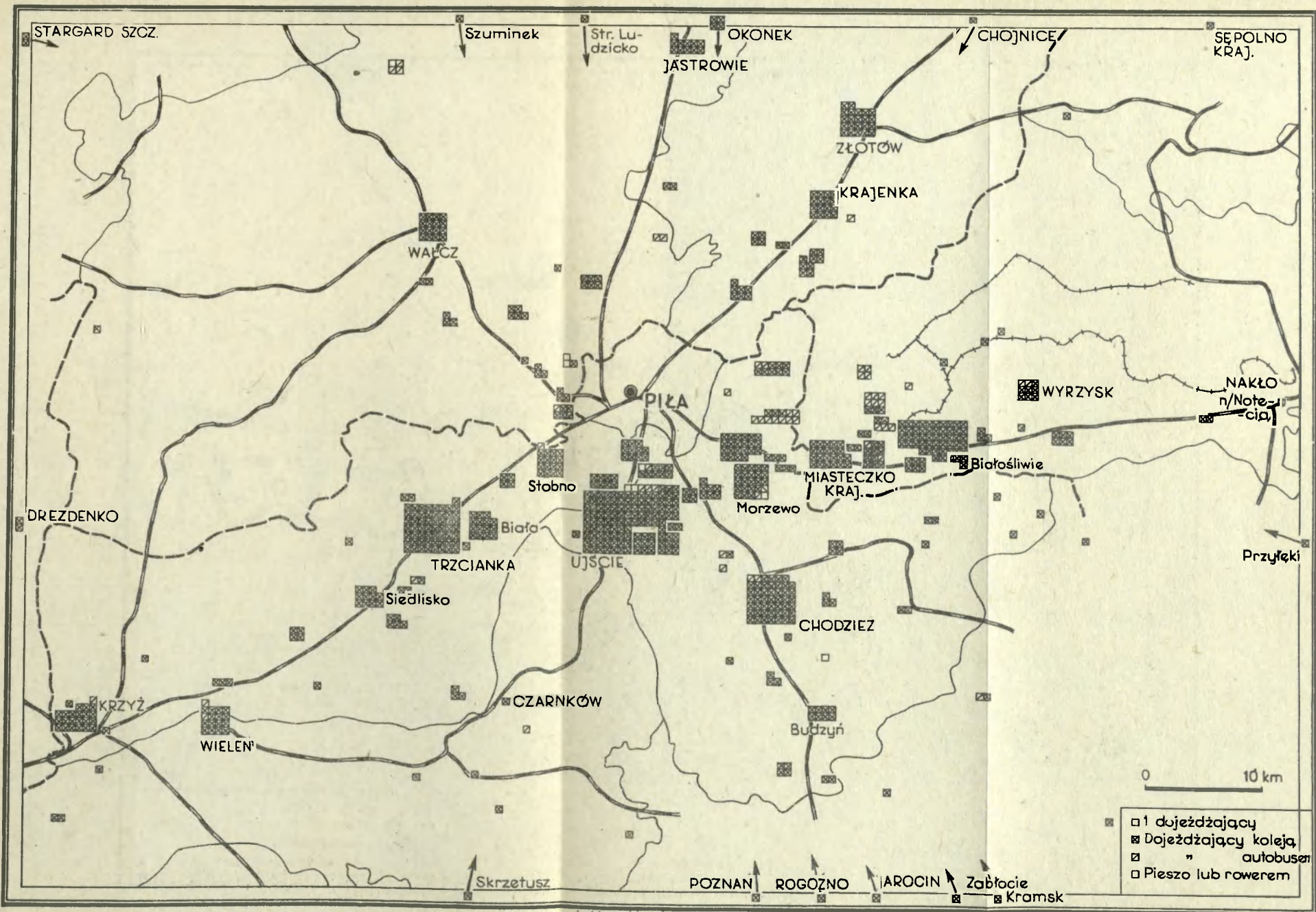
Spis rycin

1. Dojazdy do szkół w Pile w roku szkolnym 1963/1964
2. Miejsca stałego zamieszkania uczniów szkół pilskich pochodzących z rejonu pilsko-wałeckiego w roku szkolnym 1963/1964
3. Miejsca stałego zamieszkania uczniów szkół w Pile pochodzących z poza rejonu pilsko-wałeckiego /cała Polska/ w roku szkolnym 1963/1964
4. Dojazdy do szkół w Nakle n/Notecią w roku szkolnym 1963/1964
5. Dojazdy do szkół w Wałczu w roku szkolnym 1963/1964
6. Dojazdy do szkół w Pile, Wałczu i Nakle n/Notecią w roku szkolnym 1963/1964
7. Dojazdy do szkół w Krajence w roku szkolnym 1963/1964
8. Dojazdy do szkół w Krzyżu " " "
9. Dojazdy do szkół w Łobżenicy " " "
10. Dojazdy do szkół w Trzciance " " "
11. Dojazdy do szkół w Jastrowiu " " "
12. Dojazdy do szkół w Złotowie " " "
13. Dojazdy do szkół w Czarnkowie " " "
14. Dojazdy do szkół w Chodzieży " " "

Spis treści

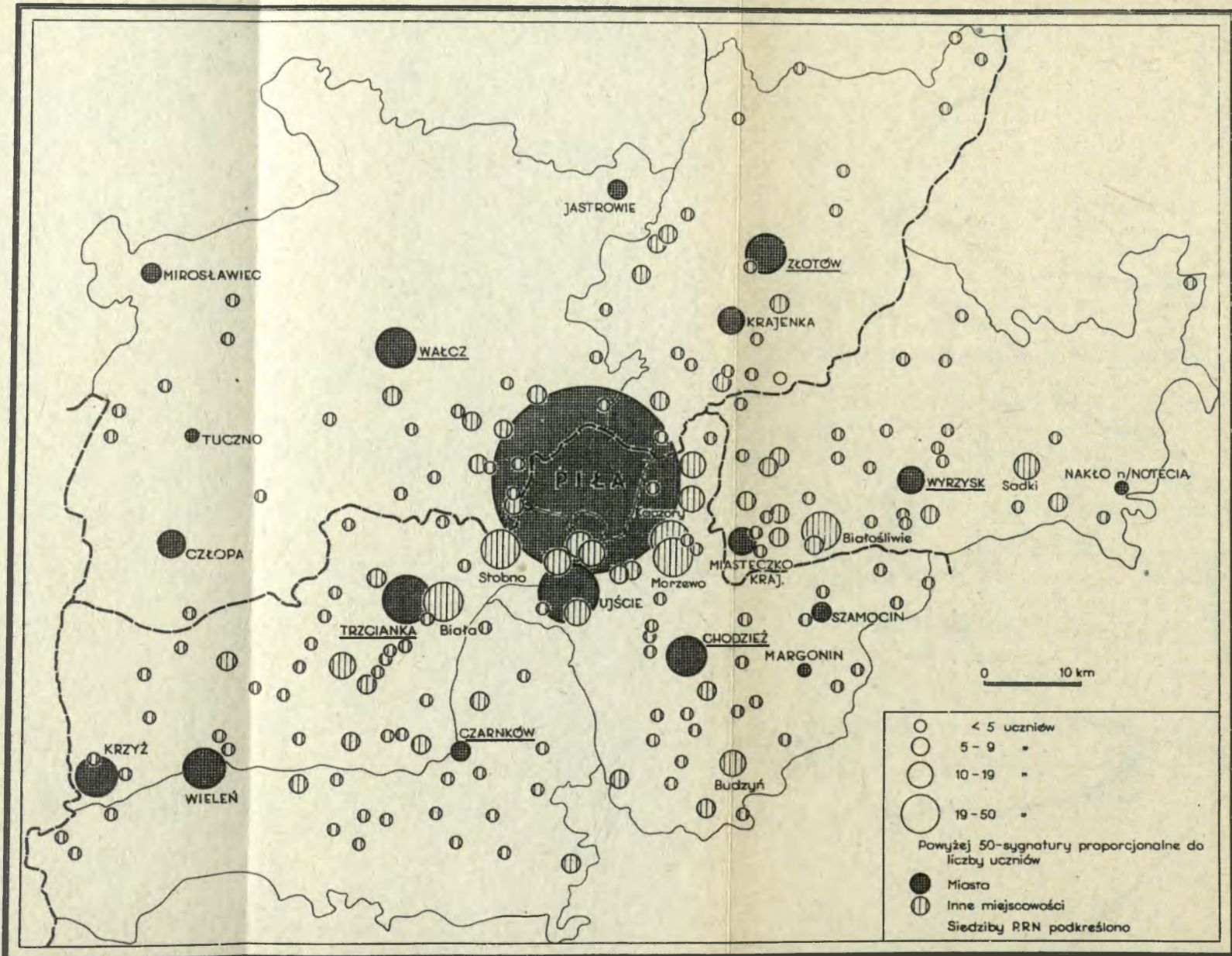
	str.
1. Wstęp.....	83
2. Metoda uzyskania i opracowania materiałów...	84
3. Codzienne dojazdy młodzieży do szkół w Pile	86
4. Analiza rozmieszczenia miejsc zamieszkania stałego uczniów ~~z miejscowych~~ /allochtoni osiadli/	92
5. Miejsca stałego zamieszkania rodziców młodzieży szkolnej	95
6. Wnioski końcowe	96
Spis tabel	98
Spis rycin	99

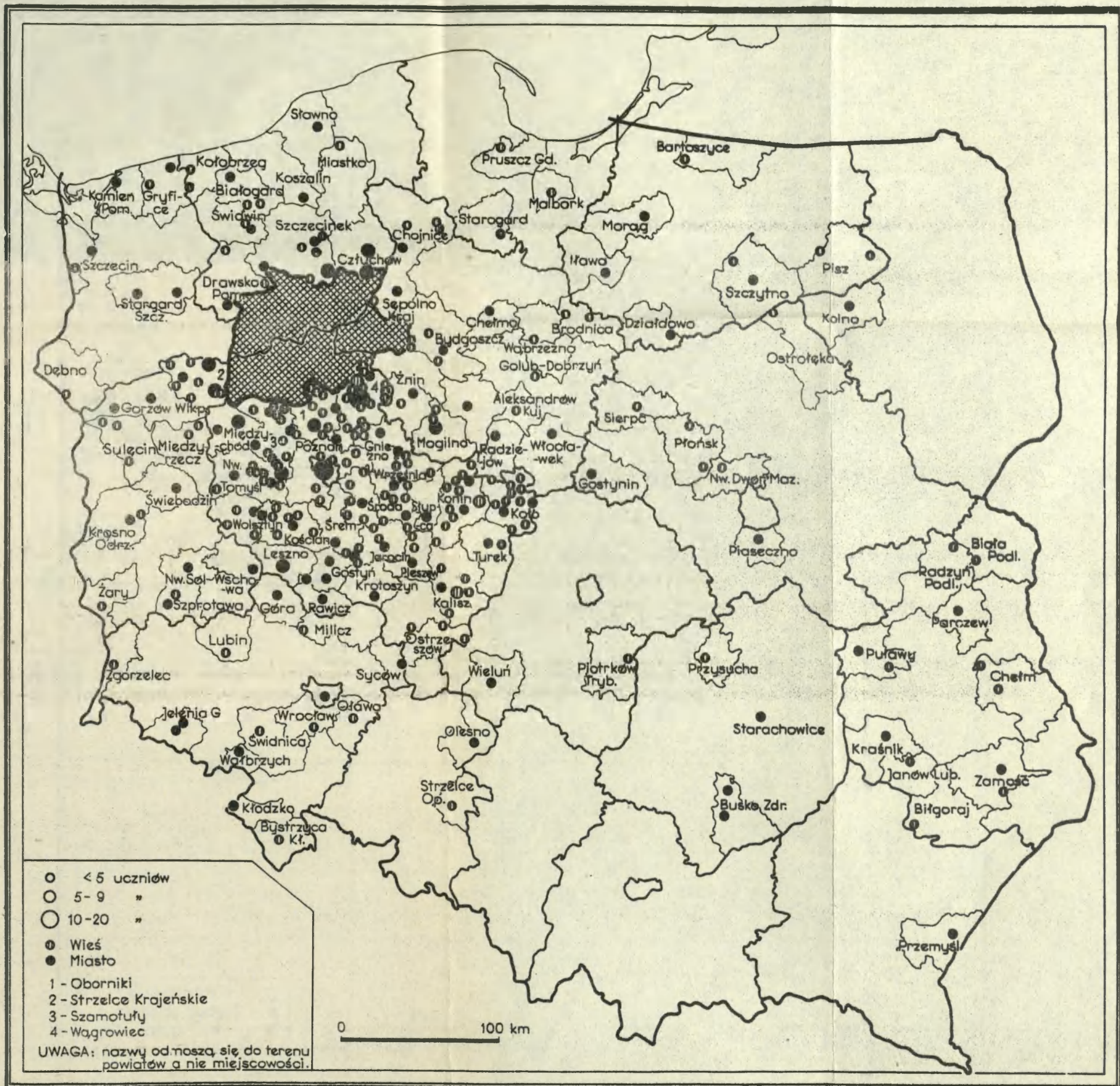
Ryc.1. Dojazdy do szkół w Pile w roku szkolnym 1963/64.

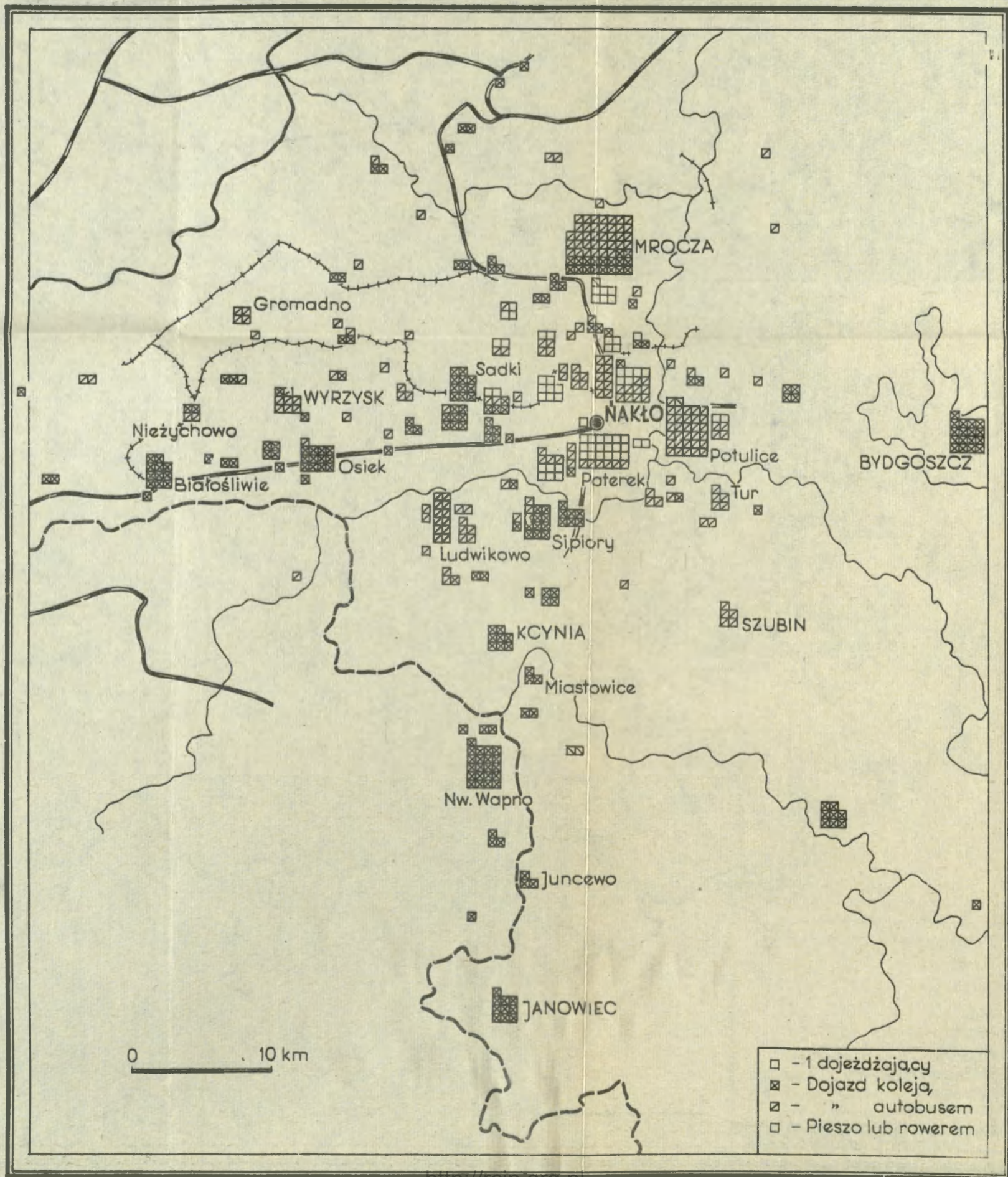
Ryc. 2. Miejsca stałego zamieszkania uczniów szkół piłkarskich pochodzących z rejonu piłsko-waleckiego w roku szkolnym 1963/64.

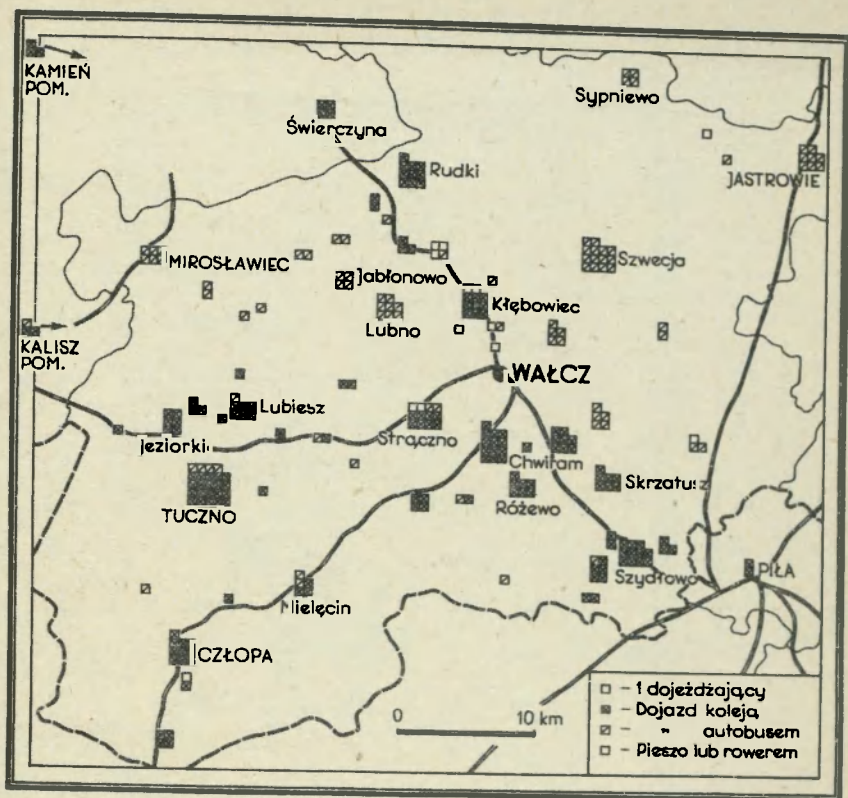

Ryc.3. Miejsca stałego zamieszkania uczniów szkół w Pile pochodzących z poza rejonu pilsko-wąteckiego w roku szkolnym 1963/64.

Ryc.4. Dojazdy do szkół w Nakle n/Notecią, w roku szkolnym 1963/64.

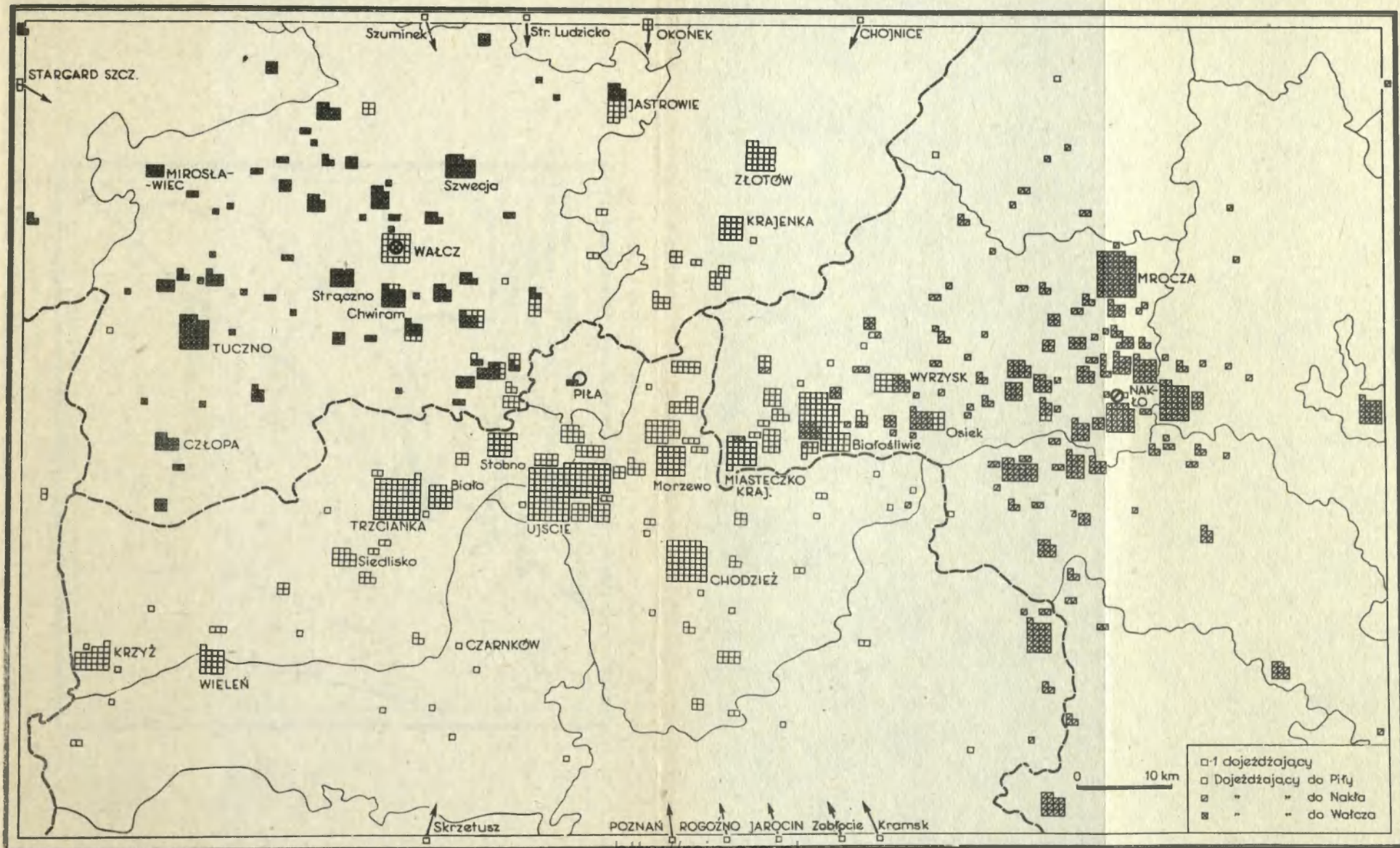

Ryc. 5. Dojazdy do szkół w Wałczu w roku szkolnym 1963/64.

Ryc. 6 . Dojazdy do szkół w Piłce, Nakle n/Notecia, i Walezu w roku szkolnym 1963/64.

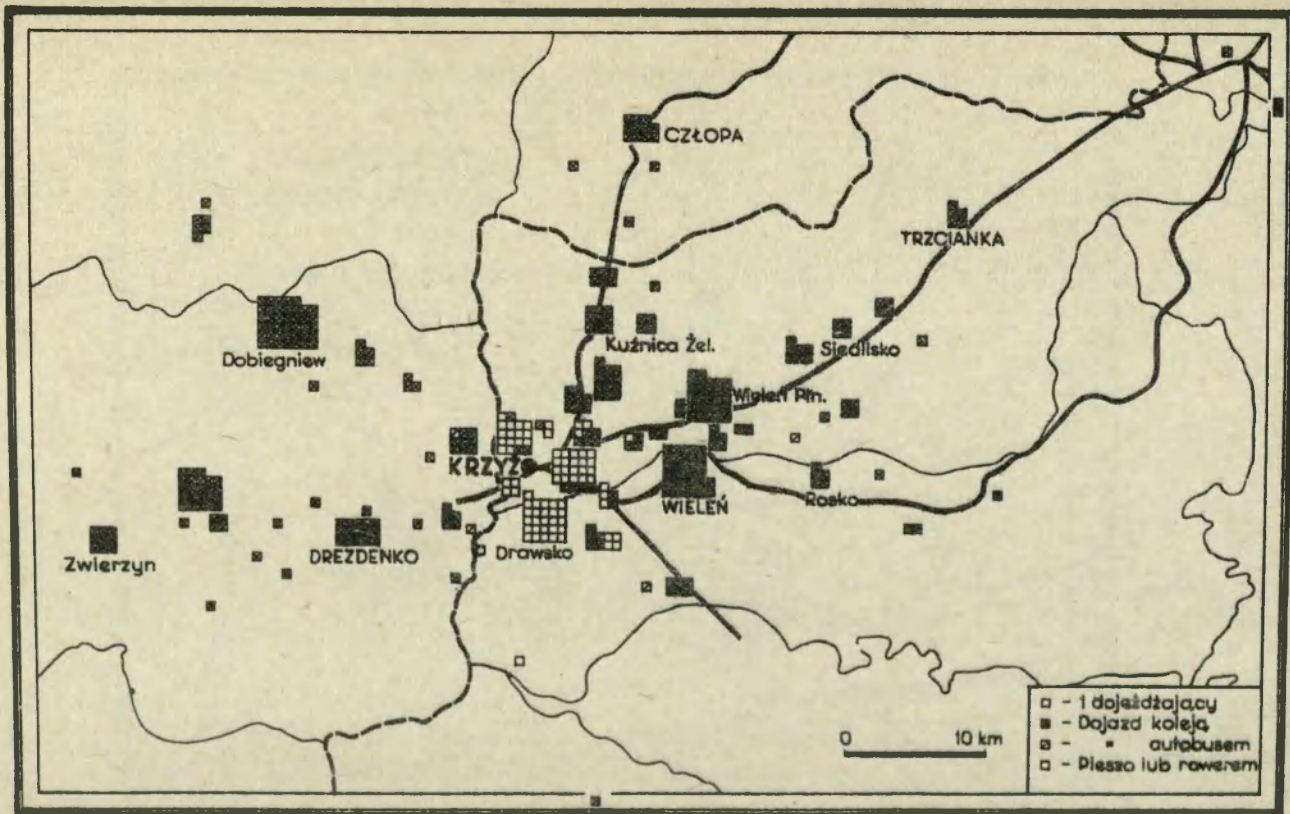

Ryc. 7. Dojazdy do szkół w Krajenke w roku szkolnym 1963/64.

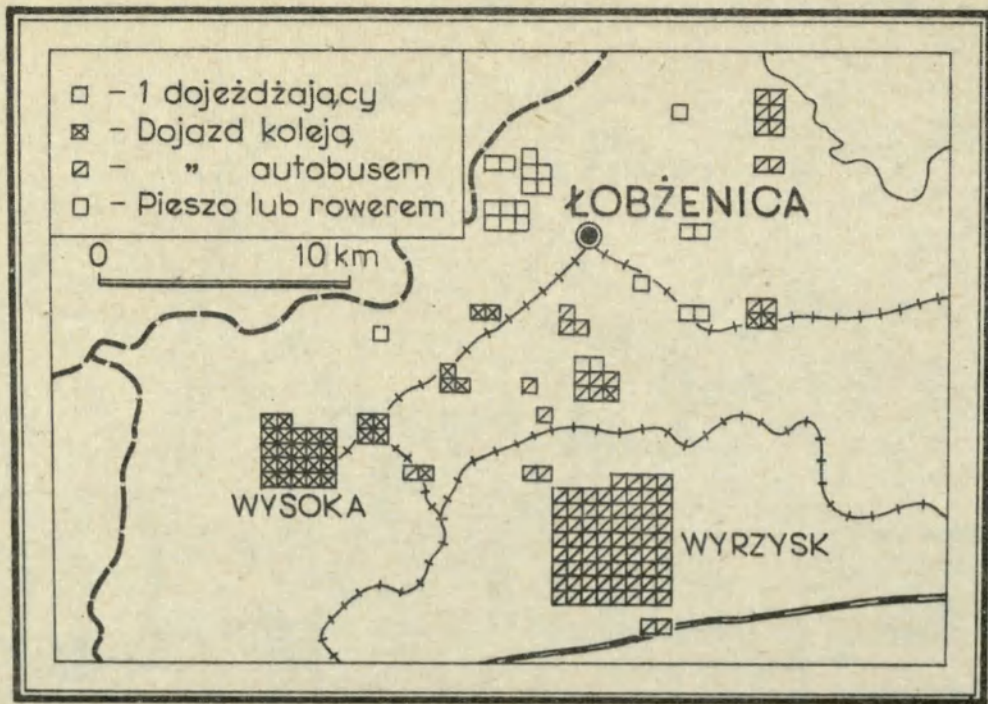

Ryc. 8. Dojazdy do szkół w Krzyżu w roku szkolnym 1963/64. <http://rcin.org.pl>

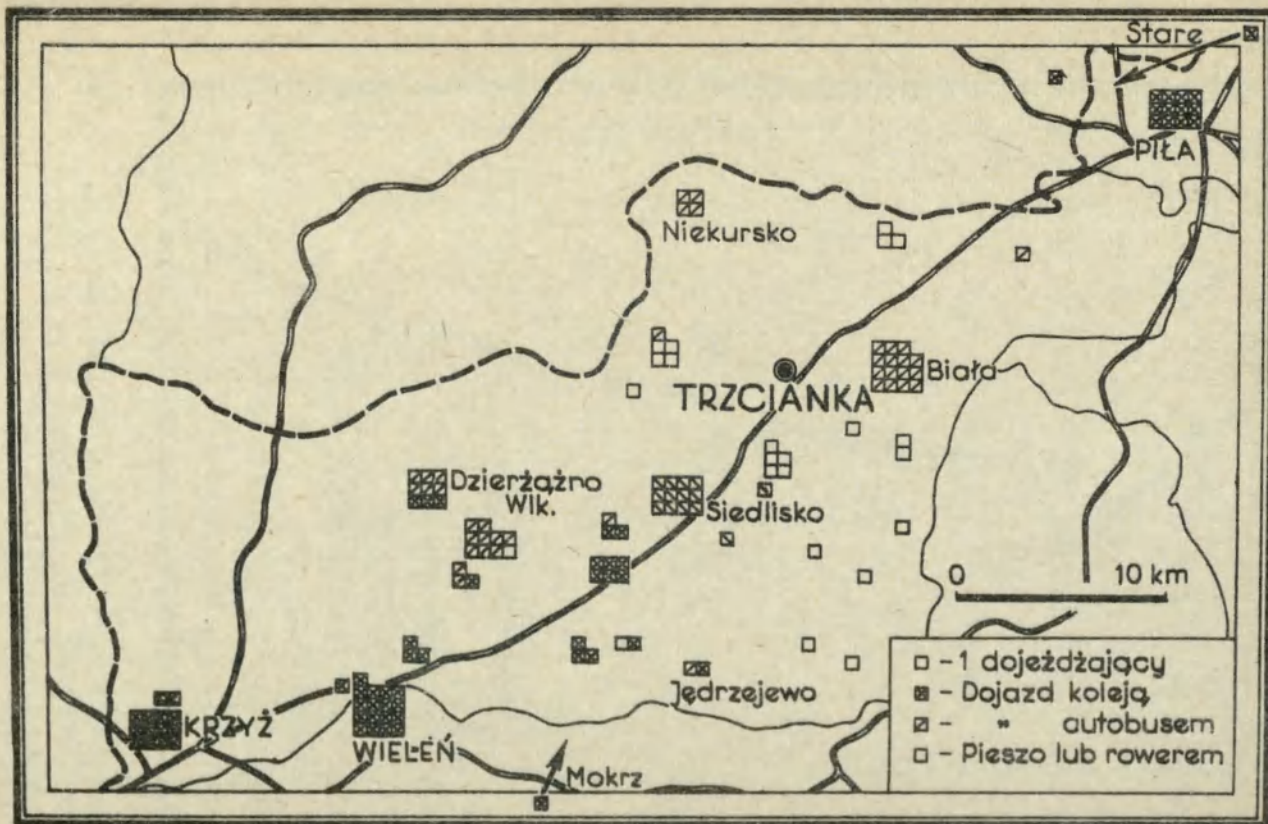

Ryc. 9. Dojazdy do szkół w Łobżenicy w roku szkolnym 1963/64. <http://rcin.org.pl>

Ryc. 10. Dojazdy do szkół w Trzciance w roku szkolnym 1963/64.

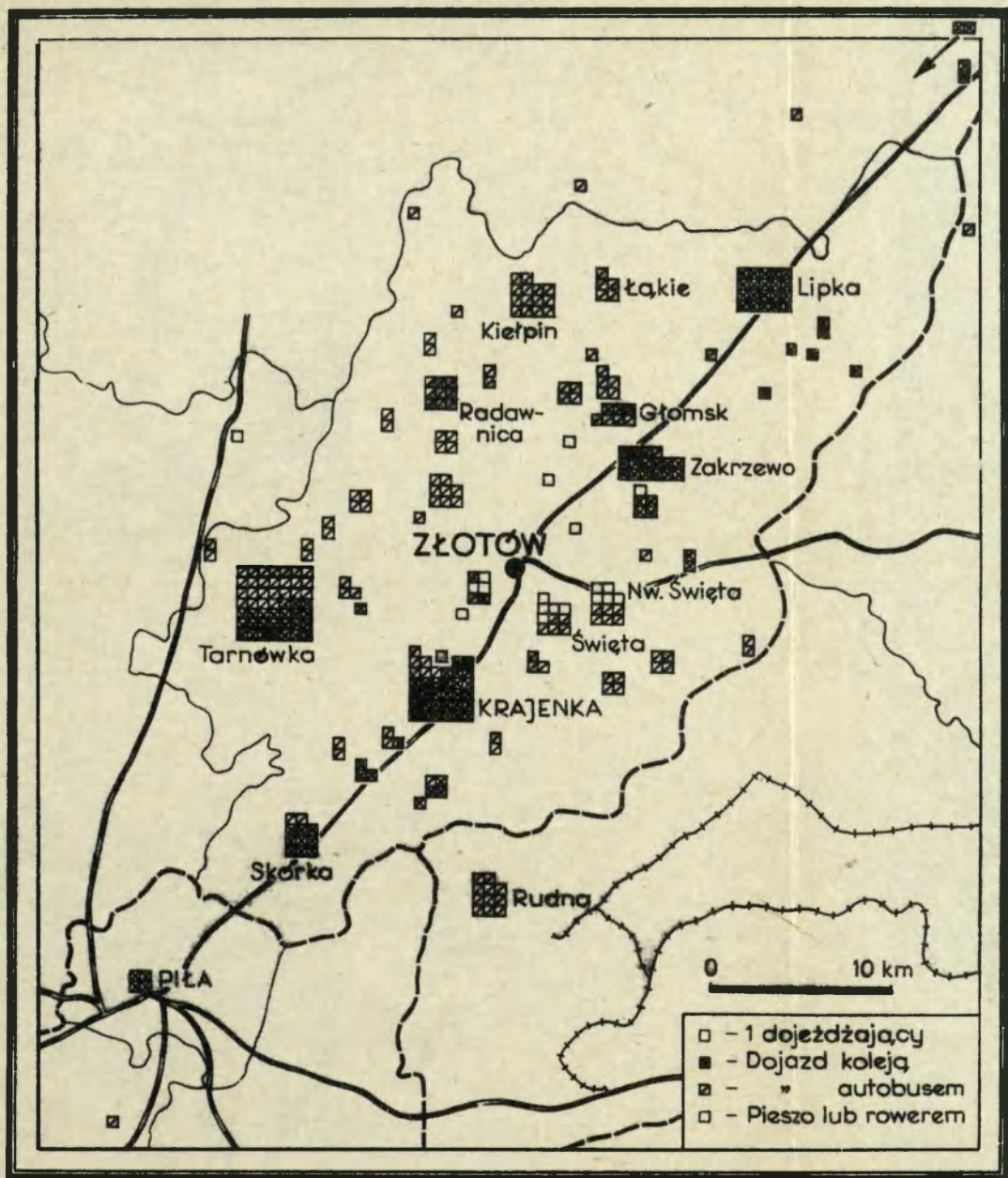

Ryc.11. Dojazdy do szkół w Jastrowiu w roku szkolnym 1963/64.

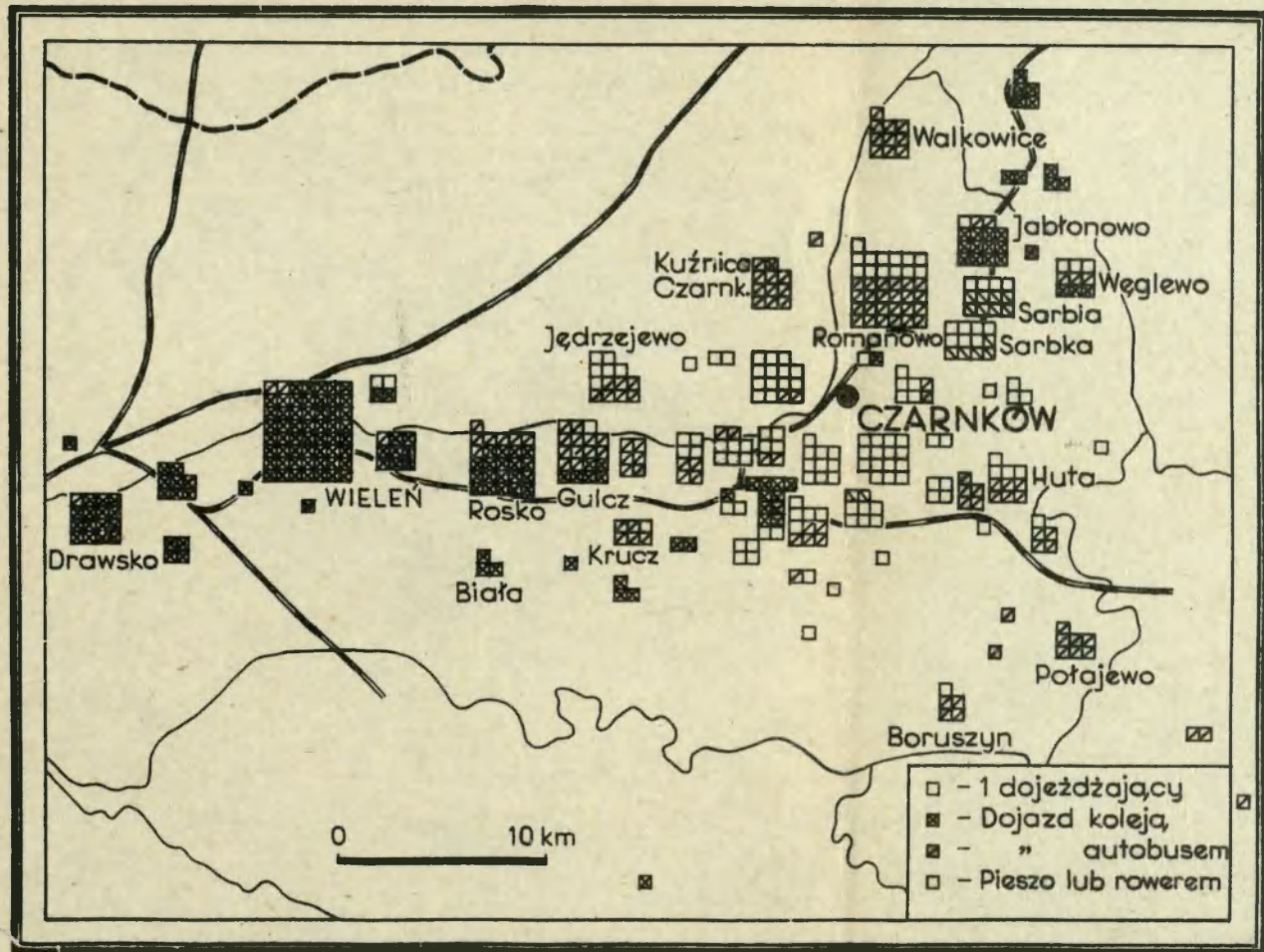

Ryc. 12. Dojazdy do szkół w Złotowie w roku szkolnym 1963/64.

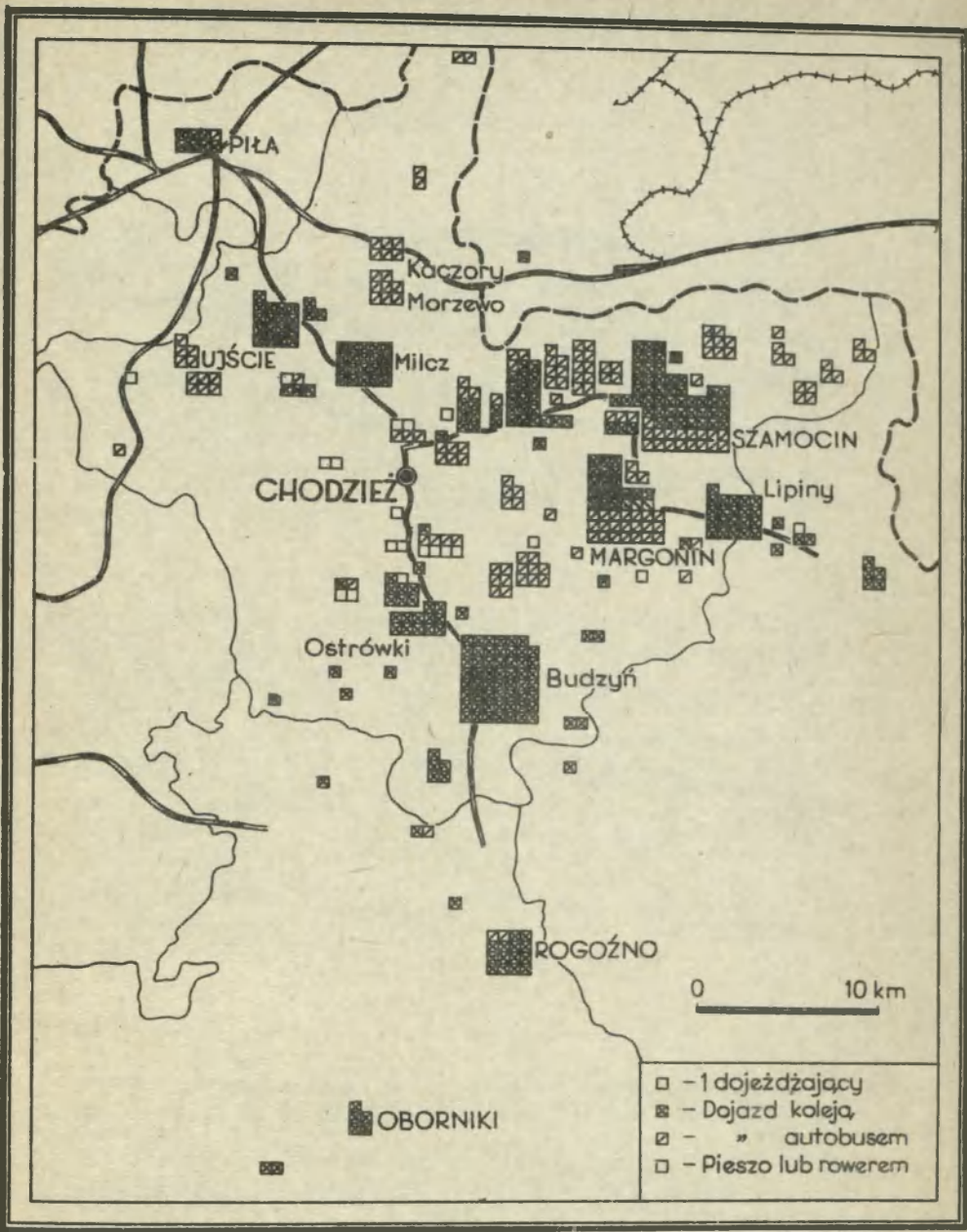

Ryc.13. Dojazdy do szkół w Czarnkowie w roku szkolnym 1963/64.

Ryc.14. Dojazdy do szkół w Chodzieży w roku szkolnym 1963/64.

WYKAZ ZESZYTÓW DOKUMENTACJI GEOGRAFICZNEJ

za ostatnie lata

1961

- 1 PRACA ZBIOROWA — **Klimat Hali Gąsienicowej** tekst s. 20. 29 tabel, 44 ryc., zł 7.—
- 2 PRACA ZBIOROWA — **Z badań Stacji Naukowej IG PAN nad Jeziorem Mikołajskim**, s. 135+nlb. 28 ryc.+mapa+2 tab., zł 7.—
- 3 PRACA ZBIOROWA — **Materiały do geografii przemysłu Polski**, s. 245, zł 7.—
- 4 M. BOGACKI — **Objaśnienie do mapy geomorfologicznej 1:50 000** Arkusz N 34-93 Kolno, s. 50, zł 7.—
- 5 PRACA ZBIOROWA — **Materiały do geografii zaludnienia Polski i Czechosłowacji**
- 6 E. TOMASZEWSKI — **Objaśnienie do mapy geomorfologicznej 1:50 000** Arkusz N 33-143 — A KÓRNIK s. 50+1 tab. nlb., zł 7.— (poz. 2, 4, 5, 6 do użytku służbowego)

1962

- 1 PRACA ZBIOROWA — **Economie Regionalization. Materials of the First General Meeting of the Commission held in Utrecht, the Netherlands, from 8 till 9 Sept. 1961**, s. 120, zł 7.—
- 2 T. LIJEWSKI — **Geografia komunikacji woj. białostockiego**, s. 206 + mapy, zł 7.— (do użytku służbowego)
- 3 PRACA ZBIOROWA — **Instrukcja szczegółowego zdjęcia użytkowania ziemi**. Wydanie II poprawione i uzupełnione s. 130, zł 7.—
- 4 Ł. GÓRZECKA — **Związek przemysłu cementowego w Polsce ze środowiskiem geograficznym**, s. 171+36 nl. (ryc. i fot.), zł 7.— (służb.)
- 5 E. TOMASZEWSKI — **Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1:50 000**. Arkusz N 33-131-C KOSTRZYŃ s. 63+ryc. n-b, zł 7.— (do użytku służbowego)
- 6 PRACA ZBIOROWA — **Studia nad użytkowaniem ziemi — IV**. Sprawozdania z prac w powiatach: koszalińskim, suwalskim i olsztyńskim, s. 120+ryc. nlb. zł 7.—

1963

- 1 S. ZYNDA — **Objaśnienia do mapy geomorfologicznej 1:50 000**. Arkusz N-33-139-B. TOPORÓW s. 70+nlb. ryc., zł 7.— (do użytku służbowego).
- 2 D. KOSMOWSKA — **Objaśnienia do mapy hydrograficznej 1:50 000** arkusz Ożarów, s. 80+mapy, zł 7.— (do użytku służbowego).
- 3 PRACA ZBIOROWA — **Bibliografia geografii polskiej — 1960** str. 320, zł 7.—
- 4 PRACA ZBIOROWA — **Studia nad wymianą ciepłą na Stacji Naukowej IG PAN w Wojcieszowie**, s. 40+ryc. nlb. zł 7.—
- 5 PRACA ZBIOROWA — **Zagadnienia z geomorfologii i hydrografii**, s. 54+ryc. nlb., zł 7.—
- 6 J. BĄCZYK — **Geneza Półwyspu Helskiego na tle rozwoju Zatoki Gdańskiej**, s. 180+28 ryc.+36 fot. nlb., zł 7.— (do użytku służb.).

1964

- 1 PRACA ZBIOROWA — National and Regional Atlases, s. 155, zł 24.—
- 2 J. KOSTROWICKI — The Polish Detailed Survey of Land Utilization. Methods and Techniques of Research. s. 100+ulb., zł 18.—
- 3 PRACA ZBIOROWA — Instrukcja do mapy hydrograficznej Polski 1:50 000, wydanie III, s. 83 + zał. nlb., zł 24.—
- 4 PRACA ZBIOROWA — Materiały do monografii geograficzno-gospodarczej Chełmży
Wpływy podziału spadkowego komasacji i parcelacji na zmianę układów przestrzennych wsi w powiecie puławskim od połowy XIX wieku, s. 152 + ryc. ulb., zł 24.—
- 5 PRACA ZBIOROWA — Badania klimatu lokalnego, s. 94+ryc. nlb., zł 18.—
- 6 PRACA ZBIOROWA — Zagadnienie geografii przemysłu, s. 81+ryc. ulb., zł 15.—

1965

- 1 M. STOPA — Rejony burzowe w Polsce, s. 100 + ryc. ulb., zł 18.—
- 2 B. OLSZEWICZ, Z. RZEPA — Katalog rękopisów geograficznych, s. 107, zł 24.—
- 3 T. KRZEMIŃSKI — Objaśnienia do mapy hydrograficznej Polski 1:50 000, arkuusz STREKOWA GÓRA (do użytku służbowego).
- 4 Praca zbiorowa — Polskie mapy rozmieszczenia ludności. Charakterystyka i przegląd bibliograficzny. Zasęg wpływów szkół średnich w rejonie Pily, s. 100+ryc. i tab. nlb., zł 18.—